

## Nr 47.

*Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.*

Genom en den 11 april 1947 dagtecknad proposition, nr 232, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) **L a g**

**angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.**

Härigenom förordnas, *dels* att 3 kap. 2 §, 9 kap. 7 §, 19 kap. 1—5, 11—13, 16, 18 och 19 §§, 20 kap. 10 § samt 21 kap. 10, 38, 42, 43, 51, 59 och 66 §§ lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet<sup>1</sup> skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att 19 kap. 26 §<sup>2</sup> samma lag skall upphöra att gälla.

*(Gällande lydelse)*

3 KAP.

2 §.

Finner lantmätaren — — — denna myndighet.

Vederbörande myndighet meddele lantmätaren underrättelse om förordnandet, och åligge det lantmätaren att, därest underrättelsen om skiftet icke innehållit uppgift om tid och ställe för första sammanträdet, där- om genom tjänsteskrivelse underrätta ombudet snarast möjligt och, där så ske kan, minst fjorton dagar före sammanträdet. Skall laga skifte äga rum inom *samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyg-*

*(Föreslagen lydelse)*

3 KAP.

2 §.

Vederbörande myndighet meddele lantmätaren underrättelse om förordnandet, och åligge det lantmätaren att, därest underrättelsen om skiftet icke innehållit uppgift om tid och ställe för första sammanträdet, där- om genom tjänsteskrivelse underrätta ombudet snarast möjligt och, där så ske kan, minst fjorton dagar före sammanträdet. Skall laga skifte äga rum inom *ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov*, har lant-

<sup>1</sup> Senaste lydelse, se beträffande 19 kap. 1 § SFS 1942: 352; 3, 11 och 12 §§ SFS 1937: 164; 5 och 13 §§ SFS 1931: 144 och 16 § SFS 1940: 101, ävensom beträffande 21 kap. 51 § SFS 1935: 236; 42 § SFS 1937: 164 samt 10, 38, 43, 59 och 66 §§ SFS 1946: 827.

<sup>2</sup> Senaste lydelse se SFS 1937: 164.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

gande skall iakttagas, har lantmäta-  
ren att minst fjorton dagar förut un-  
derrätta byggnadsnämnden om tid  
och ställe för första sammanträdet.

mätaren att minst fjorton dagar för-  
ut underrätta byggnadsnämnden om  
tid och ställe för första sammanträ-  
det.

## 9 KAP.

## 9 KAP.

## 7 §.

## 7 §.

I vederlag ————— rättigheten innebär.

Där för ————— till efterrättelse.

Kan förening träffas mellan sak-  
ägarna om storleken av vederlagsjor-  
den, lände sådan förening till efter-  
rättelse, därest det finnes uppenbart,  
att rätt, som tillkommer innehavare  
av fordran, varför säkerhet åtnjutes  
på grund av inteckning eller jämlikt  
11 kap. 2 § jordabalken, icke även-  
tyras genom föreningen.

Kan förening träffas mellan sak-  
ägarna om storleken av vederlagsjor-  
den och är ej fråga om servitut, som  
tillkommit i sammanhang med laga  
delning eller som avses i 7 a § lagen  
om servitut, lände sådan förening till  
efterrättelse, därest det finnes uppen-  
bart, att rätt, som tillkommer inne-  
havare av fordran, varför säkerhet  
åtnjutes på grund av inteckning eller  
jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, icke  
äventyras genom föreningen.

## 19 KAP.

## 19 KAP.

## 1 §.

## 1 §.

Från fastighet ————— äga rum.

Avstyckning av ett flertal smärre  
lägenheter för bostadsändamål eller  
för beredande av plats för industri-  
ella anläggningar eller i annat lik-  
nande syfte inom område, som icke  
är lagt under stadsplan eller bygg-  
nadsplan, må ej ske med mindre Ko-  
nungens befallningshavande godkänt  
plan att lända till efterrättelse vid av-  
styckning inom området.

Avstyckning vare tillåten såväl av  
mark, som genom laga delning ut-  
brutits för viss fastighet, som ock av  
mark, som är samfälld för flera fas-  
tigheter. Mark, som tillagts fastighet  
genom sämjedelning, må ej avstyc-  
kas, med mindre sämjedelningen  
kommit till stånd före den 1 ja-  
nuari 1928; i sådant fall må genom  
avstyckning avskiljas högst en femte-  
del av nämnda mark.

Vid uppgörande av plan, varom nu  
sagts, skall iakttagas, att möjlighet  
beredes till anordnande ej mindre av  
lämpliga trafikleder samt öppna  
platser inom och utfartsvägar från  
det till avskiljande avsedda området

Vad enligt detta kapitel gäller om  
stamfastighet skall, där avstyckning-  
en avser mark, som är samfälld för  
flera fastigheter, såvitt ej annorlunda  
stadgas, i tillämpliga delar gälla be-  
träffande dessa fastigheter.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

än även, i den mån så prövas erforderligt, av ledningar för belysning, för tillförsel av vatten och för avlopp jämte reningsanordningar. Finnes fast fornlämning, skall därtill hörande område såvitt möjligt avsättas till öppen plats.

Finner Konungens befallningshavande, att avstyckningsplan eller byggnadsplan erfordras för visst område, äger Konungens befallningshavande förordna, att i avbidan på planens upprättande avstyckning icke må ske inom området, såvida ej Konungens befallningshavande därtill lämnar tillstånd.

## 2 §.

Avstyckning vare tillåten såväl av mark, som genom laga delning utbrutits för viss fastighet, som ock av mark, som är samfälld för flera fastigheter. Mark, som tillagts fastighet genom sämjedelning må ej avstyckas, med mindre sämjedelningen kommit till stånd före denna lags ikraftträdande; i ty fall må genom avstyckning avskiljas högst en femtedel av nämnda mark.

Vad enligt detta kapitel gäller om stamfastighet skall, där avstyckningen avser mark, som är samfälld för flera fastigheter, såvitt ej annorlunda stadgas, i tillämpliga delar gälla beträffande dessa fastigheter.

## 3 §.

Ägovidd, som avstyckas, skall till omfång och belägenhet samt beskaf-

Vad här nedan stadgas om styckningsdel skall gälla, förutom del som avstyckas, jämväl stamfastigheten.

## 2 §.

I ärende rörande avstyckning skall utredas, för vilket ändamål envar av styckningsdelarna är avsedd.

Varje styckningsdel skall till omfång och beskaffenhet i övrigt samt med hänsyn till belägenheten vara sådan, att den för sig eller, om den är avsedd att i samband med avstyckningen sammanläggas med annan mark, tillsammans med denna bildar fastighet som är varaktigt lämpad för sitt ändamål; dock må mark, som i och för sig eller efter sammanläggning med annan mark bildar en lämplig fastighet, avstyckas från fastighet som redan förut icke är lämpad för sitt ändamål, om denna ej undergår försämring av någon betydelse.

Kan ej antagas, att styckningsdel skall inom nära förestående tid hava erhållit varaktig användning för det avsedda ändamålet, må avstyckning ej äga rum.

## 3 §.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

fenhet i övrigt vara sådan, att den med hänsyn därtill och till eljest föreliggande förhållanden lämpligen kan antingen såsom fastighet för sig på varaktigt sätt användas för det med styckningen avsedda ändamålet eller ock, där den skall sammanläggas med annan fastighet eller fastighetsdel, bilda en fastighet gemensamt med denna. Ej må avstyckning ske sålunda, att stamfastigheten ej lämpligen kan bestå såsom särskild fastighet eller, där den skall ingå i sammanläggning, bilda en fastighet gemensamt med den fastighet eller fastighetsdel, med vilken den skall sammanläggas.

I övrigt skall vid avstyckning iakttagas följande:

1. Fastighet, avsedd till jordbruk, skall innehålla åker, äng eller därtill odlingsbar mark samt, där ej nedan i denna paragraf annorlunda stadgas, lämpligt belägen skog för tillgodoseende av nödigt husbehov, i den mån tillgång till sådan finnes; och skall tillses att å fastighetens mark i mån av behov kan erhållas tillgång till bete ävensom, där så finnes önskvärt och lämpligen kan ske, att möjlighet finnes till jordbrukets förstärkning genom nyodling. Skall sammanläggning äga rum i samband med avstyckningen, må vid uppskattningen av behovet av olika ägoslag medräknas tillgång av motsvarande ägoslag å annan fastighet eller fastighetsdel, som skall ingå i sammanläggningen.

2. Avstyckning från jordbruksfastighet må ej äga rum med mindre det kan antagas, att den fastighetsindelning, som genom avstyckningen eller, där sammanläggning skall äga rum, genom avstyckningen och sam-

1 mom. Avstyckning från jordbruksfastighet må ej äga rum, om ändringen i fastighetsindelningen skulle för jordbruksnäringen medföra men av någon betydelse. Sker avstyckningen för jordbruksändamål, fordras, att ändringen i fastighetsindelningen kan antagas för jordbruksnäringen medföra fördel som överväger med delningen förenade olägenheter.

I ort, där det i allmänhet på grund av natur- och näringsförhållandena förutsättes, att jordbruksfastighet, som ej är att hänföra till stödjordbruk, har skog till husbehov eller eljest såsom stöd åt jordbruket, skall vid tillämpning av första stycket såsom menligt för jordbruksnäringen anses, att skogsmark skiljes från odlad jord, utan så är att skogsmarken tillägges jordbruksfastighet eller med hänsyn till skogstillgången i orten prövas icke behöva bibehållas vid jordbruket därstädes.

*(Gällande lydelse)*

manläggningen skulle uppstå, bereder ökade utkomstmöjligheter för den jordbrukande befolkningen eller eljest är till gagn för jordbruksnäringen i orten.

3. Är fråga om avstyckning från jordbruksfastighet, skall om tilldelning av skogsmark särskilt gälla,

a) att i ort med riklig skogstillgång, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden, för så vitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur, för drivande av självständigt jordbruk i allmänhet är erforderligt att inom fastighetens gränser finnes skog utöver husbehovet, avstyckning må ske allenast så, att en var i förrättningen ingående jordbruksfastighet i mån av tillgång erhåller sådan skog, tillräcklig att utgöra varaktigt stöd för jordbruket; dock att avvikelse från vad nu stadgats må göras beträffande viss fastighet, såframt det är uppenbart, att den kan bestå såsom självständig fastighet utan tillgång av skog utöver husbehovet, samt jordbrukets fördel av stödsskog icke därigenom minskas;

b) att i ort med ringa skogstillgång avstyckning må så verkställas, att skogsmarken i sin helhet tillfaller en i förrättningen ingående jordbruksfastighet, såframt det för skogens bestånd prövas angeläget;

c) att i ort, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden, för så vitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur, är uppenbart att för drivande av självständigt jordbruk icke är erforderligt att till jordbruksfastighet hör skogsmark, ägodelott må auskiljas utan eljest föreskriven tilldelning härav.

4. Vad under 1—3 stadgats skall ej

*(Föreslagen lydelse)*

Vad i detta moment sägs utgör ej hinder mot avstyckning av skogsmark i enlighet med tillstånd, som Konungen meddelat jämlikt lagen angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

2 mom. Vid bedömande, hur jordbruksfastighet bör vara beskaffad, skall särskilt iakttagas följande.

1. För att jordbruksfastighet, som ej är att hänföra till stödjordbruk, må anses lämpad för sitt ändamål erfordras, att den varaktigt kan giva brukaren och hans familj tillfredsställande bärgning. Fastigheten skall sålunda, allt efter ortens förhållanden och jordbrukets art, rymma för jordbruket erforderlig inrösningsjord så ock därutöver erbjuda annan behöflig naturtillgång, såsom skogbärande mark eller fiskevatten.

Avstyckning, som i förening med sammanläggning är ägnad att varaktigt giva brukaren av den nybildade fastigheten en mera tillfredsställande bärgning än förut, må dock, där ej någon för sitt ändamål varaktigt lämpad fastighet undergår försämring av någon betydelse och ej heller eljest en mera ändamålsenlig fastighetsindelning motverkas, äga rum, även om den nybildade fastigheten ej är fullt lämplig.

2. Är fastighet, som avses under 1, belägen i ort, varom förmäles i 1 mom. andra stycket, skall den för att anses lämpad för sitt ändamål erbjuda tillgång till skog i den omfattning, som efter ortens allmänna förhållanden anses erforderlig för jordbruk av den storlek varom är fråga, utan så är att fastigheten uppenbarligen ej har behov av sådan skogstillgång.

## (Gällande lydelse)

utgöra hinder för avstyckning av mark för tillgodoseende av uppkommet behov av lägenheter för småbruk åt innehavare, som beräknas erhålla sin huvudsakliga bärkning annorledes än av eget jordbruk, eller av bostadslägenheter eller för beredande av plats för industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller därmed jämförligt ändamål; dock att i fråga om småbrukslägenhet skall tillses, att då lägenhetens mark i mån av behov kan erhållas tillgång till bete, där så lämpligen kan ske.

## (Föreslagen lydelse)

3. Fastighet, som kan giva brukaren och hans familj allenast ett mindre bidrag till deras försörjning, må anses lämpad såsom stödjordbruk, om det med hänsyn till ortens förhållanden kan antagas, att han kan varaktigt erhålla en tillfredsställande bärkning huvudsakligen genom kroppsarbete i annans tjänst eller genom hantverk, hemslöjd, fiske eller annan därmed jämförlig verksamhet.

4. Föreligger behov av bete, skall fastigheten rymma erforderlig för ändamålet lämpad inrösningsjord, om behovet ej är annorledes betryggande tillgodosett.

3 mom. Mark, som är avsedd för skogsbruk, må ej uppdelas på olika fastigheter så, att möjligheten att ekonomiskt utnyttja skogen märkligt försämras, med mindre åtgärden prövas erforderlig för ändring i fastighetsindelningen som främjar jordbruksnäringen.

4 mom. Vad i 1 mom. stadgas utgör ej hinder mot avstyckning för bildande av stödjordbruk, som är till gagn ur allmän synpunkt.

Avstyckning, som innebär avsteg från vad i 2 eller 3 mom. sägs, må det oaktat äga rum, om den kan anses oundgängligen erforderlig för att i annat hänseende vinna en i jämförelse med olägenheterna av delningen betydande fördel för jordbruksnäringen.

## 4 §.

Avstyckning av område, som vid lantmåteriförrättning undantagits för gemensamt ändamål, må ej äga rum, där dess avskiljande skulle komma att

## 4 §.

Inom område, som ingår i stadsplan eller efter den 1 januari 1948 fastställd byggnadsplan, skall vad i 2 och 3 §§ stadgas ej utgöra hinder

## (Gällande lydelse)

medföra väsentligt men för någon av de fastigheter, för vilkas behov området undantagits.

## (Föreslagen lydelse)

mot avstyckning som överensstämmer med planen.

Föreligger eljest behov av bostadslägenheter eller av plats för industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller för annat därmed jämförligt ändamål och är fastighetsdelning i sådant fall till gagn jämväl ur allmän synpunkt, må ock avstyckning äga rum, ända att, enligt vad i 2 och 3 §§ stadgas, hinder eljest skolat möta med hänsyn till återstående styckningsdels beskaffenhet, jordbruksnäringen eller skogsbruket; dock må kraven på styckningsdels beskaffenhet icke eftergivnas, såvitt ändamålet med avstyckningen kan med mindre avsteg från nämnda krav tillgodoses på annat lämpligt sätt. I övrigt skall vid tillämpningen av vad i förevarande stycke är stadgat iakttagas att, i den mån jämkning kan ske, ändringen i fastighetsindelningen ej medför större men för jordbruksnäringen eller skogsbruket än som är nödigt.

## 5 §.

De för — — — — — annorlunda stadgat.

Inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, samt inom område, för vilket fastställt byggnadsplan eller utomplansbestämmelser eller jämlikt äldre lag förordnats, att stadsplan skall upprättas, eller meddelats särskilda föreskrifter med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande eller för vilket godkänts avstyckningsplan, må avstyckning för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriella anläggningar eller i annat liknande syfte företagas även av annan person än lantmätare, såvida han äger behö-

## 5 §.

Avstyckning för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriell anläggning eller i liknande syfte inom samhälle, där byggnadslagens bestämmelser för stad äga tillämpning, samt inom annat område, för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställt eller jämlikt äldre lag förordnats att stadsplan skall upprättas, må företagas även av annan än lantmätare, såvida lantmäteristyrelsen förklarar honom skickad för uppgiften; och gälle därvid om sådan förrättningsman vad i denna lag om lantmätare är stadgat. Sådant behö-

## (Gällande lydelse)

*righet innehava befattning såsom mättningsman i stad; och gälle därvid om sådan förrättningsman vad i denna lag om lantmätare är stadgat.*

Skall avstyckning äga rum inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, har förrättningsmannen att minst åtta dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för förrättningen.

## 11 §.

*Till fastighet, som bildas genom avstyckning, må läggas högst tre skiften eller, där till stamfastigheten vid laga skifte utlagts flera än tre skiften, lika många skiften som tillhöra stamfastigheten, dock att, där avstyckningen avser mark, som är samfälld för flera fastigheter, skiftenas antal icke i något fall må överstiga tre. Vid avstyckning skall tillses, att ägovidd som avstyckas, så ock stamfastigheten, i den mån ägornas läge och beskaffenhet det medgiva erhåller regelbunden och för dess nyttjande lämplig form.*

*Skall sammanläggning äga rum i samband med avstyckningen, skall tillses, att antalet skiften, vari den för sammanläggningen avsedda marken utlägges, och deras form ej må medföra hinder för sammanläggning efter vad därom är stadgat.*

## 12 §.

Avstyckning skall — — — — — nödiga vägar.

Vid avstyckning skall bestämmas, om och i vad mån med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i område, som vid lantmåteriför-

## (Föreslagen lydelse)

*het må ej meddelas annan än den som må innehava befattning såsom mättningsman i stad. Behörigheten må av lantmåteristyrelsen begränsas till att avse viss del av riket så ock återkallas, när skäl föreligger därtill.*

Skall avstyckning äga rum inom ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, har förrättningsmannen att minst åtta dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för förrättningen.

## 11 §.

*Fastighets ägor skola såvitt möjligt ligga i ett sammanhang och hava så regelbunden och för ändamålet lämplig form som förhållandena medgiva, med hänsyn tagen jämväl till väg- och vattenavledningssystemen.*

## 12 §.

Vid avstyckning skall bestämmas, om och i vad mån med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i område, som vid lantmåteriför-



## (Gällande lydelse)

rättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är samfällid för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten; dock må, *därest i ägovidd, som avstyckas, ingår åker, äng eller därtill odlingsbar mark av den omfattning, att fastigheten varder tjänlig till jordbruk, och avstyckningen ej sker för sådant ändamål varom i 3 § andra stycket under 4 sägs, bestämelse ej meddelas, varigenom den avstyckade ägovidden uteslutes från rätt till delaktighet i allmänning eller därmed likställd samfällighet, utan skall vad av stamfastigheten tillkommande andel i sådan samfällighet kan skäligen anses belöpa å den avstyckade ägovidden tilläggas denna.*

För de — — — — — sådan fastighet.

Avsättande av — — — — — fastighetens ägare.

## 13 §.

Inom område, som ingår i tomtindelning, må avstyckning ej äga rum.

Avstyckning inom område, för vilket finnes fastställd stadsplan eller byggnadsplan, må ej så verkställas, att planens genomförande eller lämplig tomtindelning därigenom försvåras.

Inom område, för vilket fastställts stomplan eller utomplansbestämmelser eller jämlikt äldre lag förordnats, att särskilda föreskrifter skola tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande, må avstyckning ej så verkställas, att tillämpningen av nämnda plan, bestämmelser eller föreskrifter motverkas.

Ej må inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebygg-

## (Föreslagen lydelse)

rättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är samfällid för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten; dock må, *där någon styckningsdel skall utgöra eller tillhöra jordbruksfastighet, andel i allmänning eller därmed jämförlig samfällighet, som är av vikt såsom stöd för jordbruket, icke tillfalla fastighet som ej är avsedd för jordbruk.*

## 13 §.

1 mom. Inom område, som ingår i tomtindelning, må avstyckning ej äga rum.

2 mom. Avstyckning inom område, för vilket enligt fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan eller på annan grund särskilda bestämmelser med avseende å markens bebyggande gälla, må ej verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller syftet med bestämmelserna eljest motverkas; dock må Konungens befallningshavande medgiva undantag, när särskilda skäl äro därtill.

Inom område, för vilket regionplan fastställts, skall ock denna beaktas.

(Gällande lydelse)

*gande skall iakttagas, eller inom område, som i andra eller tredje stycket avses, i något fall avstyckning så verkställas, att markens ändamålsenliga bebyggande försvåras.*

*Avstyckning inom område, för vilket finnes av Konungens befalningshavande godkänd avstyckningsplan, må ej ske i strid mot samma plan eller så verkställas, att områdets lämpliga indelning i fastigheter därigenom försvåras.*

(Föreslagen lydelse)

*3 mom. Har inom visst område tätbebyggelse uppkommit eller är sådan bebyggelse att vänta inom nära förestående tid eller kan eljest avstyckning av flera lägenheter framdeles förväntas, må, innan stadsplan eller byggnadsplan blivit fastställd, avstyckning icke verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller lämplig planläggning av området eljest motverkas, och skall förty utom annat iakttagas, att vägar och allmänna platser kunna anordnas när behov därav uppkommer. Finnes fast fornlämning, skall därtill hörande område såvitt möjligt kunna avsättas till öppen plats. Med avseende å tillämpningen i övrigt av vad i detta stycke stadgas äger Konungens befalningshavande meddela de anvisningar som prövas erforderliga.*

*När fråga väckts om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan för visst område eller om ändring av sådan plan, äger Konungens befalningshavande i erforderlig utsträckning meddela förbud mot avstyckning inom området utan Konungens befalningshavandes medgivande. I den mån så finnes lämpligt äger Konungens befalningshavande bestämma, att avstyckning utan hinder av förbud som*

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

nyss sagts må äga rum därest länsarkitekten ej funnit anledning till erinran däremot.

Anvisningar och förbud varom förmäles i detta moment skola lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

4 mom. Erfordras enligt vad i 2 eller 3 mom. stadgas Konungens befallningshavandes medgivande till avstyckning, må lantmätaren utan hinder av att sådant medgivande ej erhållits meddela tillstånd till avstyckningen under villkor att medgivande lämnas och slutföra förrättningen. Om sakägare yrkar det eller lantmätaren finner olämpligt att fortsätta förrättningen, skall han förklara denna vilande och insända handlingarna i ärendet till överlantmätaren, som har att med eget yttrande anmäla det hos Konungens befallningshavande. Samma lag vare, om lantmätaren finner att avstyckning ej bör äga rum utan att fråga om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan eller om ändring av sådan plan blivit prövad.

## 16 §.

Med ledning — — — — — må meddelas.

Det åligger — — — — — eller icke.

Är fråga om avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, skall den utredning, som i andra stycket sägs, avse jämväl sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt.

Är fråga om avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, skall den utredning, som i andra stycket sägs, avse jämväl sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt. Förut-sätter tillstånd till avstyckningen att sammanläggning äger rum, skall det angivas i det i samma stycke omförmälda utlåtandet.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

## 18 §.

I fråga — — — — — motsvarande tillämpning.

*Ej må den omständigheten att i det i 1 § andra stycket omförmälda fall avstyckningsplan blivit av Konungens befallningshavande godkänd utgöra hinder att vid meddelande av tillstånd till avstyckningen medgiva mindre jämkningar i nämnda plan, vilka icke stå i strid emot de allmänna förutsättningarna för avstyckning. Påyrkas jämkning i avstyckningsplanen utöver vad nu är sagt, varde beslut meddelat, att avstyckningen ej kan äga rum.*

Utan hinder därav att tillstånd meddelats till avstycknings utförande enligt viss plan, må vid avstyckningens verkställande företagas mindre jämkningar i planen *av beskaffenhet, varom i andra stycket första punkten härovan sägs.* Påyrkas jämkning därutöver, varde beslut meddelat, att frågan om avstyckning förfallit.

## 19 §.

Lantmätaren åligger att utmärka avstyckningen å karta. Därest ej sakägare påfordrar upprättande av fullständig karta eller äldre karta, på sätt i 6 kap. 1 § är föreskrivet, skall användas vid förrättningen, skall kartan upptaga allenast vad som finnes nödigt för att tydligt utmärka gränserna för avstyckat område, för mark, som undantagits för gemensamt ändamål, samt för den fastighet, från vilken avstyckningen sker, gränserna mellan sådana i sistnämnda fastighet ingående ägoslag, som redovisas i jordregistret, samt byggnader, vägar, vattendrag och dylikt.

Utan hinder därav att tillstånd meddelats till avstycknings utförande enligt viss plan, må vid avstyckningens verkställande företagas mindre jämkningar i planen, *vilka icke stå i strid mot de allmänna förutsättningarna för avstyckning.* Påyrkas jämkning därutöver, varde beslut meddelat, att frågan om avstyckning förfallit.

## 19 §

Lantmätaren åligger att utmärka avstyckningen å karta. Därest ej sakägare påfordrar upprättande av fullständig karta eller äldre karta, på sätt i 6 kap. 1 § är föreskrivet, skall användas vid förrättningen, skall kartan upptaga allenast vad som finnes nödigt för att tydligt utmärka gränserna för avstyckat område, för mark, som undantagits för gemensamt ändamål, samt för den fastighet, från vilken avstyckningen sker, gränserna mellan olika ägoslag inom denna fastighet samt byggnader, vägar, vattendrag och dylikt. *Inom avrösningsjord vare dock ej erforderligt att redovisa grän-*

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

*serna för olika ägoslag, om sådan redovisning uppenbarligen saknar betydelse för ärendets prövning.*

Avstyckas mark — — — — — fullt bestämt.  
 Å kartan — — — — — särskild handling.  
 Ägomätning må — — — — — är föreskrivet.

26 §.

26 §.

(Utgår)

*Område, som varit anslaget till ständigt ryttare-, soldat- eller båtsmanstorp, må avstyckas till särskild fastighet utan hinder däraf, att avstyckningen icke överensstämmer med vad i 3 § första stycket andra punkten samt andra stycket under 1—3 är för avstyckning i allmänhet stadgat. I avseende å avstyckning av sådant område skola bestämmelserna i 4 och 11 samt 16—18 §§ icke heller tillämpas.*

20 KAP.

20 KAP.

10 §.

10 §.

På begäran — — — — — av jorden.

Sådant förordnande må ock meddelas på framställning av samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, beträffande mark, som hör till samhället.

Sådant förordnande må ock meddelas på framställning av samhälle eller kommun beträffande mark, som hör till samhället eller kommunen.

Med avseende — — — — — äga tillämpning.

21 KAP.

21 KAP.

10 §.

10 §.

Angående sammanträde med ägodelningsrätt samt de mål, som därvid skola förekomma, har ägodelningsdomaren att utfärda kungörelse, som sist fjorton dagar före sammanträdet skall uppläsas i kyrkan för den eller de församlingar, där jord, varom frå-

Angående sammanträde med ägodelningsrätt samt de mål, som därvid skola förekomma, har ägodelningsdomaren att utfärda kungörelse, som sist fjorton dagar före sammanträdet skall uppläsas i kyrkan för den eller de församlingar, där jord, varom frå-

## (Gällande lydelse)

ga är, ligger; kalle ock inom samma tid ägodelningsnämndemän, allmänna ombud och, där så prövas erforderligt, förrättningslantmätaren till sammanträdet.

I besvärsmål — — — — — inom kommunen.  
 Vad i — — — — — angående tvistemål.  
 Varder å — — — — — äga tillämpning.  
 Vad ovan — — — — — första stycket.  
 Finnes vite — — — — — äga rum.

## 38 §.

Utskrift av — — — — — tillställas förrättningslantmätaren.  
 Har ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten meddelat fastställelse å jorddelningsförrättning inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, skall byggnadsnämnden utan dröjsmål underrättas om beslutet.

## 42 §.

Då talan — — — — — mot förrättningen.  
 Avser mot — — — — — 43 § stadgas.  
 Finnes i — — — — — å förrättningen.

Har laga skifte ägt rum inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, skall, där vid förrättningen sådant påyrkats eller ägodelningsrätten eller ägodelningsdomaren eljest så prövar nödigt, innan målet avgöres, yttrande däri inhämtas från byggnadsnämnden.

Är fråga — — — — — om sammanläggningen.

## 43 §.

Hava besvär — — — — — andra stycket sägs.  
 Sedan handlingarna — — — — — tredje stycket sägs.

## (Föreslagen lydelse)

ga är, ligger; kalle ock inom samma tid ägodelningsnämndemän, allmänna ombud och, där så prövas erforderligt, förrättningslantmätaren till sammanträdet. När ägodelningsdomaren finner skäl därtill föreligga, skall han därjämte om sammanträdet underätta lantbruksnämnden.

## 38 §.

Har ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten meddelat fastställelse å jorddelningsförrättning eller tillstånd till jorddelning, skall överlantmätaren ävensom, i fråga om förrättningen inom ort där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, byggnadsnämnden utan dröjsmål underrättas om beslutet.

## 42 §.

Har laga skifte eller avstyckning ägt rum inom ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, skall, om vid förrättningen sådant påyrkats eller ägodelningsrätten eller ägodelningsdomaren eljest så prövar nödigt, innan målet avgöres, yttrande däri inhämtas från byggnadsnämnden.

## 43 §.

## (Gällande lydelse)

Utgöres förrättningen av sådan avstyckning, med vilken avses bildande av särskild fastighet, utan att *därvid* fästs villkor att stamfastigheten skall ingå i sammanläggning, har överlantmätaren att företaga förrättningen till prövning *samt, där anledning ej förekommer* till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad, *meddela* fastställelse därå. Har förrättningen, på sätt i 22 § andra stycket sägs, blivit medelst påskrift å protokollet godkänd, utgöre den omständigheten, att den för talan mot avstyckningsförrättning stadgade tid icke gått till ända, ej hinder för prövningens företagande. *Förekommer anledning att förrättningen icke är lagligen beskaffad*, hänskjute *överlantmätaren* frågan om fastställelse till ägodelningsrätten, skolande för sådant fall de i första stycket meddelade föreskrifter äga tillämpning.

## 51 §.

Över beslut, varigenom fastställelse meddelats å jorddelningsförrättning, må *ej föras* klagan utom i fall varom nedan i denna paragraf sägs.

Har, efter — — — — — emot gått.

Beslut, varigenom fastställelse *meddelats* å jorddelningsförrättning inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, må överklagas av byggnadsnämnden.

## (Föreslagen lydelse)

Utgöres förrättningen av sådan avstyckning, med vilken avses bildande av särskild fastighet, utan att *vid avstyckningen* fästs villkor att stamfastigheten skall ingå i sammanläggning, har överlantmätaren att företaga förrättningen till prövning, *därvid vad i 42 § fjärde stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning. Förekommer ej anledning* till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad *och har lantbruksnämnden eller byggnadsnämnden ej framställt erinran mot densamma, meddele överlantmätaren* fastställelse därå. Har förrättningen, på sätt i 22 § andra stycket sägs, blivit medelst påskrift å protokollet godkänd, utgöre den omständigheten, att den för talan mot avstyckningsförrättning stadgade tid icke gått till ända, ej hinder för prövningens företagande. *Äger överlantmätaren enligt vad ovan i detta stycke sagts icke meddela fastställelse å förrättningen*, hänskjute *han* frågan *därom* till ägodelningsrätten, skolande för sådant fall de i första stycket meddelade föreskrifterna äga tillämpning.

## 51 §.

1 mom. Över beslut, varigenom fastställelse meddelats å jorddelningsförrättning, må klagan *ej föras* utom i fall varom nedan i detta moment sägs.

Beslut, varigenom fastställelse å jorddelningsförrättning *meddelats* i annan ordning än i 43 § tredje stycket sägs, må överklagas av överlantmätaren och lantbruksnämnden så ock, då förrättningen ägt rum inom

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ort där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, av byggnadsnämnden.

2 mom. Enahanda klagorätt som enligt 1 mom. tillkommer överlantmätare, lantbruksnämnd och byggnadsnämnd gälle i fråga om beslut, varigenom tillstånd till jorddelning meddelats efter underställning.

59 §.

När hovrätten — — — tillställas förrättningslantmätaren.

Har hovrätten meddelat fastställelse å jorddelningsförrättning inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, skall underrättelse om beslutet utan dröjsmål meddelas byggnadsnämnden.

59 §.

Har hovrätten meddelat fastställelse å jorddelningsförrättning eller tillstånd till jorddelning, skall underrättelse om beslutet utan dröjsmål meddelas överlantmätaren ävensom, i fråga om förrättning inom ort där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, byggnadsnämnden.

66 §.

I mål — — — — — Konungens befallningshavande.

Är någon — — — — — är bestämt.

I mål rörande avstyckning inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, skall, där vid förrättningen sådant påyrkats eller Konungens befallningshavande eljest så prövar nödigt, innan målet avgöres, yttrande däri inhämtas från byggnadsnämnden.

66 §.

Är fråga — — — — — särskilt stadgat.

Beträffande klagan — — — — — är bestämd.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; dock skall vad i lagen är stadgat om lantbruksnämnd ej gälla förrän från och med den 1 juli 1948.

Har förrättning sökts före den 1 januari 1948, skall ärendet handlägg-



(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

gas och prövas jämligt äldre lag; dock skall avstycknings tillåtlighet bedömas enligt nya lagen, såframt ej före dess ikraftträdande utlåtande, varom sägs i 19 kap. 16 §. meddelats jämligt då gällande föreskrifter.

Med avseende å avstyckningsplan som vid denna lags ikraftträdande är gällande skall vad i 19 kap. 5 § andra stycket och 13 § 2—4 mom. stadgas rörande byggnadsplan äga motsvarande tillämpning. Ändring av avstyckningsplan må verkställas på sätt förut skett.

## 2) Lag

angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.

Härigenom förordnas, dels att 9 § lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet skall upphöra att gälla, dels ock att 1—3, 6—8, 10—12, 14—16 och 19—21 §§ samma lag<sup>1</sup> skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

1 §.

Fastigheter å landet, som äro i en ägares hand, må efter ty här nedan sägs sammanläggas till en fastighet,

1. om envar av fastigheterna utgör by, enstaka hemman eller lägenhet, som har sitt område genom rågång skilt från andra ägor;

2. om fastigheterna utgöra skilda hemman eller för sig bestående lägenheter eller delar därav och gemensamt ingå i ett skiftelag, vilket icke delats genom lantmäteriförrättning som fastställts eller eljest är lagligen gällande;

Fastigheter å landet, som äro i en ägares hand, må efter ty här nedan sägs sammanläggas till en fastighet.

Vad i denna lag sägs om fastighet, som är avsedd att sammanläggas med annan, gälle även, i den mån ej annorlunda stadgas, fastighetsdel som avstyckas för sammanläggning, så ock andel i fastighet, såframt denna ingår i laga skifte och sammanläggningen äger rum under skiftet enligt vad i 3 kap. 14 § lagen om delning av jord å landet sägs.

<sup>1</sup> Senaste lydelse, se beträffande 1, 3 och 6 §§ SFS 1940:502, beträffande 8 § SFS 1938:160, beträffande 10, 11 och 15 §§ SFS 1940:100 samt beträffande 19 och 21 §§ SFS 1935:240.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3. om fastigheterna utgöras av genom sådan lantmåteriförrättning, varom under 2 sägs, utbrutna ägotlotter samt tillika ingå i samma skifteslag av beskaffenhet, varom under 1 sägs, eller i sådant skifteslag, som avses i 1 kap. 3 § lagen om delning av jord å landet.

Vidare må med fastigheter, som här ovan omförmälas, sammanläggas genom avsöndring för alltid eller genom avstyckning bildade fastigheter ävensom sådana fastigheter sammanläggas med varandra, allt under förutsättning att fastigheterna ingå i samma skifteslag av beskaffenhet, varom under 1 sägs, eller i sådant skifteslag, som avses i 1 kap. 3 § i lagen om delning av jord å landet.

Ej vare i fall, varom ovan förmäles, den omständigheten att avsöndring för alltid eller avstyckning ägt rum från en eller flera av fastigheterna hinder mot sammanläggning.

Vad nu är sagt om rätt att låta fastighet ingå i sammanläggning skall äga motsvarande tillämpning å del därav, som i den ordning särskilt är stadgad för ändamålet avstyckas; skolorande, där ej annorlunda stadgas, vad nedan sägs om fastighet i tillämpliga delar gälla om fastighetsdel, varom här är fråga.

Fastigheter, vilka ingå i ett och samma under laga skifte varande skifteslag, må, oberoende av vad här ovan sägs, sammanläggas, där sammanläggningen, på sätt i 3 kap. 14 § i lagen om delning av jord å landet förmäles, kan ske under skiftet samt laga hinder mot sammanläggningen icke, efter ty nedan i denna lag stadgas, prövas föreligga. Den omständig-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

heten att fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag, utgör andel, för vilken ägolott först genom skiftet skall utbrytas, medför icke heller hinder mot att fastigheten i samband med skiftet sammanlägges med fastighet utom skifteslaget.

Ändå att fastigheterna ej ingå i samma skifteslag av beskaffenhet, varom under 1 sägs, eller som avses i 1 kap. 3 § i lagen om delning av jord å landet, må under i övrigt stadgade förutsättningar med fastighet eller för ändamålet avstyckad del av fastighet sammanläggas:

från annan fastighet för ändamålet avstyckad del av beskaffenhet att ej kunna bestå såsom särskild fastighet, eller

fastighet, från vilken avstyckning skett under villkor att återstoden skall ingå i sammanläggningen och som efter avstyckningen ej kan bestå såsom särskild fastighet, eller

fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag och för vilken icke, med mindre sammanläggningen kommer till stånd, kan jämlikt 1 kap. 8 § första stycket i nyssnämnda lag vid skiftet utläggas särskild ägolott.

2 §.

2 §.

Vad i 1 § sägs om fastighet, som bildats genom avsöndring eller avstyckning, gälle ock om område, som utbrutits för servitut och icke ingår i den fastighet, till vars förmån servitutet gällt, om mark, som enligt äldre bestämmelser om avledning av vatten utbrutits från fastighet på grund därav att ägaren av sagt sig den båt-  
nad, som genom dylikt företag be-

Där två eller flera fastigheter, vilka bestå allenast av andelar i viss samfällighet, tillhopa omfatta hela samfälligheten, må ingen av fastigheterna sammanläggas annat än med någon av de övriga med mindre sammanläggningen inbegriper alla andelarna eller sker under laga skifte å samfälligheten.

Fastighet, som utgöres av vatten-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

retts fastigheten, så ock om mark, som enligt gällande eller tidigare lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område avskilts från fastighet. Lag samma vare beträffande område, som avskilts från fastighet i enlighet med bestämmelserna om expropriation eller äldre bestämmelser om ändring eller utrivning av vattenverk eller enligt vattenlagen, dock att, där återlösningsrätt äger rum, sådant område må sammanläggas allenast med den fastighet, från vilken det blivit avskilt.

Fastighet, som utgör andel för viss fastighet i samfälld mark, må sammanläggas allenast med den fastighet, till vilken andelen hör, med lagligen utbruten del av denna fastighet eller med annan fastighet, till vilken jämväl hör andel i samfälligheten.

## 3 §.

Fastighet må ej ingå i sammanläggning enligt denna lag innan fastigheten blivit upptagen i jordregistret. Vad sålunda stadgats gälle dock ej beträffande fastighetsdel, vilken för sammanläggning med annan fastighet avstyckats från fastighet, som är upptagen i jordregistret, ej heller i fråga om fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag och som under skiftet göres till föremål för sammanläggning med annan fastighet.

## 6 §.

Fastigheter, vilkas områden icke förut tillhopa bildat sådant skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 1 eller 2 i lagen om delning av jord å landet

verk eller fiskeri varmed äganderätt till grunden ej är förenad, må ingå i sammanläggning allenast om däri ingår jämväl den fastighet, till vilken grunden hör.

## 3 §.

Fastighet må ej ingå i sammanläggning enligt denna lag innan fastigheten blivit upptagen i jordregistret. Vad sålunda stadgats gälle dock, i fall som avses i 1 § andra stycket, icke beträffande fastighetsdel, vilken för sammanläggning avstyckas från fastighet, som är upptagen i jordregistret, eller andel i sådan fastighet.

## 6 §.

Andel i fastighet, som ingår i laga skifte, må ej göras till föremål för sammanläggning, med mindre i skiftesmålet slutligen prövats, att särskild

## (Gällande lydelse)

förmäles, må icke sammanläggas, såframt ej det sammanlagda ägoväldet i fråga om ägornas sammansättning samt skiftenas antal och form kommer att uppfylla de fordringar, som enligt sagda lag därutinnan gälla i avseende å ägolott, vilken utlägges vid laga skifte.

I samband med laga skifte må sammanläggning av fastigheter äga rum, allenast där de prövas kunna tillhoppa bilda fastighet, vilken överensstämmer med vad i 1 kap. 8 § första stycket samt i 13 kap. i omförmälda lag stadgas.

Sammanläggning, varom i 1 § sista stycket förmäles, må ej äga rum med mindre därigenom befordras en lämplig fastighetsindelning.

## 7 §.

Sammanläggning av avsondrad lägenhet med annan fastighet, som icke utgöres av sådan lägenhet, må ej ske, där avgäld från lägenheten skall utgå till fastighet, som icke ingår i sammanläggningen.

## 8 §.

Häftar fastighet, varom fråga är, för frälseränta eller för avgäld från till skatte försålt halländskt kyrkohemman eller för lån, som av allmänna medel lämnats för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld, som nyss nämnts, eller för ersättning, varom förmäles i lagen om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte eller

## (Föreslagen lydelse)

ägolott kan utläggas för den fastighet som skulle bildas genom sammanläggningen eller för sådan del av denna fastighet som omfattas av skiftet.

## 7 §.

Vad i 19 kap. 2, 3, 4 och 11 §§ lagen om delning av jord å landet stadgas med avseende å avstyckning skall äga motsvarande tillämpning vid sammanläggning av fastigheter, i den mån ej sammanläggningens tillåtlighet i de hänseenden som avses i sagda lagrum skall prövas i jorddelningsmål.

## 8 §.

Häftar fastighet, varom fråga är, för frälseränta eller för avgäld från till skatte försålt halländskt kyrkohemman eller för lån, som av allmänna medel lämnats för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld, som nyss nämnts, eller för ersättning, varom förmäles i lagen om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte eller

(Gällande lydelse)

annan jorddelningsförrättning, och vil-  
lar ej ansvar för samma ränta, av-  
gäld, lån, förskott eller ersättning  
jämväl å den eller de övriga fastighe-  
terna, då må sammanläggning icke  
äga rum, såframt icke den, som på  
grund av in-teckning eller jämlikt 11  
kap. 2 § jordabalken i annan av fas-  
tigheterna äger säkerhet för fordran  
eller annan rättighet, medgivit sam-  
manläggningen.

9 §.

Är fastighet, som ifrågasättes skola  
ingå i sammanläggning, sådan att la-  
gen angående uppsikt å vissa jord-  
bruk i Norrland, Dalarne och Värm-  
land där äger tillämpning, må sam-  
manläggning ej äga rum, i händelse  
anledning prövas vara för handen att  
antaga, att sammanläggningen medför  
minskning i de självständiga jordbru-  
kens antal.

(Föreslagen lydelse)

annan jorddelningsförrättning, och vi-  
lar ej ansvar för samma ränta, av-  
gäld, lån, förskott eller ersättning  
jämväl å den eller de övriga fastighe-  
terna, då må sammanläggning icke  
äga rum, såframt icke den, som på  
grund av in-teckning eller jämlikt 11  
kap. 2 § jordabalken i annan av fas-  
tigheterna äger säkerhet för fordran  
eller annan rättighet, medgivit sam-  
manläggningen *eller denna är väsent-  
ligen utan betydelse för honom.*

*Samma lag vare i fall då avgäld,  
som avses i lagen den 25 maj 1905  
(nr 31 s. 1) rörande avgäld från av-  
söndrad lägenhet, utgår från någon  
av fastigheterna till fastighet, som ej  
omfattas av sammanläggningen.*

*Fastighet, som är föremål för åter-  
köpsrätt, må ej sammanläggas med  
annan fastighet utan medgivande av  
återköpsrättens innehavare. Vad så-  
lunda stadgats skall äga motsvarande  
tillämpning, när eljest någon har vill-  
korlig eller ovillkorlig rätt att återtaga  
äganderätten till eller lösa fastighet,  
dock ej i fråga om lösningsrätt enligt  
lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om  
rätt i vissa fall för nyttjanderättsha-  
vare att inlösa under nyttjanderätt  
upplåtet område, ej heller beträffande  
kronans eller arrendators förköpsrätt.*

9 §.

(Utgår)

## (Gällande lydelse)

## (Föreslagen lydelse)

## 10 §.

Ansökning om sammanläggning göres hos ägodelningsdomaren i den domsaga, där fastigheterna äro belägna. Vid ansökningen föge sökanden gravationsbevis rörande fastigheterna. Vad angår fastighetsdel, som för sammanläggningen skall avstyckas från annan fastighet, skall beviset avse den fastighet, varifrån avstyckningen skall ske.

Sökanden skall jämväl förebringa av lantmätare verkställd utredning rörande de omständigheter, som äro av betydelse för bedömande av frågan om sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt; dock att, därest de fastigheter, ansökningen avser, ingå i ett och samma under skifte varande skifteslag eller äro av beskaffenhet, varom i 1 § under 2 sägs, eller ock förut tillhopa bildat ett skifteslag, sådan utredning erfordras allenast i fall, som avses i 9 §.

Om verkställande — — — — — å landet.

## 11 §.

I sammanläggningsärende skall ägodelningsdomaren inhämta utlåtande av överlantmätaren, där denne ej förut yttrat sig angående sammanläggningen.

I fall, varom i 6 § andra stycket sägs, skall infördras yttrande från förrättningslantmätaren.

Är fråga om sammanläggning, varom i 9 § förmäles, må ägodelningsdo-

## 10 §.

Ansökning om sammanläggning göres hos ägodelningsdomaren i den domsaga, där fastigheterna äro belägna.

Det dligger sökanden att förebringa sådan av lantmätare verkställd utredning, som erfordras för bedömande av frågan om sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt och icke annorledes är tillgänglig.

## 11 §.

I sammanläggningsärende skall ägodelningsdomaren inhämta utlåtande av överlantmätaren, där denne ej förut yttrat sig angående sammanläggningen. Finner överlantmätaren, att i ärendet ej föreligger utredning som det enligt 10 § dligger sökanden att förebringa, och avhjälpes ej bristen efter hänvändelse till sökanden, har överlantmätaren att göra anmälan därom hos ägodelningsdomaren.

Är fråga om fastighet som ingår i laga skifte, skall yttrande infördras från förrättningslantmätaren.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

maren, där så finnes lämpligt, höra nämnd eller myndighet, som kan äga kännedom om förhållandena, såsom jordbrukskommissionen eller hushållningssällskapet förvaltningsutskott eller kommunalnämnden eller kronobetjäningen i orten.

Finnes den utredning, som det efter vad ovan sägs dligger sökanden att förebringa, i ett eller annat hänseende ofullständig, förelägga ägodelningsdomaren sökanden lämpligt rådruum att inkomma med den ytterligare utredning, som anses erforderlig, vid äventyr, om det försummas, att ärendet ändå företages till avgörande.

## 12 §.

Möter för bifall till ansökningen ej hinder i något av de hänseenden, varom ovan förmåles, skall ägodelningsdomaren, i händelse han icke jämväl är domare i domsagan, med överlämnande av handlingarna i ärendet inhämta yttrande av denne, huruvida med hänsyn till de i 13 och 14 §§ stadgade villkor för sammanläggning hinder för den sökta sammanläggningen föreligger. Där, sedan yttrandet avgivits men innan underrättelse på sätt i 19 § sägs meddelats domaren om ärendets utgång, förändring inträffar i något av de förhållanden, varom han haft att yttra sig, skall han så fort ske kan om den inträffade förändringen underrätta ägodelningsdomaren.

Har överlantmätaren enligt vad i första stycket sägs anmält, att sökanden ej inkommit med den utredning i ärendet som det dligger honom att förebringa, eller finner ägodelningsdomaren eljest att sådan brist föreligger, skall han förelägga sökanden lämpligt rådruum att inkomma med den ytterligare utredning som anses erforderlig, vid äventyr, om det försummas, att ärendet ändå företages till avgörande.

## 12 §.

Möter för bifall till ansökningen ej hinder i något av de hänseenden, varom ovan förmåles, skall ägodelningsdomaren, i händelse han icke jämväl är inskrivningsdomare i domsagan, med överlämnande av handlingarna i ärendet inhämta yttrande av denne, huruvida med hänsyn till de i 13 och 14 §§ stadgade villkor för sammanläggning hinder för den sökta sammanläggningen föreligger. Där, sedan yttrandet avgivits men innan underrättelse på sätt i 19 § sägs meddelats inskrivningsdomaren om ärendets utgång, förändring inträffar i något av de förhållanden, varom han haft att yttra sig, skall han så fort ske kan om den inträffade förändringen underrätta ägodelningsdomaren.



(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

## 14 §.

Ej må fastigheter sammanläggas, med mindre sökanden å dem erhållit lagfart; dock att, där någon av fastigheterna förvärvats genom fång, varmed på grund av äldre lag ägaren ej varit skyldig lagfara, lagfart å den fastighet ej är erforderlig, där sökandens åtkomst annorledes styrkes. *Ej heller må sammanläggning ske, utan så är att icke mera än en av fastigheterna är besvärad av beviljad eller sökt inteckning eller ock, där flera av fastigheterna äro sålunda besvärade, icke någon av dem häftar för andra inteckningar än sådana, som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i envar av de andra, dock vare den omständigheten, att i en av fastigheterna tillika finnes inteckning med sämre rätt, ej hinder mot sammanläggningen, såframt innehavare av sådan inteckning medgivit sammanläggningen; skolande vad nu sagts om inteckning tillämpas jämväl beträffande fordran eller annan rättighet, som avses i 11 kap. 2 § jordabalken. Fastighet, som är föremål för återköpsrätt, må ej i något fall sammanläggas med annan fastighet utan medgivande av återköpsrättens innehavare.*

*Är fråga om sammanläggning med fastighet av ägovidd, som för ända-målet skall avstyckas från annan fastighet, skall, såvitt angår den ägovidd, vad ovan sägs om lagfart gälla beträffande den fastighet, varifrån avstyckningen skall ske, eller, där ägovidden överlåts för sammanläggning med sökanden tillhörig fastighet, i stället för beviljad lagfart fordras att sökanden om lagfart å den ägovidd gjort ansökan, vilken förkla-*

## 14 §.

Ej må fastigheter sammanläggas, med mindre sökanden å dem erhållit lagfart; dock att, där någon av fastigheterna förvärvats genom fång, varmed på grund av äldre lag ägaren ej varit skyldig lagfara, lagfart å den fastighet ej är erforderlig, där sökandens åtkomst annorledes styrkes. *Såvitt avser fastighetsdel som avstyckas för sammanläggning, skall vad nu sagts gälla beträffande den fastighet, varifrån avstyckningen sker; har fastighetsdelen överlåts för sammanläggning, fordras i stället för beviljad lagfart att sökanden gjort ansökan om lagfart, vilken förklarats vilande endast i avbidan på avstyckningens fastställande.*

*Sammanläggning må ej heller ske utan så är att något av följande fall är för handen, nämligen*

1. *att icke mera än en av fastigheterna är besvärad av beviljad eller sökt inteckning;*

2. *att, där två eller flera av fastigheterna äro sålunda besvärade, icke någon av dem häftar för andra inteckningar än sådana, som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i envar av de andra, eller ock, om i någon av fastigheterna tillika finnes inteckning med sämre rätt, innehavare av sådan inteckning medgivit sammanläggningen; eller*

3. *att, där i annat fall än under 2 sägs mera än en av fastigheterna är besvärad av beviljad eller sökt inteckning, envar inteckningshavare medgivit sammanläggningen på grundval av sådant förslag till förmånsordning för inteckningarna i den sammanlagda fastigheten som i fjärde stycket sägs.*

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

rats vilande i avbidan på avstyckningens fastställande. Besväras sådan ägovidd av inteckning, vare det ej i något fall hinder för sammanläggning, där inteckningshavaren för inteckningens dödande i vad angår sagda ägovidd avlämnat inteckningshandlingen till domstolen eller domaren i orten eller ock till landsfogde eller landsfiskal.

Vid tillämpning av vad sålunda stadgats skall avseende icke fästas vid inteckning för servitut eller nyttjanderätt, såframt den intecknade rättigheten icke rör mark som skall ingå i sammanläggningen, eller vid inteckning, vars dödning blivit hos inskrivningsdomaren sökt i fastighet varom fråga är, såframt hinder mot dödningsdtgården ej föreligger därest sammanläggningen genomföres. Vad i andra stycket 2 och 3 är föreskrivet om att inteckningshavare skall hava medgivit sammanläggningen gäller icke, om denna är väsentligen utan betydelse för hans säkerhet. I fråga om inteckning för återköpsrätt gäller vad i 8 § stadgas om sådan rätt.

Förslag till förmånsordning upprättas av ägodelningsdomaren, som därvid, under iakttagande av att inteckningshavares säkerhet rubbas i minsta möjliga mån, har att så ordna inteckningarna som de i förmånshänseende anses böra gälla i den sammanlagda fastigheten. Om det finnes ändamålsenligt, må ägodelningsdomaren utsätta sammanträde med saksägarna för förhandling om förmånsordningen. Sådant sammanträde kungöres minst fjorton dagar förut i allmänna tidningarna och, där så finnes lämpligt, tidning inom orten, varjämte sökanden och kända inteckningshavare, som beröras av sammanläggningen, inom samma tid kallas genom rekommenderade brev. Förslaget till förmånsordning skall för att gälla godkännas av sökanden.

Vad i denna paragraf sägs om inteckning skall äga motsvarande tillämpning å fordran och annan rättighet, som utan inteckning dtnjuter skydd enligt 11 kap. 2 § jordabalken.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

15 §.

15 §.

Sedan ärendet — — — — — om sammanläggningen.

Har sökanden — — — — — ägodelningsrättens prövning.

Huruledes, då fråga är om sammanläggning i samband med avstyckning, beslut i ärendet, där ansökningen bifalles, i vissa fall skall meddelas i sammanhang med fastställelse å avstyckningen, därom skils i 21 kap. 42 och 43 §§ i lagen om delning av jord å landet. Ankommer fastställelseprövningen å Konungens befallningshavande, må förordnande om sammanläggningen ej meddelas, förrän avstyckningen blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd på sätt i 21 kap. 68 § i nyssnämnda lag sägs.

Huruledes, då fråga är om sammanläggning i samband med avstyckning, beslut i ärendet, där ansökningen bifalles, i vissa fall skall meddelas i sammanhang med fastställelse å avstyckningen, därom skils i 21 kap. 42 och 43 §§ i lagen om delning av jord å landet. Ankommer fastställelseprövningen å Konungens befallningshavande, må förordnande om sammanläggningen ej meddelas, förrän avstyckningen blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd på sätt i 21 kap. 66 § i nyssnämnda lag sägs.

*Har ägodelningsdomaren upprättat förslag till förmånsordning som i 14 § fjärde stycket sägs, skall förslaget, där förordnande om sammanläggning meddelas, i beslutet därom fastställas till efterrättelse.*

Angående meddelat — — — — — i ärendet.

Ägodelningsdomaren åligger — — — angående sammanläggning.

Beträffande förfarandet — — — till efterrättelse.

16 §.

16 §.

*Varder ansökning om sammanläggning av fastigheter bifallen, och är i en eller flera av dem beviljad in-teckning, som icke gäller i den eller de andra, skall in-teckningen därefter gälla i hela den sålunda bildade fastigheten. Varder efter sammanläggningen, men på grund av tidigare rätt till fastighet, varmed annan fastighet sammanlagts, ansökan om in-teckning gjord eller fullföljd, skall den in-teckning, där ansökningen bifalles, fastställas att gälla i hela den nybildade fastigheten.*

*Sammanläggas fastigheter och besväras en eller flera av dem av in-teckning, som icke gäller i den eller de andra, skall in-teckningen, med det förmånsläge som må hava fastställts vid sammanläggningen, besvära hela den genom sammanläggningen bildade fastigheten. In-teckningar, som avses i 14 § tredje stycket första punkten, skola icke gälla i den nybildade fastigheten.*

Varder efter sammanläggningen, men på grund av tidigare rätt till fastighet, varmed annan fastighet sammanlagts, ansökan om in-teckning

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

gjord eller fullföljd, skall den inteckning, där ansökningen bifalles, fastställas att gälla i hela den nybildade fastigheten.

## 19 §.

Om utgången — — — — — skriftlig underrättelse.  
 Är ägodelningsdomaren icke domare i domsagan, skall han, så snart ansökning om sammanläggning inkommit, därom lämna domaren meddelande; underrätte honom ock ofördröjligen, sedan ärendet avgjorts, om beslutet däri.

*Har ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten bifallit ansökning om sammanläggning, och ingår däri sådan fastighet, som i 9 § omförmäles, skall ägodelningsdomaren utan dröjsmål underrätta jordbrukskommissionen om beslutet.*

## 20 §.

Om ansökning, varom i denna lag sägs, så ock om beslutet däröver, skall anteckning göras i lagfartsprotokollet och lagfartsboken.

Skall, enligt vad i 16 § sägs, inteckning gälla jämväl i annan fastighet än den, vari den beviljats, skall anteckning därom ofördröjligen göras i inteckningsprotokollet och inteckningsboken.

## 21 §.

I fråga — — — — — till efterrättelse.  
 Har ansökning om sammanläggning bifallits, och ingår i sammanläggningen sådan fastighet, som i 9 § omför-

## 19 §.

Är ägodelningsdomaren icke inskrivningsdomare i domsagan, skall han, så snart ansökning om sammanläggning inkommit, därom lämna inskrivningsdomaren meddelande; underrätte honom ock ofördröjligen, sedan ärendet avgjorts, om beslutet däri.

## 20 §.

Angående förordnande om sammanläggning skall så snart ske kan å inskrivningsdag anteckning göras i lagfarts- eller fastighetsboken.

Skall till följd av sammanläggning inteckning besvara del av eller andel i den nybildade fastigheten, vari den förut icke gällt, eller har inteckningsförmånsläge i denna fastighet blivit bestämt vid sammanläggningen, skall anteckning därom så snart ske kan å inskrivningsdag göras i intecknings- eller fastighetsboken.

## 21 §.

Har ansökning om sammanläggning bifallits, äge överlantmätaren och lantbruksnämnden överklaga beslutet.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

mäles, äge jordbrukskommissionen överklaga beslutet.

Rörande av hovrätten eller *Konung- en* meddelat beslut i sammanlägg- ningsärende skola underrättelser i en- lighet med vad i 19 § *första och and- ra styckena* stadgas meddelas genom hovrättens eller *Konungens nedre jus- titierevisions* försorg. *Har hovrätten meddelat beslut, som i näst föregån- de stycke sägs, skall tillika därom lämnas underrättelse till jordbruks- kommissionen.*

Rörande av hovrätten eller *högsta domstolen* meddelat beslut i samman- lägningsärende skola underrättelser i enlighet med vad i 19 § stadgas med- delas genom hovrättens eller *högsta domstolens* försorg.

*Denna lag träder i kraft den 1 ja- nuari 1948; dock skall vad i 21 § är stadgat om lantbruksnämnds klagor- rätt ej gälla förrän från och med den 1 juli 1948.*

### 3) L a g

angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda be- stämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Härigenom förordnas, att 11—13, 18 och 25 §§ lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län<sup>1</sup> skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

11 §.

11 §.

I avseende å villkoren för sammanläggning enligt 10 § skola gälla följande särskilda bestämmelser:

1. Hör fastighet — — — — — i skiftet.
2. Utan hinder av att i 6 § *andra stycket* lagen om sammanläggning av fastigheter å landet för sammanläggning stadgade förutsättningar ej äro för handen, må i skiftet ingående
2. Utan hinder av att i 6 *och 7 §§* lagen om sammanläggning av fastigheter å landet för sammanläggning stadgade förutsättningar ej äro för handen må i skiftet ingående

<sup>1</sup> Senaste lydelse av 12 §, se SFS 1940:102.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

fastighet inom by, som under 1 sägs, sammanläggas med fastighet, tillhörande sådan by, så ock med annan fastighet, såframt denna med alla sina ägor ingår i skiftet.

fastighet inom by, som under 1 sägs, sammanläggas med fastighet, tillhörande sådan by, så ock med annan fastighet, såframt denna med alla sina ägor ingår i skiftet.

3. Har rätten, — — — — — å densamma.

12 §.

12 §.

Sedan äganderättsförhållandena — — — — — skälen härför.

Äro fastigheter, vilka avses skola ingå i sammanläggning, sådana, att lagen angående uppsikt å vissa jordbruk därå äger tillämpning, skall i yttrandet redogöras för de omständigheter, å vilka förrättningsmännen grundat sin ståndpunkt.

13 §.

13 §.

Förrättningsmännens yttrande i sammanlägningsfrågan jämte övriga handlingar i ärendet ävensom i fall, som i 12 § andra stycket sägs, karta över fastigheterna skola av lantmätaren insändas till ägodelningsdomaren. Sedan denne införskaffat utlåtande från överlantmätaren och den ytterligare utredning, vartill omständigheterna må föranleda, ävensom vidtagit de övriga åtgärder, som enligt lagen om sammanläggning av fastigheter å landet ankomma å ägodelningsdomaren före ärendes slutliga avgörande, överlämne han detsamma till ägodelningsrätten, varefter med ärendet vidare så förfares, som om till ägodelningsrätten hänskjutits prövning av ansökan om sammanläggning enligt nämnda lag av de i 10 § angivna fastigheter.

Inställes skifte, skall dessförinnan meddelat beslut om sammanläggning förfalla; och skall därom, sedan anmälan om skiftets inställande inkommit från förrättningslantmätaren, an-

Förrättningsmännens yttrande i sammanlägningsfrågan skall jämte övriga handlingar i ärendet av lantmätaren insändas till ägodelningsdomaren. Sedan denne införskaffat utlåtande från överlantmätaren och den ytterligare utredning, vartill omständigheterna må föranleda, ävensom vidtagit de övriga åtgärder, som enligt lagen om sammanläggning av fastigheter å landet ankomma å ägodelningsdomaren före ärendes slutliga avgörande, överlämne han detsamma till ägodelningsrätten, varefter med ärendet vidare så förfares, som om till ägodelningsrätten hänskjutits prövning av ansökan om sammanläggning enligt nämnda lag av de i 10 § angivna fastigheter.

Inställes skifte, skall dessförinnan meddelat beslut om sammanläggning förfalla; och skall därom, sedan anmälan om skiftets inställande inkommit från förrättningslantmätaren, sd

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

teckning göras i *lagfartsprotokollet* och *lagfartsboken* samt i fall, varom i 20 § andra stycket lagen om sammanläggning av fastigheter å landet sägs, jämväl i *inteckningsprotokollet* och *inteckningsboken*.

## 18 §.

Då skifte, vari bys heminägor ingått, blivit slutligen fastställt, skall *domaren* i domsagan därom genast underrättas.

## 25 §.

Finnes grundad anledning antaga, att efter avstyckning inom by, vars heminägor ligga i storskifte, den avstyckade ägoviddan kommer att läggas i sambruk med annan samma ägare eller hans make tillhörig jord till en brukningsdel av beskaffenhet, som i 19 kap. 3 § lagen om delning av jord å landet sägs, må avstyckningen äga rum utan villkor av sammanläggning, ändå att sådan enligt nämnda paragraf erfordras.

Den omständigheten, att efter avstyckning inom by, som nu sagts, stamfastigheten ej varder så beskaffad som i sagda lagrum föreskrives, skall ej lända till hinder för avstyckningen, därest stamfastigheten ligger i sambruk med annan dess ägare eller hans make tillhörig jord och jämte denna bildar en brukningsdel, som motsvarar nyss omförmälda fordringar å stamfastighet.

snart ske kan å inskrivningsdag anteckning göras i *lagfarts- eller fastighetsboken* samt i fall, varom i 20 § andra stycket lagen om sammanläggning av fastigheter å landet sägs, jämväl i *intecknings- eller fastighetsboken*.

## 18 §.

Då skifte, vari bys heminägor ingått, blivit slutligen fastställt, skall *inskrivningsdomaren* i domsagan därom genast underrättas.

## 25 §.

Finnes vid fråga om avstyckning inom by, vars heminägor ligga i storskifte, grundad anledning antaga, att efter avstyckningen styckningsdel kommer att ligga i sambruk med annan samma ägare eller hans make tillhörig jord och jämte denna bildar en brukningsdel av beskaffenhet, som i 19 kap. 2 och 3 §§ lagen om delning av jord å landet sägs, må avstyckningen äga rum utan villkor av sammanläggning, ändå att sådan erfordras enligt nämnda lag.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948, men, såvitt angår 25 §, ej tillämpas i avstyckningsärende, däri utlåtande, varom sägs i 19 kap. 16 § lagen om delning av jord å landet, meddelats dessförinnan.

## 4) L a g

## angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Härigenom förordnas, att 2 kap. 5, 10 och 15 §§, 3 kap. 3, 4 och 7 §§, 4 kap. 2 och 3 §§, 5 kap. 8 §, 6 kap. 8, 9 och 13 §§ samt 7 kap. 1 § lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad<sup>1</sup> skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att 5 kap. 8 a §<sup>2</sup> samma lag skall upphöra att gälla.

*(Gällande lydelse)*

## 2 KAP.

## 5 §.

Förrättningsmannen åligger att om förrättningen och tiden därför minst åtta dagar förut bevisligen underrätta ägare av såväl den tomt, som skall mätas, som angränsande mark. Kan ägare eller dess ombud ej med kallelse träffas, har förrättningsmannen att ombesörja kallelse införande i den eller de ortstidningar, vari kommunala meddelanden för staden intagas, minst åtta dagar före förrättningen. Sedan förrättningen sålunda blivit kungjord, må densamma icke uppehållas av sakägares utevaro.

*(Föreslagen lydelse)*

## 2 KAP.

## 5 §.

Förrättningsmannen åligger att om förrättningen och tiden därför minst åtta dagar förut bevisligen underrätta ägare av såväl den tomt, som skall mätas, som angränsande mark; kan ägare eller dess ombud ej med kallelse träffas, har förrättningsmannen att ombesörja kallelse införande i den eller de ortstidningar, vari kommunala meddelanden för staden intagas, minst åtta dagar före förrättningen. Sedan förrättningen sålunda blivit kungjord, må densamma icke uppehållas av sakägares utevaro. *Utan hinder av att sakägare ej blivit underrättad i nyss nämnd ordning, må förrättningen företagas, därest han ändock infinner sig vid densamma.*

I kallelse — — — — — för tomten.

Där fastighetsregister — — — eller tomtbildningslängden.

## 10 §.

Sedan förrättningsmannen avgivit utlåtande angående tomtgränsernas rätta sträckning, förklare förrätt-

## 10 §.

Sedan förrättningsmannen avgivit utlåtande angående tomtgränsernas rätta sträckning, förklare förrätt-

<sup>1</sup> Senaste lydelse, se beträffande 2 kap. 10 § SFS 1935:237 och 15 § SFS 1931:143, beträffande 3 kap. 3 och 7 §§ SFS 1935:237 samt 4 § SFS 1921:199, beträffande 4 kap. 2 § SFS 1931:143 och 3 § SFS 1938:161 ävensom beträffande 5 kap. 8 §, 6 kap. 8, 9 och 13 §§ samt 7 kap. 1 § SFS 1931:143.

<sup>2</sup> Senaste lydelse se SFS 1942:353.



(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ningsmannen å sammanträde med sakägarna förrättningen i vad den avser gränsbestämning avslutad; meddele ock, att den, som är missnöjd med utlåtandet, har att vid talans förlust inom *trettio* dagar därefter till ägodelningsdomaren ingiva sina till ägodelningsrätten ställda besvär eller ock på eget äventyr insända dem med posten så tidigt, att de före sagda tids utgång komma ägodelningsdomaren till handa.

Beträffande förfarandet — — — till efterrättelse.

Inom fjorton — — — framställt begäran.

Sedan utlåtandet — — — bestämda gränslinjerna.

15 §.

Vad i detta kapitel föreskrives för stad skall *ock gälla för* samhälle å landet, varest finnes tomtindelning såsom i stad.

I fråga — — — — — delar gälla.

3 KAP.

3 §.

Sammanläggning enligt bestämmelserna i detta kapitel må ej medgivas utan så är att sökanden vunnit lagfart å de särskilda områdena; dock att, där område förvärvats genom fång, varmed på grund av äldre lag sökanden ej varit skyldig lagfara, lagfart å området ej är erforderlig, där sökandens åtkomst annorledes styrkes. *Ej heller må sammanläggning ske*, utan så är att icke mera än ett av områdena är besvärat av beviljad eller sökt inteckning *eller ock*, där flera av områdena äro sålunda

ningsmannen å sammanträde med sakägarna förrättningen i vad den avser gränsbestämning avslutad; meddele ock, att den, som är missnöjd med utlåtandet, har att vid talans förlust inom *tjugu* dagar därefter till ägodelningsdomaren ingiva sina till ägodelningsrätten ställda besvär eller ock på eget äventyr insända dem med posten så tidigt, att de före sagda tids utgång komma ägodelningsdomaren till handa.

15 §.

Vad i detta kapitel föreskrives för stad skall *äga motsvarande tillämpning inom annat* samhälle, varest finnes tomtindelning såsom i stad, *sd ock eljest inom område å landet, varest på grund av stadsplan finnes sådan tomtindelning.*

3 KAP.

3 §.

Sammanläggning enligt bestämmelserna i detta kapitel må ej medgivas utan så är att sökanden vunnit lagfart å de särskilda områdena; dock att, där område förvärvats genom fång, varmed på grund av äldre lag sökanden ej varit skyldig lagfara, lagfart å området ej är erforderlig, där sökandens åtkomst annorledes styrkes.

*Sammanläggning må ej heller ske utan så är att något av följande fall är för handen, nämligen*

1. att icke mera än ett av område-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

besvärade, icke något av dem häftar för andra inteckningar än sådana, som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i ett vart av de andra, dock vare den omständigheten att i ett av områdena tillika må finnas inteckning med sämre rätt *ej hinder mot sammanläggningen, så framt innehavare av sådan inteckning medgivit sammanläggningen; och skall vad nu sagts om inteckning tillämpas jämväl beträffande fordran eller annan rättighet, som avses i 11 kap. 2 § jordabalken.*

na är besvärat av beviljad eller sökt inteckning;

2. att, där två eller flera av områdena äro sålunda besvärade, icke något av dem häftar för andra inteckningar än sådana, som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i ett vart av de andra, eller ock, om i något av områdena tillika må finnas inteckning med sämre rätt, innehavare av sådan inteckning medgivit sammanläggningen; eller

3. att, där i annat fall än under 2 sägs mera än ett av områdena är besvärat av beviljad eller sökt inteckning, envar inteckningshavare medgivit sammanläggningen på grundval av sådant förslag till förmånsordning för inteckningarna i den sammanlagda fastigheten som i fjärde stycket sägs.

Vid tillämpning av vad sålunda stadgats skall avseende icke fästas vid inteckning för servitut eller nyttjanderätt, såframt den intecknade rättigheten icke rör mark som skall ingå i sammanläggningen, eller vid inteckning, vars dödning blivit hos inskrivningsdomaren sökt i område varom fråga är, såframt hinder mot dödningsåtgärden ej föreligger därest sammanläggningen genomföres. Vad i andra stycket 2 och 3 är föreskrivet om att inteckningshavare skall hava medgivit sammanläggningen gäller icke, om denna är väsentligen utan betydelse för hans säkerhet.

Förslag till förmånsordning upprättas av ägodelningsdomaren, som därvid, under iakttagande av att inteckningshavares säkerhet rubbas i minsta möjliga mån, har att så ordna inteckningarna som de i förmåns-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

*hänseende anses böra gälla i den sammanlagda fastigheten. Om det finnes ändamålsenligt, må ägodelningsdomaren utsätta sammanträde med sakägarna för förhandling om förmånsordningen. Sådant sammanträde kungöres minst fjorton dagar förut i allmänna tidningarna och, där så finnes lämpligt, tidning inom orten, varjämte sökanden och kända inteckningshavare, som beröras av sammanläggningen, inom samma tid kallas genom rekommenderade brev. Förslaget till förmånsordning skall för att gälla godkännas av sökanden.*

*Vad i denna paragraf sägs om inteckning skall äga motsvarande tillämpning å fordran och annan rättighet, som utan inteckning åtnjuter skydd enligt 11 kap. 2 § jordabalken.*

Är område — — — — — återköpsrättens innehavare.

Finner ägodelningsdomaren — — — — — ägodelningsrättens prövning.

*Har ägodelningsdomaren upprättat förslag till förmånsordning som i fjärde stycket sägs, skall förslaget, där förordnande om sammanläggning meddelas, i beslutet därom fastställas till efterrättelse.*

Ägodelningsdomaren åligger — — — — — angående sammanläggning.

Beträffande förfarandet — — — — — till efterrättelse.

4 §.

4 §.

*Varder ansökning om sammanläggning av områden, som utgöra tomt, bifallen, och är i ett eller flera av dem beviljad inteckning, som icke gäller i det eller de andra, skall inteckningen därefter gälla i hela den sålunda bildade fastigheten. Varder efter sammanläggningen, men på grund av tidigare rätt till område,*

*Sammanläggas områden, som utgöra tomt, och besväras ett eller flera av dem av inteckning, som icke gäller i det eller de andra, skall inteckningen, med det förmånsläge som må hava fastställts vid sammanläggningen, besvära hela den genom sammanläggningen bildade fastigheten. Inteckningar, som avses i 3 § tredje*

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

varmed annat område sammanlagts, ansökan om in-teckning gjord eller fullföljd, skall den in-teckning, där ansökningen bifalles, fastställas att gälla i hela den nybildade fastig-heten.

## 7 §.

Så snart ansökning om samman-läggning inkommit, skall ägodelnings-domaren lämna *domstolen i orten* meddelande därom; give *han* ock ofördröjligen, sedan ärendet avgjorts, *domstolen* underrättelse om beslutet.

*Om ansökningen så ock om beslut däröver skall anteckning göras i lag-fartsprotokollet. Skall enligt vad i 4 § sägs in-teckning gälla jämväl i annat område än det, vari den bevil-jats, göres anteckning därom i in-teckningsprotokollet.*

Beslut, varigenom — — — — — för registret.

Rörande av — — — — — för fastighetsregistret.

## 4 KAP.

## 2 §.

Medgivande till — — — — — fråga är.

Bestämmelserna i 3 kap. 2 § tred-je stycket och 3 § första och andra styckena i fråga om villkoren för sammanläggning, varom där är frå-ga, i 3 § tredje, fjärde och femte

*stycket första punkten, skola icke gälla i den nybildade fastigheten.*

Varder efter sammanläggningen, men på grund av tidigare rätt till om-råde, varmed annat område samman-lagts, ansökan om in-teckning gjord eller fullföljd, skall den in-teckning, där ansökningen bifalles, fastställas att gälla i hela den nybildade fastig-heten.

## 7 §.

Så snart ansökning om samman-läggning inkommit, skall ägodelnings-domaren lämna *inskrivningsdomaren* meddelande därom; give ock oför-dröjligen, sedan ärendet avgjorts, *in-skrivningsdomaren* underrättelse om beslutet.

*Angående förordnande om sam-manläggning skall så snart ske kan å inskrivningsdag anteckning göras i fastighetsboken. Skall till följd av sammanläggning in-teckning besvära del av eller andel i den nybildade fastigheten, vari den förut icke gällt, eller har in-tecknings förmånsläge i denna fastighet blivit bestämt vid sammanläggningen, skall ock anteck-ning därom göras enligt vad nyss sagts.*

## 4 KAP.

## 2 §.

Bestämmelserna i 3 kap. 2 § tred-je stycket och 3 § första, andra, tred-je, fjärde, femte och sjätte styckena i fråga om villkoren för samman-läggning, varom där är fråga, i 3 §

## (Gällande lydelse)

## (Föreslagen lydelse)

styckena om ordningen för ärendets prövning, i 4, 5 och 6 §§ om verkan av sådan sammanläggning och i 7 § om underrättelse till *domstolen i orten* och till den, som för fastighetsregistret, samt om anteckning i *lagfarts- eller inteckningsprotokollet* i ärende, som i sagda paragraf avses, skola äga motsvarande tillämpning beträffande sammanläggning, varom i detta kapitel stadgas.

## 3 §.

Häftar fastighet, varom fråga är, för frälseränta eller för avgäld från till skatte försålt halländskt kyrkohemman eller för lån, som av allmänna medel lämnas för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld, som nyss nämnts, och vilar ej ansvar för samma ränta, avgäld, lån eller förskott jämväl å de övriga fastigheterna, må sammanläggning ej äga rum, såframt ej den, som på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i någon av sistnämnda fastigheter äger säkerhet för fordran eller annan rättighet, medgivit sammanläggningen.

## 5 KAP.

## 8 §.

Avstyckning inom område, för vilket *finnes* fastställd stadsplan, må ej så verkställas, att *stadsplanens genomförande eller kvarterens lämpliga indelning i tomter därigenom försvåras*.

*sjunde, åttonde, nionde och tionde* styckena om ordningen för ärendets prövning, i 4, 5 och 6 §§ om verkan av sådan sammanläggning och i 7 § om underrättelse till *inskrivningsdomaren* och till den, som för fastighetsregistret, samt om anteckning i *fastighetsboken* i ärende, som i sagda paragraf avses, skola äga motsvarande tillämpning beträffande sammanläggning, varom i detta kapitel stadgas.

## 3 §.

Häftar fastighet, varom fråga är, för frälseränta eller för avgäld från till skatte försålt halländskt kyrkohemman eller för lån, som av allmänna medel lämnas för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld, som nyss nämnts, och vilar ej ansvar för samma ränta, avgäld, lån eller förskott jämväl å de övriga fastigheterna, må sammanläggning ej äga rum, såframt ej den, som på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i någon av sistnämnda fastigheter äger säkerhet för fordran eller annan rättighet, medgivit sammanläggningen *eller denna är väsentligen utan betydelse för honom*.

## 5 KAP.

## 8 §.

*1 mom.* Avstyckning inom område, för vilket *enligt* fastställd *generalplan*, stadsplan eller *byggnadsplan* eller på annan grund *särskilda bestämmelser med avseende å markens bebyggande gälla*, må ej verkställas så, att *områ-*

## (Gällande lydelse)

Inom område, för vilket Konungen fastställt stomplan eller utomplansbestämmelser eller jämlikt äldre lag förordnat, att särskilda föreskrifter skola tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande, må avstyckning ej så verkställas, att tillämpningen av nämnda plan, bestämmelser eller föreskrifter motverkas.

Ej må i något fall avstyckning så verkställas, att markens ändamålsenliga bebyggande försvåras

## (Föreslagen lydelse)

dets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller syftet med bestämmelserna eljest motverkas; dock må Konungens befallningshavande medgiva undantag, när särskilda skäl äro därtill.

Inom område, för vilket regionplan fastställts, skall ock denna beaktas.

2 mom. Har inom visst område tätbebyggelse uppkommit eller är sådan bebyggelse att vänta inom nära förestående tid eller kan eljest avstyckning av flera lägenheter framdeles förväntas, må, innan stadsplan eller byggnadsplan blivit fastställd, avstyckning icke verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller lämplig planläggning av området eljest motverkas, och skall förty utom annat iakttagas, att vägar och allmänna platser kunna anordnas när behov därav uppkommer. Finnes fast fornlämning, skall därtill hörande område såvitt möjligt kunna avsättas till öppen plats. Med avseende å tillämpningen i övrigt av vad i detta stycke stadgas äger Konungens befallningshavande meddela de anvisningar som prövas erforderliga.

När fråga väckts om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan för visst område eller om ändring av sådan plan, äger Konungens befallningshavande i erforderlig utsträckning meddela förbud mot avstyckning inom området utan Konungens befallningshavandes medgivande. I den mån så finnes lämpligt äger Konungens befallningshavande bestämma, att

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

avstyckning utan hinder av förbud som nyss sagts må äga rum därest stadsarkitekten ej funnit anledning till erinran däremot.

Anvisningar och förbud varom förmäles i detta moment skola lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

3 mom. Erfordras enligt vad i 1 eller 2 mom. stadgas Konungens befallningshavandes medgivande till avstyckning, må förrättningsmannen utan hinder av att sådant medgivande ej erhållits meddela tillstånd till avstyckningen under villkor att medgivande lämnas och slutföra förrättningen. Om sakägare yrkar det eller förrättningsmannen finner olämpligt att fortsätta förrättningen, skall han förklara denna vilande och insända handlingarna i ärendet till magistraten, som har att med eget yttrande anmäla det hos Konungens befallningshavande. Samma lag vare, om förrättningsmannen finner att avstyckning ej bör äga rum utan att fråga om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan eller om ändring av sådan plan blivit prövad.

8 a §.

Avstyckning av ett flertal smärre lägenheter för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriella anläggningar eller i annat liknande syfte må inom område, för vilket stadsplan icke finnes fastställd, ej ske, med mindre magistraten godkänt plan att lända till efterrättelse vid avstyckning inom området.

Vid uppgörande av plan, varom nu sagts, skall iakttagas, att möjlighet beredes till anordnande ej mindre av

8 a §.

(Utgår.)

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

lämpliga trafikleder samt öppna platser inom och utfartsvägar från det till avskiljande avsedda området än även, i den mån så prövas erforderligt, av ledningar för belysning, för tillförsel av vatten och för avlopp jämte reningsanordningar. Finnes fast fornlämning, skall därtill hörande område såvitt möjligt avsättas till öppen plats.

Finner byggnadsnämnd, att beträffande visst område, för vilket stadsplan ej finnes fastställd, förhållande, varom i första stycket sägs, är för handen, utan att sådan plan, som där omförmäles, blivit av magistraten godkänd, göre om förhållandet anmälan hos magistraten; och må i ty fall avstyckning inom samma område ej företagas eller fortsättas, därest ej magistraten därtill lämnar tillstånd. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning, då förrättningsman i avstyckningsärende, som till honom överlämnats, finner sådant fall föreligga, varom i första punkten sägs.

## 6 KAP.

## 8 §.

Ägoutbyte må, utöver vad som följer av 1 §, ske jämväl där bestående fastighetsindelning ej överensstämmer med *gällande* stadsplan, tomtindelning eller *stomplan* och sådan överensstämmelse utan någon delägares förfång främjas genom ägoutbytet.

Uppgår skillnaden — — — — — delägares förfång.

I fråga — — — — — motsvarande tillämpning.

## 9 §.

Inom område, för vilket finnes fastställd stadsplan eller *stomplan*, må

## 6 KAP.

## 8 §.

Ägoutbyte må, utöver vad som följer av 1 §, ske jämväl där bestående fastighetsindelning ej överensstämmer med *fastställd generalplan*, stadsplan eller tomtindelning och sådan överensstämmelse utan någon delägares förfång främjas genom ägoutbytet.

## 9 §.

Inom område, för vilket finnes fastställd *generalplan*, stadsplan eller



(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ägolott ej så utläggas, att planens genomförande eller kvarters lämpliga indelning i tomter därigenom försvåras.

Har Konungen för visst område fastställt utomplansbestämmelser eller jämlikt äldre lag förordnat, att särskilda föreskrifter skola tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande, må inom det område ägolott icke så utläggas, att tillämpningen av dessa bestämmelser eller föreskrifter motverkas.

byggnadsplan eller på annan grund särskilda bestämmelser med avseende å markens bebyggande gälla, må ägolott ej utläggas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller syftet med bestämmelserna eljest motverkas; dock må Konungens befallningshavande medgiva undantag, när särskilda skäl äro därtill.

Inom område, för vilket regionplan fastställts, skall ock denna beaktas.

## 13 §.

## 13 §.

Innan förrättning — — — — — från byggnadsnämnden.

Beslut om fastställelse må överklagas av byggnadsnämnden, som därav utan dröjsmål skall erhålla del.

Beslut, varigenom laga skifte blivit fastställt eller tillstånd därtill meddelats efter underställning, må överklagas av byggnadsnämnden, som utan dröjsmål skall erhålla del av beslutet.

## 7 KAP.

## 7 KAP.

## 1 §.

## 1 §.

För varje — — — — — inom staden.

Till fastighetsregistret — — — — — fastigheter enskilt.

Tomtboken skall hava sådan uppställning, att den jämväl innehåller uppgifter om beslut, innefattande fastställelse å eller ändring i stadsplan eller tomtindelning, om särskilda bestämmelser, som Konungen jämlikt äldre lag meddelat med avseende å sättet för byggnadskvarters användande, ävensom om andra byggnadsbestämmelser, så vitt de icke äro föremål för inteckning efter vad

Tomtboken skall hava sådan uppställning, att den jämväl innehåller uppgifter om beslut, innefattande fastställelse å eller ändring i stadsplan eller tomtindelning, om särskilda bestämmelser, som Konungen jämlikt äldre lag meddelat med avseende å sättet för byggnadskvarters användande, ävensom om andra byggnadsbestämmelser, så vitt de icke äro föremål för inteckning efter vad

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

om servitut är stadgat samt magistraten meddelat föreskrift om deras anmärkande, så ock om huruvida område är att hänföra till gammal eller ny stadsdel. *Har Konungen fastställt stomplan eller utomplansbestämmelser eller jämlikt äldre lag förordnat, att särskilda föreskrifter skola tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande inom område utom stadsplan, skall beslutet anmärkas i stadsägoboken eller bihang B vid de fastigheter eller områden beslutet angår. Vad nyss är sagt gälla ock, om i stadsplan finnas bestämmelser angående användandet för visst ändamål av fastighet eller område, som är upptaget i stadsägoboken eller nämnda bihang.*

Föreskrift, som — — — — — — — — särskilt fall.

om servitut är stadgat samt magistraten meddelat föreskrift om deras anmärkande, så ock om huruvida område är att hänföra till gammal eller ny stadsdel. *Skola enligt fastställd generalplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser* särskilda föreskrifter tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande inom område utom stadsplan *eller har Konungen eljest meddelat sådana föreskrifter*, skall *det* anmärkas i stadsägoboken eller bihang B vid de fastigheter eller områden beslutet angår. Vad nyss är sagt gälla ock, om i stadsplan finnas bestämmelser angående användandet för visst ändamål av fastighet eller område, som är upptaget i stadsägoboken eller nämnda bihang.

---

*Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; dock skall förrättning, som sökts före nämnda dag, handläggas och prövas jämlikt äldre lag.*

*Med avseende å avstyckningsplan som vid denna lags ikraftträdande är gällande skall vad i 5 kap. 8 § och 6 kap. 9 § stadgas rörande byggnadsplan äga motsvarande tillämpning. Ändring av avstyckningsplan må verkställas på sätt förut skett.*

*Förbud mot avstyckning, som vid lagens ikraftträdande gäller enligt 5 kap. 8 a §, skall lända till efterrättelse intill dess Konungens befallningshavande annorlunda förordnar; dock skall ansökan om tillstånd prövas av Konungens befallningshavande, där den ej inkommit till magistraten före nya lagens ikraftträdande.*

---

## 5) L a g

angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Härigenom förordnas, att 18 § lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område<sup>1</sup> skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

18 §.

18 §.

I fråga — — — — — annorlunda stadgat.

Fullföljes talan — — — — — är stadgat.

Den i — — — — — beslut avgjord.

Skall med — — — — — 12 § förmäles.

Är fråga om område i stad eller annat samhälle, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, skall fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmer med vad i 5 kap. 6, 8 och 12 §§ i lagen om fastighetsbildning i stad är stadgat. Meddelas fastställelse, skall, såvitt framställning därom gjorts, det avstyckade området åsättas särskilt namn.

Är fråga om område i stad eller annat samhälle, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, skall fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmer med vad i 5 kap. 6 §, 8 § 1 mom. och 12 § i lagen om fastighetsbildning i stad är stadgat. Meddelas fastställelse, skall, såvitt framställning därom gjorts, det avstyckade området åsättas särskilt namn.

Är fråga om annat område än i nästföregående stycke sägs, skall fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmer med vad i 19 kap. 2 §, 12 § första och tredje styckena, 13 § *andra, tredje, fjärde och femte styckena* samt 20 § lagen om delning av jord å landet är stadgat. Har marken före den 1 januari 1928 tillagts fastighet genom sämjedelning, må den avskiljas, såframt densamma jämte annan mark, som avstyckats eller avsöndrats från fastigheten, ej överstiger hälften av fas-

Är fråga om annat område än i nästföregående stycke sägs, skall fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmer med vad i 19 kap. 1 § *andra stycket*, 12 § första och tredje styckena, 13 § 2 mom. samt 20 § lagen om delning av jord å landet är stadgat. Har marken före den 1 januari 1928 tillagts fastighet genom sämjedelning, må den dock avskiljas, såframt densamma jämte annan mark, som avstyckats eller avsöndrats från fastigheten, ej överstiger hälften av fastighetens ägovidd.

<sup>1</sup> Senaste lydelse se SFS 1939:74.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

tighetens ägovidd. Inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län må i nämnda fall, när skäl därtill äro, fastställelse meddelas, ändå att mera än hälften av ägovidden varder avskild.

Inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län må i nämnda fall, när skäl därtill äro, fastställelse meddelas, ändå att mera än hälften av ägovidden varder avskild.

Om beslut — — — — — Konungens befallningshavande.

*Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948 men ej tillämpas i fall, då förrättningen sökts dessförinnan.*

I samband med Kungl. Maj:ts proposition har utskottet till behandling förehått följande i anledning av propositionen inom riksdagen väckta motioner, nämligen

i f ö r s t a k a m m a r e n :

nr 279 av herrar *Holmbäck* och *Sundelin*,

nr 286 av herr *Björkman* m. fl.,

nr 287 av herr *Holmbäck*; samt

i a n d r a k a m m a r e n :

nr 418 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl.,

nr 429 av herr *Svensson* i Ljungskile och

nr 430 av herr *Ståhl* m. fl.

Motionärernas yrkanden återgivnas i samband med utskottets yttrande i de ämnen som beröras av motionerna.

I fråga om de skäl som ligga till grund för de genom propositionen framlagda förslagen får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen. Beträffande motiveringen till motionärernas yrkanden hänvisas till motionerna.

### Inledning.

Gällande regler om fastighetsbildning återfinnas, beträffande städer och stadsliknande samhällen i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad och för den egentliga landsbygden i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet och lagen samma dag om sammanläggning av fastigheter å landet. För de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län finnas särskilda bestämmelser rörande delning och sammanläggning av jord.

Jorddelningslagen och sammanläggningslagen, liksom även fastighetsbildningslagen, ha vid flera tillfällen ändrats. Av större principiell räckvidd var den revision som år 1937 vidtogs av jorddelningslagens bestämmelser om avstyckning och som avsåg att förebygga tillkomsten av icke bärkraftiga jordbruksfastigheter.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 6 maj 1938 (nr 234) hemställde riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allmän revision av lagstiftningen om delning av jord å landet. Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 juni 1939 tillkallades såsom särskilda sakkunniga för utredning rörande revision av fastighetsbildningsväsendet å landet m. m. generaldirektören H. Malmberg, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare småbrukaren J. A. Andersson i Tungelsta, ryttmästaren godsägaren N. R. Berg, ledamoten av riksdagens andra kammare lantbrukaren C. A. D. Jonsson i Skedsbygd, ledamoten av riksdagens första kammare hemmansägaren P. J. Näslund, häradshövdingen J. O. Odencrants, byråchefen G. Palm och hovrättsrådet, numera regeringsrådet S. G. L. Quensel. De sakkunniga, vilka antogo benämningen *fastighetsbildningssakkunniga*, ha sedermera med skrivelse den 1 september 1944 avlämnat betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet samt förslag till lag om sammanläggning av fastigheter å landet, m. m. (SOU 1944: 46).

Fastighetsbildningssakkunnigas förslag till lag om ändring i jorddelningslagen avser i främsta rummet 19 kap. i lagen, vilket handlar om avstyckning. De sakkunniga ha därjämte förordat vissa ändringar i andra kapitlet av jorddelningslagen, främst 21 kap., ehuru de icke påkallades av revisionen av avstycknings- och sammanläggningsbestämmelserna. Betänkandet innehåller vidare förslag till ändringar i andra lagar och förordningar av huvudsakligen följdförfattnings natur.

Sedan utlåtanden över betänkandet inhämtats från ett flertal myndigheter och sammanslutningar, har frågan om ny lagstiftning rörande avstyckning och sammanläggning varit föremål för fortsatt beredning inom justitiedepartementet. Därvid ha på grundval av fastighetsbildningssakkunnigas förslag och de inkomna yttrandena utarbetats de vid propositionen fogade lagförslagen.

Utskottet kommer att, i anslutning till vad som skett i propositionen, redogöra för förslagens regler om avstyckning och om sammanläggning under särskilda avdelningar i detta utlåtande.

### A. Ändrade bestämmelser om avstyckning.

Fastighetsbildningssakkunniga ha ansett den första omsorgen vid översyn av fastighetsbildningslagstiftningen böra vara att söka hindra försämring av den nuvarande fastighetsindelningen. Det uttalas i betänkandet, att den skada som tillskyndas jordbruket genom jorddelning vore att tillskriva avstyckning-

arna i högre grad än skiftena, och de sakkunniga ha därför funnit mest brådskande att överse avstyckningsreglerna. Det är med hänsyn till detta förslagets huvudsyfte naturligt, att de i sakligt hänseende mest betydande nyheterna i förslaget röra de jordpolitiska villkoren för avstyckning. Sakkunnigförslaget är emellertid icke begränsat till dessa villkor; även övriga delar av avstyckningskapitlet ha gjorts till föremål för översyn. En allmän översikt över sakkunnigförslagets innehåll har lämnats å s. 52—57 i propositionen. Utskottet får hänvisa till denna redogörelse.

I de avgivna remissyttrandena har behovet av en skärpt jordpolitisk kontroll vid avstyckning i allmänhet vitsordats. Ett stort antal remissinstanser har emellertid uttalat betänkligheter mot att genomföra en partiell reform av den innebörd och omfattning som föreslagits av de sakkunniga. En redogörelse för yttrandena i denna del återfinnes å s. 57—70 i propositionen.

*Föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*, har i fråga om lagstiftningens omfattning förklarat, att i den mån remissinstansernas erinringar tagit sikte på de olägenheter som vore förenade med en partiell reform de borde i viss omfattning beaktas. Departementschefen har i detta avseende vidare yttrat, bland annat:

»Det synes sålunda knappast välbetänkt att till särskild behandling utbryta sådana delar av avstyckningskapitlet som ha närmare samband med jorddelningslagens bestämmelser i övrigt och som därför kunna förväntas komma att röna inverkan av den fortsatta revisionen. Detta torde i synnerhet gälla de regler som ha avseende å själva avstyckningsinstitutets struktur. Frågan om detta instituts utformning lär ej kunna bringas till en slutgiltig lösning i detta sammanhang. Avstyckningsinstitutet måste nämligen till sin innebörd och funktion anses vara i väsentlig grad beroende ej mindre av utformningen av övriga jorddelningsformer än även av den inom lagberedningen pågående revisionen av civilrättens regler om äganderätt till jord. Samma betraktelsesätt gör sig gällande beträffande förrättningsförfarandet. Man torde få utgå ifrån att reglerna härom till stor del måste vara gemensamma för nu ifrågavarande och andra jorddelningsinstitut. Frågan, hur önskemålen om ett enklare och därmed också billigare och snabbare förfarande skola kunna tillgodoses, synes därför böra prövas i ett större sammanhang. Härtill kommer, att lösningen av frågan om förrättningsförfarandet enligt sakens natur nära sammanhänger med frågan om lantmäteriets organisation. Denna fråga har varit föremål för utredning av särskilt tillkallade sakkunniga, vilka i december 1946 avgivit betänkande med förslag i ämnet. Det torde i detta läge icke vara möjligt att nu taga ställning till det sätt varpå förrättningsförfarandet bör utformas.

Den nu förordade begränsningen medför vidare, att ej heller de i betänkandet avhandlade spörsmål som hänföra sig till fastställelseproceduren eller de fastighetsbildande myndigheternas sammansättning och uppgifter böra nu upptagas till prövning.

Några olägenheter torde icke uppstå, om man låter nu nämnda frågor anstå till den slutliga revisionen av jorddelningslagen. Det huvudsakliga syftet

med förslaget lär nämligen kunna vinnas genom en omarbetning av de ur jordpolitisk synpunkt uppställda villkoren för avstyckning. Att en dylik revision är av behovet påkallad har bekräftats i åtskilliga av de inkomna remissyttrandena.

— — —  
Ett spörsmål som äger nära samband med de jordpolitiska villkoren för avstyckning är frågan om avstycknings förhållande till planlagstiftningen. Jag har för avsikt att på grundval av ett av stadsplaneutredningen år 1945 avgivet betänkande för innevarande års riksdag framlägga förslag till byggnadslag jämte vissa därtill hörande författningar. Med hänsyn härtill har det synts mig lämpligt att vid utarbetandet av förevarande förslag till ändringar i jorddelningslagen till övervägande upptaga fastighetsbildningssakkunnigas förslag jämväl i de delar som äga samband med nyssnämnda lagstiftningsfråga.

De sakkunniga ha velat underlätta kontakten mellan de fastighetsbildande myndigheterna och de övriga institutioner åt vilka det allmänna anförtrott uppsikt och ledning av bygdens näringsliv, särskilt egnahemsnämnder, hushållningssällskap, skogsvårdsstyrelser och jordbrukskommissioner, och ha i detta syfte föreslagit inrättandet av s. k. fastighetsbildningsnämnder, sammansatta av ledamöter i nyssnämnda institutioner. Enligt de riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken som chefen för jordbruksdepartementet uppdragit i anslutning till vissa till lagrådet i annat sammanhang remitterade lagförslag torde statsmakterna böra i ökad utsträckning lämna sin medverkan till en omfattande rationalisering av det svenska jordbruket. Verkställigheten av den statliga rationaliseringsverksamheten bör, enligt vad i nyssnämnda lagrådsremiss anförts, anförtros åt särskilda lokalorgan, kallade lantbruksnämnder, vilka skulle ersätta de nuvarande egnahemsnämnderna men ha en i viss mån avvikande sammansättning. En dylik lantbruksnämnd skulle finnas inom varje hushållningssällskaps verksamhetsområde. Å dessa nämnder skulle ankomma att omhänderha, bland annat, den statliga verksamheten för att främja jordbrukets yttre rationalisering ävensom att medverka vid utövningen av den jordpolitiska kontrollen beträffande nybildningen av jordbruksfastigheter. De arbetsuppgifter som enligt sakkunnigförslaget borde fullgöras av fastighetsbildningsnämnderna skulle sålunda enligt de inom jordbruksdepartementet utarbetade förslagen komma att tillhöra lantbruksnämndernas verksamhetsfält. Sedan dessa organ trätt i verksamhet, torde något utrymme knappast komma att finnas för de föreslagna fastighetsbildningsnämnderna. Med hänsyn till det anförda har jag ansett, att de sakkunnigas förslag på denna punkt icke bör genomföras.

Däremot har jag ansett mig böra framlägga förslag, som möjliggör att beslut varigenom meddelats tillstånd till eller fastställelse å jorddelningsför rättning drages under högre rätts prövning. Denna fråga ha de sakkunniga, såsom tidigare anmärkts, förklarat sig ämna upptaga i samband med en fullständigare revision av fastighetsbildningsväsendet. Om man emellertid nu skärper de jordpolitiska villkoren för avstyckning, torde det allmännas

intresse av en effektiv och likformig tillämpning av lagbestämmelserna kräva, att beslut som rör ifrågasatt jorddelnings lämplighet må kunna genom någon talesman för det allmänna överklagas hos högre instans.

I övrigt torde på sätt de sakkunniga föreslagit böra i förevarande sammanhang vidtagas vissa smärre ändringar i jorddelningslagen. Sålunda synas jorddelningslagens bestämmelser om förening vid servitutsutbrytning liksom gällande föreskrifter om underrättelse till byggnadsnämnd om påbörjad jorddelningsföretning böra ändras i huvudsaklig överensstämmelse med sakkunnigförslaget. Den av mig förordade revisionen av reglerna om avstyckning drager också med sig behov av några huvudsakligen formella ändringar i 19 och 21 kap. jorddelningslagen samt vissa andra lagar.»

Utskottet övergår härefter till en redogörelse för huvudgrunderna för de nya bestämmelserna om avstyckning.

#### Sakkunnigförslaget.

I betänkandet har inledningsvis framhållits, att spörsmålet vad som vore jordpolitiskt lämpligast vid fastighetsbildning till en början berodde av de syften denna politik fullföljde. Inom förevarande lagstiftning syntes härutinnan det näringspolitiska eller nationalekonomiska intresset böra träda i förgrunden och, som fråga vore om landsbygden, bleve det självfallet jordbruksnäringen som i första hand komme i åtanke, om ock hänsyn måste tagas till andra näringar liksom även till olika socialpolitiska krav.

Enligt vad de sakkunniga anföra har kritiken mot de nuvarande jordbruksfastigheterna framför allt gått ut på att de vore för små för att jordens produktionsförmåga skulle kunna till fullo utnyttjas och de särskilda jordbruken bliva ekonomiskt lönande företag. De sakkunniga ha på tal om olika typer av jordbruksfastigheter förfäktat, att såväl storbruket som den medelstora gården, omslutande brukningsdelar från den mindre herrgårdstypen ned till det s. k. familj jordbruket, vore lämpliga brukningsenheter. Av sociala skäl borde därjämte stöd jordbruket anses såsom godtagbar typ av jordbruksfastighet. Frånsett stöd jordbruk borde mindre jordbruk än familj jordbruk eller s. k. ofullständiga jordbruk icke få bildas.

Med hänsyn till den ringa omfattning i vilken naturförhållandena möjliggjorde lämpliga storbruk kunde man enligt de sakkunnigas mening anse *den medelstora gården* såsom idealisk normaltyp för jordbruk i vårt land. Denna kategori inrymde många olika storleksgrader uppifrån det måttligt stora jordbruket av herrgårdstyp ned till det minsta verkliga bondejordbruket, vilket kunde föda en vanlig jordbrukarfamilj och därför enligt modernt jordpolitiskt språkbruk plägade kallas *familj jordbruk*. Beträffande frågan, huruvida inom gruppen medelstora gårdar större borde föredragas framför mindre eller tvärtom, så vore för jordbruksnäringen av stort intresse, att även gårdar av större mått än familj jordbruket funnes, där förhållandena det medgäve. Och särskilt som även de något större jordbruken inom nu



ifrågavarande grupp redan börjat bliva jämförelsevis sällsynta, gällde här liksom i fråga om storbruket, att det vore angeläget att icke de något större enheterna sönderstyckades, där det ej kunde ske utan att möjligheterna att ekonomiskt utnyttja jorden försämrades.

Såsom förut antytts, kunna enligt de sakkunnigas uppfattning de jordbruk som falla nedom minimigränsen för ett familj jordbruk eller *de ofullständiga jordbruket* icke godtagas såsom lämplig fastighetstyp. Det har syntts de sakkunniga vara av vikt, att denna mellanform mellan stöd jordbruket och den i sig bärkraftiga jordbruksfastigheten, vars lägsta grad vore familj jordbruket, tydligt utmönstrades från de gødtagliga typerna av jordbruk. De sakkunniga ha framhållit, att gränsen mellan familj jordbruket och det ofullständiga jordbruket näppeligen kunde fixeras genom generella bestämmingar; här kunde i ena eller andra riktningen inverka en sådan mängd olika faktorer, att försök att angiva och avväga dem lätt kunde leda till alltför stor schablonisering. Ytterst vore det icke fastighetens storlek, dess areal odlingsvärd jord, utan dess tillräcklighet för ett bärkraftigt jordbruk som avsåges.

Med tanke på att naturen själv i vissa landsdelar hindrar bildandet av tillräckliga komplex av odlad jord framhålla de sakkunniga, att de icke odlingsvärda områdena i dessa trakter i regel vore skogrika; genom att kombinera jordbruket med skogsbruket kunde de förra få ersättning för vad som kunde brista i inägojordens storlek samt olägenheterna av klimatets hårdhet i viss mån utjämnas. Jordbruket borde här ha stöd av skog. Av ålder hade också, framhålla de sakkunniga, jordbruk och skogsbruk drivits i så intimt samband med varandra, att de i allmänna föreställningssättet nästan smulnit samman till ett begrepp.

En företeelse på gränsen mellan det ofullständiga jordbruket och bostadslägenheter är arbetarsmåbruket eller såsom det kallas i betänkandet *stöd jordbruket*. Det är enligt de sakkunnigas mening av största vikt, att skillnaden mellan stöd jordbruket och det ofullständiga jordbruket såvitt möjligt drages skarp, så att ej jordbruk av det senare slaget inrättas under åberopande av de om stöd jordbruk gällande reglerna. Stöd jordbruket skilde sig från det ofullständiga jordbruket däri, att stöd jordbruket vore av så ringa omfattning, att icke någon som förvärvade det rimligtvis kunde frestas att försöka livnära sig enbart på detsamma utan måste beräkna få sin bärning huvudsakligen genom annat arbete. Enligt uttalande i betänkandet kunde man i regel icke som stöd jordbruk beteckna ett jordbruk, vilket kunde föda mer än ett par kor och några smådjur. Vore fastigheten av den storleksordning, att avkastningen försloge jämväl till hållande av egna dragdjur, syntes den i regel icke vara hänförlig till hithörande grupp.

De i sakkunnigförslaget uppställda jordpolitiska villkoren för avstyckning innefatta i likhet med gällande lag ett allmänt krav, att nybildad fastighet skall vara lämplig för det avsedda ändamålet. Till utveckling av denna fordran ha därjämte upptagits vissa speciella regler, företrädesvis

avseende jordbruksfastigheters beskaffenhet. I sakkunnigförslaget ha vidare meddelats särskilda bestämmelser till skydd mot ändringar i fastighetsindelningen, som kunna antagas medföra skada för bestående jordbruk eller skogsbruk. Såväl de speciella lämplighetsföreskrifterna som bestämmelserna till skydd för bestående jordbruk och skogsbruk innehålla stadganden, vilkas syfte är att tillförsäkra jordbruksfastigheter erforderlig skogstilldelning.

Beträffande frågan om skogens behandling i fastighetsbildningshänseende innefatta lagens bestämmelser härom två huvudregler: *dels* skall varje till jordbruk avsedd fastighet innehålla skog för tillgodoseende av nödigt husbehov och *dels* skall i ort med riklig skogstillgång, där för drivande av självständigt jordbruk i allmänhet är erforderligt att inom fastighetens gränser finnes skog utöver husbehovet, nybildad fastighet erhålla sådan skog, tillräcklig att utgöra varaktigt stöd för jordbruket. Dessa krav på tilldelning av skog må emellertid eftergivnas i särskilda fall. Regeln om husbehovsskog sättes sålunda ur kraft, där styckningsfastighetens tillgång å skog icke medger den föreskrivna tilldelningen ävensom där det i ort med ringa skogstillgång prövas för skogens bestånd angeläget, att skogsmarken i sin helhet tillfaller en i förrättningen ingående fastighet. Regeln om husbehovsskog är ej heller tillämplig i ort, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden är uppenbart, att för drivande av självständigt jordbruk icke är erforderligt att till jordbruksfastighet hör skogsmark. Från den för orter med riklig skogstillgång uppställda regeln om stödskog må enligt lagen avvikelse ske dels i den mån tillgång till sådan skog saknas och dels om det i det särskilda fallet är uppenbart, att fastigheten kan bestå utan tillgång på sådan skog samt jordbrukets fördel av stödskog icke därigenom minskas.

De sakkunniga ha vid övervägande av frågan om skogens betydelse för ett bärkraftigt jordbruk funnit, att lagens krav på skogstilldelning bör i princip bibehållas men att stadgandena härom böra erhålla en i såväl sakligt som formellt hänseende annan utformning. På sätt tidigare omnämnts ha de sakkunniga på tal om de ofullständiga jordbruken framhållit, hurusom skogsbruket kunde tjäna till fyllnad av ett i och för sig i inägorna otillräckligt jordbruk. Och även om jordbruksjorden vore rikligt tilltagen kunde enligt vad de sakkunniga påpekat skogsbruket under vissa förhållanden vara behöfligt för att det å jordbruket nedlagda kapitalet skulle kunna tillfredsställande förränta sig och företaget därigenom bliva lönande. I den mån fråga vore blott om komplettering av brist i jordbruksjordens storlek och sålunda behov av skog kunde erfordras för visst jordbruk var som helst, ha de sakkunniga ansett mindre erforderligt att genom särskilda regler vid sidan av det allmänna lämplighetskravet framhålla behovet av skogstilldelning. Men när det gällde orter av sådan särskild karaktär, att jordbruk där svårligen kunde drivas utan stöd av skog, har det syntts de sakkunniga lämpligt att i en särskild bestämmelse påpeka skogens stödfunktion och erforderlighet. De sakkunniga, som ansett samma regler böra gälla vare sig fråga vore om husbehovsskog eller stödskog, ha därför i sitt förslag upptagit en regel av innebörd, att om jordbruksfastighet som skulle bildas genom avstyck-

ningen är belägen i ort, där jordbruk enligt vad erfarenheten visar i allmänhet ej kan bliva bärkraftigt utan att det finns skog å fastigheterna, vare sig blott till husbehovet eller därutöver till stöd för jordbruket, samt detta beror på natur- och näringsförhållandena och alltså icke blott på att jordbruken vanligen äro för små i inägojorden, fastigheten ej må anses lämplig utan tilldelning av den myckenhet skog som i orten anses erforderlig. Huruvida viss ort är av den karaktär, att jordbruk där bör presumeras vara i behov av skog, bör enligt de sakkunnigas uttalande framgå av studium av där befintliga jordbruk. Om omständigheterna emellertid uppenbarligen giva vid handen, att fastigheten utgör ett undantag och dess jordbruk icke tarvar skog eller icke behöver så mycket skog som för jordbruk av motsvarande storlek i allmänhet erfordras i bygden, bör enligt vad de sakkunniga uttalat presumptionen om tilldelning av skog falla, och för dylikt fall har därför i förslaget medgivits eftergift från den nämnda föreskriften om tilldelning av skog.

Den nu omnämnda regeln om skogstilldelning företer i skilda hänseenden avvikelser från gällande föreskrifter. I förslaget har sålunda till en början icke såsom i lagen gjorts förbehåll för det fall att skogstillgången å styckningsfastigheten icke skulle förslå till föreskriven tilldelning. De sakkunniga ha vidare ansett den undantagsbestämmelse böra utgå som i lagen medgivits för det fall att i ort med ringa skogstillgång skogsmarken prövas med hänsyn till skogens bestånd böra tilläggas en i förrättningen ingående jordbruksfastighet. Lagens stadgande om tilldelning av skog för tillgodoseande av nödigt husbehov har karaktär av presumptionsregel. På sätt förut anförts har denna presumtion om tilldelning av skog i sakkunnigförslaget begränsats att avse orter, där jordbruket i allmänhet på grund av natur- och näringsförhållandena tarvar skog.

För att den nu för orter med riklig skogstillgång gällande bestämmelsen om stödskog skall få eftergivnas fordras, såsom förut angivits, icke blott att det av omständigheterna uppenbarligen framgår, att fastigheten icke behöver sådan skog, utan även att icke genom avstyckningen jordbrukets fördel av stödskog minskas. Någon motsvarighet till detta sistnämnda villkor har icke i förevarande sammanhang upptagits i sakkunnigförslaget. De sakkunniga — som ansett detta villkor mindre väl ägnat att tillgodose det egentliga syftet med bestämmelsen eller att förhindra, att den fördel jordbruket i allmänhet hade av stödskog minskades — ha förordat, att ökat skydd beredes jordbruket mot avskiljande av skog som kan vara behöflig såsom stödskog. Och härvidlag borde man taga hänsyn till behovet för jordbruket i orten överhuvud taget och ej blott, såsom gällande lag syntes avse, till vad som kunde erfordras såsom stödskog för styckningsfastigheten. De sakkunniga ha emellertid framhållit, att frågan om lämpligheten av att i ett visst fall medgiva avskiljande av skog från jordbruket även måste ses i samband med det sätt på vilket man skulle komma att disponera över den kvarvarande jorden.

Vad härefter angår frågan om skydd för bestående jordbruksfastigheter mot skadlig delning må till en början erinras om att i gällande lag meddelats en bestämmelse med detta syfte. Enligt stadgan-

det i 19 kap. 3 § andra stycket under 2 må nämligen avstyckning från jordbruksfastighet ej äga rum med mindre det kan antagas, att den fastighetsindelning, som genom avstyckningen eller, där sammanläggning skall äga rum, genom avstyckningen och sammanläggningen skulle uppstå, bereder ökade utkomstmöjligheter för den jordbrukande befolkningen eller eljest är till gagn för jordbruksnäringen i orten.

De sakkunniga ha uttalat, att kravet å gagn för jordbruket genom att efter ordalydelsen skjuta över målet kommit att förlora i verkan. Enligt de sakkunnigas åsikt borde man icke tillåta parcellering, så snart svårare skada härav icke följde än att dock delarna bleve bärkraftiga jordbruk, utan det gällde att söka bevara även de större gårdar som ännu funnes i behåll, såframt delningen av dem skulle innebära en försämring ur jordbrukets synpunkt. I vad stadgandet om gagn för jordbruket avsåge att förekomma dylik parcellering, syntes det alltså böra upprätthållas och erhålla tillräckligt tydlig avfattning, så att nytt liv bleve ingjutet däri.

De sakkunniga ha uttalat, att vad nu anförts om skadlig parcellering ägde motsvarande tillämpning å fall, då man genom ändring i fastighetsindelningen överförde odlad jord från en jordbruksfastighet till annan sådan med verkan att jorden i fråga icke kunde brukas med lika fördel som förut.

Stadgandet hade, framhålla de sakkunniga, även till uppgift att gardera jordbruket mot den i vissa fall än äventyrligare åtgärden att för detsamma värdefull mark avstyckas från jordbruksfastighet för att tilläggas fastighet av annan karaktär. Den i det föregående behandlade frågan om skogens bibehållande vid jordbruket, där den vore erforderlig för jordbruksnäringen i orten ehuru icke för de jordbruksfastigheter som skulle bildas genom avstyckningen, borde också erhålla sin reglering i nu förevarande sammanhang.

Med avseende å bestämmelserna om skogstilldelning, liksom överhuvud beträffande de särskilda bestämmelserna om jordbruksfastighets beskaffenhet, gör gällande lag det förbehåll, att de ej skola utgöra hinder för avstyckning av mark för tillgodoseende av uppkommet behov av vissa småbrukslägenheter eller av bostadslägenheter eller för beredande av plats för industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller därmed jämförligt ändamål. Enligt vad i betänkandet uttalats, kvarstår emellertid det allmänna lämplighetskravet formellt även i dessa fall. Det vore därför ovisst, hur dessa bestämmelser om jordbruksfastighet egentligen förhölle sig till detta lämplighetskrav. Enligt de sakkunniga borde man söka klart skilja mellan lämplighetskravet och de härutöver för jordbruket uppställda skyddsbestämmelserna.

Vad angår frågan, i vad mån intressen av nu berörda slag böra äga företräde framför jordbruksintresset, ha i sakkunnigförslaget de särskilda bestämmelserna till skydd för bestående jordbruksfastigheter ansetts böra få eftergivnas vid avstyckning som prövas erforderlig för tillgodoseende av behov, för vilket Konungen kan meddela expropriationsrätt, eller av ett allmänt behov av bostadslägenheter eller av stödjordbruk eller för beredande

av plats för sådan industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning, som kan anses vara till allmän nytta, eller annat därmed jämförligt ändamål. Däremot bör enligt de sakkunniga det allmänna lämplighetskravet, såvitt angår restfastigheten, icke få eftergivnas annat än vid avstyckning för expropriationsändamål eller för tillgodoseende av ett allmänt behov av bostadslägenheter.

Beträffande de villkor för avstyckning som hänföra sig till bebyggelsens reglering genom olika slag av planer m. m. ha fastighetsbildningssakkunniga föreslagit flera ändringar. Till en början må anmärkas, att de sakkunniga föreslagit en uppmjukning av gällande förbud mot avstyckning inom område som ingår i tomtindelning. Avstyckning av tomtindeland mark skulle sålunda enligt deras förslag vara tillåten i viss omfattning.

Fastighetsbildningssakkunniga ha vidare föreslagit, att reglerna om avstyckningsplan i 19 kap. 1 § jorddelningslagen borde utmönstras ur denna lag. Avstyckningsplanen borde ersättas med en enklare form av byggnadsplan. Avstyckningsplaneinstitutet vore, enligt vad de sakkunniga uttalat, i sin nuvarande utformning förenat med olägenheter av skilda slag. Om avstyckningsplanen överhuvud kunde anses ha någon plats att fylla vid sidan av andra planinstitut, borde det ha gjorts till föremål för reglering av annat slag och i annan utsträckning än vad som blivit fallet. Att få till stånd plan för samhällsbildningen i en ort endast genom att förbjuda att ansökan om avstyckning bifölles, innan sådan plan föreläge, syntes betänkligt, då det ju innebure, att man antingen totalt hindrade samhällsbildningen och överhuvud all avstyckning i orten eller lade omsorgen om och kostnaderna för planens uppgörande på den enskilda person som först sökte avstyckning inom det område som behövde läggas under plan. Den som från sin fastighet ville avstycka blott en enda lägenhet, bleve ju tvungen att härför planlägga en vida mer omfattande avstyckningsverksamhet, om myndigheterna för sin del antog, att det inom någorlunda nära framtid skulle uppkomma större byggnadsverksamhet. Skulle avstyckningsplan bibehållas som institut vid sidan av byggnadsplan, vore enligt de sakkunnigas mening reglerna därom i behov av en genomgripande reformering. De sakkunniga ha emellertid ansett, att avstyckningsplan till sin beskaffenhet och sina funktioner företedde sådan överensstämmelse med byggnadsplan, att om också den förra ofta faktiskt utfördes enklare eller avsåge mindre områden än den senare, den dock icke kunde anses som något artskilt. De grundläggande reglerna om den enklare form av byggnadsplan som avstyckningsplanen sålunda enligt de sakkunnigas mening utgjorde syntes systematiskt höra hemma i planlagstiftningen och böra överföras dit. Då även sistnämnda lagstiftning vore under revision, ansåge de sakkunniga tillfället lämpligt för en överflyttning dit av ifrågakommande institut. De sakkunniga ha därför ansett sig kunna vid avfattningen av sitt förslag räkna med att avstyckningsplanens funktion skulle övertagas av ett enklare slag av byggnadsplan och institutet regleras i planlagstiftningen.

Beträffande olika planers inverkan på avstycknings tillåtlighet inom planområdet är det enligt vad de sakkunniga uttalat tydligt, att planen — det må vara stadsplan, byggnadsplan eller enligt gällande bestämmelser upprättad avstyckningsplan — måste respekteras vid fastighetsbildningen. Denna får icke motverka planen. Härav följer emellertid icke, framhålla de sakkunniga, att fastighetsbildning som ej strider mot planen eller som kanske direkt förutsatts vid dess stadfästande, därefter skulle få anses tillåtlig ur jordpolitisk synpunkt. För fastighetsbildningslagstiftningen innebure planen endast, att ett nytt villkor tillkommit för att söka ändringar i fastighetsindelningen skulle anses tillåtliga. De sakkunniga uttala, att det kunde tyckas önskligt, att de jordpolitiska villkoren prövades redan i planärendet i den omfattning, att det genom planens stadfästande kunde anses avgjort, att fastighetsbildning finge ske på sätt planen förutsatte. Enligt de sakkunnigas uppfattning reste sig emellertid stora betänkligheter mot ett dylikt system,<sup>1</sup> och de sakkunniga ha med hänsyn därtill förmenat, att prövningen av de icke plantekniska jordpolitiska villkoren för avstyckning borde förbli i främsta rummet en fastighetsbildningsmyndigheternas uppgift och ej kunde överföras till planärendena. Med hänsyn till att i rättstillämpningen den uppfattningen kommit till synes, att en stadfäst plan för samhällsbildning skulle, om icke innebära tillstånd till avstyckning i enlighet med planen, så dock medföra att man i fastighetsbildningsärendena kunde underlåta att granska vissa jordpolitiska förutsättningar för dylik avstycknings tillåtlighet, ha fastighetsbildningssakkunniga ansett det vara av vikt att genom uttryckligt stadgande erinra om att godkännande eller fastställande av plan icke må uppfattas som om därmed något tillstånd till avstyckning meddelats.

Avgörandet, huruvida plan för fastighetsbildningen och byggnadsverksamheten erfordras för att avstyckning skall få ske, bör enligt fastighetsbildningssakkunnigas mening icke tillkomma fastighetsbildningsmyndigheterna såsom sådana utan endast länsstyrelsen. Någon motsvarighet till gällande lags krav på avstyckningsplan såsom villkor för avstyckning har därför icke upptagits i sakkunnigförslaget. Detta innehåller väsentligen blott att, om plan fastställts, denna ej må motverkas vid avstyckning inom området och att länsstyrelsen äger utfärda provisoriska förbud i avbidan på plan. Dessutom föreslås dock att, eftersom behovet av plan ofta yppas först i avstyckningsärendet, de som handlägga detta böra, om de ha anledning förmoda att länsstyrelsen skulle kräva plan om den kände till förhållandena, underrätta länsstyrelsen och avbida dess beslut.

#### Yttrandena.

De grundläggande principerna för de i sakkunnigförslaget uppställda jordpolitiska villkoren ha i allmänhet vunnit anslutning i de avgivna remissyttrandena. I några avseenden, särskilt i fråga om bildandet av ofullständiga jordbruk och skogens bibehållande vid jordbruket, ha emellertid bland de hörda myndigheterna och sammanslutningarna meningarna brutit sig.

<sup>1</sup> Här om se vidare betänkandet s. 122, 123.

Beträffande de ofullständiga jordbruken har i ett flertal remissutlåtanden ansetts riktigt att, såsom med förslaget åsyftas, söka förhindra uppkomsten av nya sådana fastigheter. Förslagets ståndpunkt i denna fråga har emellertid också kritiserats från åtskilliga håll, därvid i huvudsak anförts att det varken ur social eller näringspolitisk synpunkt kunde vara välbetänkt att hindra avskiljandet till egna fastigheter av torp och arrendegårdar under huvudgård, vilka med hänsyn till arronderings- och andra förhållanden icke kunde med fördel brukas jämte huvudgårdens ägor i övrigt. Särskilt har emellertid betonats, att det ofullständiga jordbruket utgjorde en naturlig brukningsform i de skogrika delarna av landet och där vore av stor betydelse för skogsbruket med hänsyn till dess behov av arbetskraft och dragare. Man har med hänsyn till det anförda förordat, att förslagets kategoriska förbud mot bildande av ofullständiga jordbruk mildrades *antingen* så att de krav som uppställts å ett i och för sig bärkraftigt jordbruk finge eftergivnas under särskilda förutsättningar *eller* så att begreppet stödjordbruk gäves ett något vidgat innehåll och därigenom möjliggjorde bildandet av något större stödjordbruk än vad de sakkunniga velat tillåta.

Sakkunnigförslagets allmänna ståndpunkt i fråga om skogens betydelse för ett lönsamt jordbruk samt de ur denna synpunkt föreslagna bestämmelserna ha vunnit anslutning i flertalet utlåtanden. En avvikande mening i denna fråga har dock gjorts gällande i vissa yttranden. Härvid har kritiken särskilt riktats mot den bestämmelse i sakkunnigförslaget som åsyftar att förhindra, att för jordbruket behöflig skog avskiljes därifrån.

Vad angår de av fastighetsbildningssakkunniga föreslagna ändringarna i de regler som ha samband med bebyggelsens reglering genom planer m. m. har förslaget att ur jorddelningslagen utmönstra reglerna om avstyckningsplan och ersätta dem med en enklare form av byggnadsplan tillstyrkts eller lämnas utan erinran i flertalet remissyttranden. Däremot har det av fastighetbildningssakkunniga föreslagna stadgandet, att fastställande av plan för fastighetsbildningen eller byggnadsverksamhetens ordnande icke skulle medföra att övriga villkor för avstyckning finge anses vara uppfyllda eller kunde eftergivnas, mött stark kritik i ett stort antal remissyttranden. De sakkunnigas förslag att länsstyrelsen ensam skulle äga befogenhet att besluta om behovet av plan men att lantmätaren skulle underrätta länsstyrelsen om uppkomna planspörsmål har kritiserats i några yttranden. Slutligen har förslaget om rätt för länsstyrelsen att utfärda avstyckningsförbud i avbidan på upprättande av plan av vissa remissinstanser ansetts böra ytterligare överses.

För remissyttrandenas närmare innebörd redogöres å s. 89—109 och s. 131—134 i propositionen.

#### Propositionen.

Med avseende å de jordpolitiska villkoren för avstyckning överensstämmer det genom propositionen framlagda förslaget i sak väsentligen med fastighetsbildningssakkunnigas förslag.

I sitt anförande till statsrådsprotokollet (propositionen s. 109—129) har *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*, inledningsvis framhållit, att målsättningen för den jordpolitiska kontrollen vid avstyckning och därmed också utformningen av de bestämmelser som hade en sådan kontroll till syfte självfallet vore beroende av den statliga jordbrukspolitiken i allmänhet. Enligt riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken — vilka angivits i den proposition (nr 75) som på hemställan av chefen för jordbruksdepartementet förelagts innevarande års riksdag — borde den statliga verksamheten för jordbrukets främjande bland annat inriktas på åtgärder för yttre rationalisering av jordbruket. En sådan rationalisering förutsatte tydligen en sådan utformning av lagstiftningen på fastighetsbildningens område, att denna lagstiftning åtminstone i huvudsak förhindrade att indelningen i brukningsdelar förändrades på ett sätt som stode i strid mot de allmänna riktlinjerna för rationaliseringen samt underlättade och såvitt möjligt positivt främjade en utveckling i enlighet med dessa riktlinjer. Efter att ha erinrat att fastighetsbildningssakkunnigas förslag till nya regler om avstyckning framför allt föranletts av intresset att söka förebygga en ytterligare försämring av fastighetsindelningen har departementschefen i sitt yttrande i allt väsentligt givit sin anslutning till de riktlinjer för lagstiftning som de sakkunniga i sådant syfte förordat.

Beträffande frågan vilka typer av jordbruksfastigheter som böra godtagas intager Kungl. Maj:ts förslag, i likhet med fastighetsbildningssakkunniga, den ståndpunkten att — frånsett stödjordbruket — mindre jordbruksfastigheter än *familj jordbruket* i princip icke böra få bildas (19 kap. 3 § 2 mom.). Det ofullständiga jordbruket utmönstras således såsom godtagbar fastighetstyp. I propositionen erinras om den inställning till denna fråga som chefen för jordbruksdepartementet givit tillkänna vid remissen till lagrådet av vissa lagförslag, som sammanhängande med riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken. Där hade med avseende å prisstödet å jordbruksnäringen förordats, att detta avvägdes så, att det skulle bereda full lönsamhet för jordbruk som till storleken motsvarade genomsnittet i storleksgruppen 10—20 hektar och som fyllde rimliga anspråk i fråga om arronderingens och de fasta anläggningarnas beskaffenhet (*basjordbruk*). Det uttalades i remissen, att man vid den yttre rationaliseringen borde utgå från att sådana jordbruk skulle kunna bestå på lång sikt. Med brukningsdelar, där jordbruket uppnådde basjordbrukets lönsamhetsnivå, likställdes — med hänsyn till deras möjlighet att bestå på lång sikt — de s. k. *kombinerade jordbruken*, d. v. s. de brukningsdelar där själva jordbruket visserligen ej uppnådde en dylik lönsamhetsgrad men vilka i stället inrymde andra naturtillgångar, i första hand skog, av sådan beskaffenhet och omfattning att brukaren ändock kunde beräkna att genom avkastningen av samtliga förvärvskällor å fastigheten komma upp till en tillfredsställande inkomstnivå. Beträffande familj jordbruket såsom godtagbar jordbrukstyp anföres därefter i den nu förevarande propositionen:



»Enligt vad som uttalats i nyss angivna lagrådsremiss representera visserligen jordbruk av den storlek och beskaffenhet i övrigt som motsvarar basjordbrukets rationalitetsgrad ej någon i och för sig idealisk jordbrukstyp, utan det skulle ofta av olika skäl vara önskvärt med större brukningsdelar. Emellertid torde detta förhållande icke böra föranleda, att fastighetsbildningssakkunnigas ståndpunkt i denna fråga frångås. De topografiska förhållandena i landet torde mångenstädes lägga hinder i vägen för tillskapandet av jordbruk med högre rationalitetsgrad än basjordbrukets; endast i södra och mellersta Sveriges slättbygder torde man kunna räkna med att det i någon nämnvärd utsträckning skall vara möjligt att bilda jordbruk med högre rationalitetsgrad. Man torde emellertid icke böra i jorddelningslagen söka uppställa särskilda, endast för vissa landsändar gällande föreskrifter. Reglerna böra vara allmängiltiga, och när det gäller att i fråga om jordbruksfastigheter närmare utveckla det allmänna lämplighetskravet torde i första hand såsom riktmärke för lagstiftningen böra gälla, att mindre jordbruksfastigheter icke få bildas än sådana vilka med hänsynstagande till samtliga härå inverkanse faktorer kunna beräknas äga full bärighet. Härvid blir tydligen målsättningen för den statliga prisstödspolitiken av avgörande betydelse. Om nämligen prisstödet så avväges, att full lönsamhet beredes jordbruk av den storleksordning till vilken flertalet av de jordbruk vilka nu räknas som familj jordbruk eller bondejordbruk är att hänföra, saknas uppenbarligen anledning att för de delar av landet, där högre krav skulle kunna ställas, utmönstra denna jordbrukstyp från de godtagbara. Det må emellertid understrykas, att sakkunnigförslagets regler rörande familj jordbruket allenast innefatta de minimifordringar som skola vara uppfyllda för att fastighet, avsedd till jordbruk, må anses lämplig för sitt ändamål. Därmed är icke sagt, att avstyckning, varigenom skulle bildas jordbruksfastighet av den sålunda föreskrivna storleken, under alla förhållanden skulle vara tillåtlig. Frågan härom är även beroende av den inverkan avstyckningen skulle ha på den eller de fastigheter som beröras av åtgärden. I sådant hänseende må bringas i erinran vad de sakkunniga anfört därom, att det ur jordbruksekonomisk synpunkt är av stort intresse, att även gårdar av större mått än familj jordbruket finnas, där förhållandena medgiva det. Intresset, att parcelleringen av landets jordbruksjord icke må gå ned ända till minimum för en bärkraftig brukningsdel, bör, på sätt jag vill i det följande närmare utveckla, tillgodoses genom särskilda regler till skydd mot skadlig jorddelning, varigenom sättes en spärr för sådan styckning som skulle minska möjligheterna att på ett tekniskt och ekonomiskt tillfredsställande sätt utnyttja jordbruksjorden, även om styckningen icke skulle medföra, att fordringarna å nybildad fastighets lämplighet bleve i och för sig eftersatta.

När jag talat om bärkraftig brukningsdel, har därmed icke endast avsetts ett jordbruk med en sådan åkerareal, att ägaren kan beräkna att få sin fulla bärgning av själva jordbruket; till bärkraftig brukningsdel bör även hänföras det kombinerade jordbruket. Avgörande för en ifrågasatt fastighets bärkraft och därmed för dess lämplighet är icke enbart själva jordbrukets lönsamhet

utan att brukaren av samtliga inkomstkällor å fastigheten kan få sin fulla bärgning. Vid sidan av åkerarealen har skogsarealen jämte betestillgången ofta en för lönsamheten avgörande betydelse, vilket nog måste beaktas. Att ange några ens ungefärliga arealsiffror för olika ägoslag torde med hänsyn till de olika förhållandena icke vara möjligt. Vad en bärkraftig brukningsdel bör innehålla av åker, äng och skogsmark blir beroende av lokala förhållanden, brukningsdelarnas arrondering, jordbruksdriftens inriktning m. m. Fordringarna på en fastighets lämplighet torde därför, i huvudsaklig överensstämmelse med sakkunnigförslaget, böra angivas sålunda att fastigheten kan giva brukaren och hans familj tillfredsställande bärgning samt att fastigheten för ändamålet skall allt efter ortens förhållanden och jordbrukets art rymma erforderlig odlad eller odlingsbar mark (inrösningsjord) så ock därutöver erbjuda annan behövlig naturtillgång, såsom skogbärande mark eller fiskevatten. Vid bedömningen bör man helt naturligt utgå från förhållandena sådana de gestalta sig för en genomsnittlig brukare.»

I fråga om *de ofullständiga jordbruken* har i den förut omnämnda propositionen angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken gjorts åtskillnad mellan två kategorier. Till den ena kategorien, *bestående småbruk*, ha hänförts de brukningsdelar, där arbete utanför brukningsdelen kan beräknas komma att stå brukaren till buds i sådan omfattning, att han genom inkomsten av detta arbete och genom brukningsdelens avkastning sammanlagt kan beräknas varaktigt komma upp till en tillfredsställande inkomstnivå. Till den andra kategorien, *övergångsjordbruk*, höra de brukningsdelar, där stadigvarande inkomst av arbete utanför brukningsdelen ej kan påräknas i sådan omfattning, att brukaren på lång sikt kan antagas ha möjlighet att få en tillfredsställande bärgning av dylikt arbete och av arbete å brukningsenheten. Beträffande frågan, i vad mån de ofullständiga jordbruken böra omfattas av den förordade rationaliseringen, har i propositionen uttalats, att ur det allmännas synpunkt den yttre rationaliseringen icke behövde få sådan omfattning, att den berörde de bestående småbruken, men att däremot övergångsjordbruken borde undergå den förvandling som erfordrades för att även deras brukare på lång sikt skulle ha möjlighet att komma upp till en tillfredsställande inkomstnivå. I fråga om de bestående småbruken förutsättas brukarna trots den bristande lönsamheten hos själva jordbruket kunna på grund av andra inkomstkällor varaktigt komma upp till en tillfredsställande inkomst, och man behövde, såvida sysselsättningsmöjligheterna vore goda inom den industriella delen av näringslivet, ej med avseende å denna grupp befara, att dess bibehållande skulle ur lönsamhets- och sysselsättningsynpunkt medföra några olägenheter. Det betonas emellertid, att någon skarp gräns ej går att upprätthålla och att staten därför bör i viss utsträckning medverka till förstärkning även av bestående småbruk, då ägarerna framställa begäran därom.

Enligt Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag om ändrade bestämmelser rörande avstyckning må, såsom ovan nämnts, ofullständiga jordbruk icke bildas. *Departementschefen* har till motivering härav anfört, bland annat:

»Det torde vara givet, att man bör undvika att bilda ofullständiga jordbruk, där ägaren för sin bärgning är helt eller till största delen beroende av den avkastning jordbruket kan giva. Till förekommande av missförstånd må dock anmärkas, att här icke åsyftas sådana fastigheter som visserligen ha en mindre åkerareal än som normalt förutsättes vid det fullständiga jordbruket men som på grund av speciellt gynnsamma produktionsförhållanden eller speciell produktionsinriktning kunna beräknas uppnå basjordbrukets lönsamhetsgrad. Dylika jordbruk böra trots sin förhållandevis ringa areal hänföras till de fullständiga jordbrukens kategori. Men sådana mindre fastigheter, vilka äro avsedda till jordbruk i egentlig mening utan att likväl innehålla odlingsmark och andra naturtillgångar i den omfattning som erfordras för ett bärkraftigt jordbruk och där brukaren ej heller genom arbete utanför den egna brukningsdelen kan skaffa sig erforderlig inkomstutrymning, böra icke få bildas. Vid dessa mindre jordbruk kan icke drivas en rationell produktion; byggnadskostnaderna bliva oproportionerligt höga och arbetsförbrukningen blir alltför stor i förhållande till produktionen. Jordbrukens innehavare bliva fördenskull hänvisade till en levnadsstandard, som ligger väsentligt under jämförliga befolkningsgruppers. Med hänsyn till de olägenheter som äro förenade med dessa jordbruk ha statsmakternas ingripande påkallats vid upprepade tillfällen, och efter genomförandet av 1940 års egnehemsreform har egnehemsverksamheten väsentligen inriktats på att förstärka de nu befintliga ofullständiga jordbruken. Men även i de fall då tillgång kan finnas till förvärvsarbete vid sidan av jordbruket synes fastighetsbildningssakkunnigas ståndpunkt, att ofullständiga jordbruk icke böra få bildas, i allmänhet ha goda skäl för sig. Där jordbruket icke såsom vid stödjordbruket är av helt obetydlig omfattning, blir brukaren ofta nog på grund av sin bundenhet vid jordbruket ej i stånd att utnyttja de arbetstillfällen utanför jordbruket som kunna finnas. Och vad viktigare är: gränsdragningen mellan ett ofullständigt jordbruk av nu angivet slag och ett sådant där ägaren för sin försörjning är helt eller huvudsakligen hänvisad till jordbruket måste bliva flytande. Ett ofullständigt jordbruk som vid ett givet tillfälle tack vare inkomstkällor vid sidan av jordbruket ger innehavaren en skäligen bärgning kan i annan ägares hand eller eljest vid ändrade förhållanden lätteligen visa sig otillräckligt för ägarens försörjning. Vid all fastighetsbildning bör en viss stabilitet i fastighetsindelningen eftersträvas och som regel gälla, att fastighet icke må bildas, där det föreligger anledning till antagande att fastigheten icke skall kunna bestå på längre sikt. I enlighet med det anförda torde vid bedömandet av uppkommen fråga om avstyckning av jordbruksfastighet sådana förhållanden som kunna bero av jordägarens person eller mera tillfällig tillgång till arbetsförtjänst vid sidan av jordbruket i allmänhet icke få tagas i beräkning.»

Mot fastighetsbildningssakkunnigas bestämning av den fastighetstyp som benämnes *stödjordbruk* har i propositionen i princip intet ansetts vara att erinra. Jordbruksfastighet, som ej kan giva brukaren och hans familj mer än ett mindre bidrag till deras försörjning, må således enligt förslaget (19

kap. 3 § 2 mom. 3) anses lämpad såsom stödjordbruk, om det med hänsyn till ortens förhållanden kan antagas, att han kan varaktigt erhålla en tillfredsställande bärgning huvudsakligen från förvärvskällor vid sidan av jordbruket. Med anledning av den vikt man i vissa yttranden tillmätt ett uttalande av de sakkunniga, att som stödjordbruk i regel icke kunde betecknas ett jordbruk, vilket kunde föda mer än ett par kor och några smådjur, har anmärkts, att detta uttalande icke finge betraktas annat än som en norm, som icke uteslöte möjlighet till variationer för särskilda fall. Typiskt för det normala stödjordbruket borde dock vara, att avkastningen i regel icke försloge till hållande av dragdjur.

Med hänsyn till skogens betydelse för jordbruket upptager Kungl. Maj:ts förslag, i likhet med sakkunnigförslaget, regler i två hänseenden: dels ges i 19 kap. 3 § 2 mom. under 2 en presumtionsregel om tilldelning av skog till jordbruksfastighet, som är belägen i ort där det i allmänhet erfordras att jordbruksfastighet har skog till husbehov eller eljest såsom stöd åt jordbruket, och dels uppställs i samma paragrafs 1 mom. andra stycke ett principiellt förbud att i dylik ort skilja skogsmark från odlad jord. Beträffande förstnämnda presumtionsregel har *departementschefen* anfört, att erfarenhet ådagalagt att i skogsbygderna en brukningsdel, där jordbruket utgjorde brukarens huvudsakliga sysselsättning, i allmänhet behövde ha tillgång till egen skog för att bli bärkraftig. Skogen måste i kombination med jordbruket anses vara av värde bland annat därigenom att den kunde giva jordbrukaren sysselsättning under tider, då själva jordbruket icke toge hans arbetskraft fullt i anspråk, samt därigenom att den på lång sikt kunde väntas giva brukaren ett visst tillskott till utjämnande av jordbrukets bristande lönsamhet och gäve brukaren tillgång till skogsprodukter till ett förmånligare pris än om de skolat inköpas i allmänna marknaden. Den egna skogen möjliggjorde även för jordbrukaren att upplägga en kapitalreserv i form av sparad växande skog och kunde på så sätt giva jordbruksföretaget större ekonomisk motståndskraft och stabilitet. Det syntes, enligt vad som uttalas i propositionen, vara riktigt, att den skarpa åtskillnad som för närvarande gjordes i lagen mellan husbehovsskog och stödskog icke bibehållits i förslaget. Samma bedömningsgrund skulle tillämpas, vare sig fråga vore om det ena eller andra slaget av skog.

I fråga om det principiella förbudet att genom avstyckning skilja skogsmark från odlad jord anför *departementschefen* bland annat:

»Med hänsyn till den betydelse tillgång på egen skog har ur de synpunkter som här angivits måste det anses vara av vikt, att avstyckning av skog ej sker på ett sätt som minskar möjligheterna att genomföra en erforderlig komplettering av jordbruk med skog eller försvårar en dylik komplettering. Det synes mig därför motiverat, att man, då fråga uppkommer att från en fastighet med god skogstillgång avskilja skog som ej kan anses behövlig för att trygga fastighetens egen bärkraft, i första hand undersöker, om skogen erfordras för komplettering av närliggande brukningsdelar med ringa eller ingen skogstillgång, och medger avskiljande av skogen för att bilda

särskild skogsfastighet först om något behov av skogen för kompletteringsändamål ej föreligger. Att hänsyn tages till andra jordbruks behov av skog är så mycket mer angeläget, som möjligheten att förstärka ofullständiga jordbruk med skog torde komma att spela en betydande roll vid den statliga verksamheten för jordbrukets rationalisering. De svårigheter de sakkunniga befarat kunna inträda, om man tillåte att skogsmark frigjordes från sambandet med jordbruket, skulle väl icke bliva så stora, om på sätt förordats i den tidigare omnämnda lagrådsremissen möjlighet öppnas att genom förköpsrätt och expropriation förvärva skog för sagda ändamål. Men även om så sker, synes det vara mindre välbetänkt att medgiva ett dylikt avskiljande i de fall, då behov av skog föreligger för andra närliggande jordbruk. Man bör alltså vid prövningen, huruvida skog får skiljas från jordbruksfastighet, taga hänsyn icke blott till styckningsfastighetens skogsbehov utan även till det behov av skog som kan föreligga för andra jordbruk i orten.

Såsom av det anförda torde framgå avser förslaget icke att helt kategoriskt lägga hinder i vägen för all avstyckning av skogsmark från odlad jord. I några remissyttranden har förslaget missuppfattats i detta hänseende. Till en början är då att märka, att förbudet är begränsat till orter, där med hänsyn till natur- och näringsförhållandena jordbruket i allmänhet behöver stöd av skogsbruk. Hit äro tydligen i främsta rummet att hänföra de egentliga norrländska skogsbygderna. Men sådana orter som åsyftas med stadgandet torde även vara att finna i de skogrika delarna av mellersta och södra Sverige. Förbudet omfattar vidare icke sådan skog som med hänsyn till storleken och belägenheten av ortens tillgångar på jordbruksjord och skog icke behöver bibehållas vid ortens jordbruk. Man torde icke behöva räkna med att all till jordbruket för närvarande hörande skog alltid måste i hela sin utsträckning bibehållas därvid, vare sig nu detta beror på de betingelser under vilka jordbruket bedrives eller på skogens mängd eller belägenhet. Såsom de sakkunniga uttalat, torde icke allt utrymme för begreppet överloppsskog kunna anses ha försvunnit. Och även om skogen icke är att hänföra till överloppsskog i nu angiven bemärkelse, kan avstyckning enligt förslaget vara tillåten av den anledningen att den ändring i fastighetsindelningen som därigenom uppkommer kan vara till fördel för jordbruket. Skulle alltså ändamålet med avstyckningen vara att förbättra arronderingen på en intilliggande fastighet genom att lägga den odlade jorden till denna, utgör den omständigheten att genom avstyckningen uppkommer en särskild skogsfastighet icke i och för sig hinder mot avstyckningen. Avgörande för frågan om avstyckningens tillåtlighet bör vara, om sammanläggningen av de båda jordbruken framstår som så önskvärd ur det allmännas synpunkt, att den nytta, överföringen av den odlade jorden till den intilliggande fastigheten innebär för jordbruket, kan anses överväga den skada som följer av skogens avskiljande från jordbruket. Allt kommer härvidlag att bero på omständigheterna i det särskilda fallet. Uppenbart torde vara, att vid bedömningen, huruvida ett avskiljande av skog från en jordbruksfastighet bör tillåtas med hänsyn till att avstyckningen skulle öka möjligheterna att genomföra den yttre rationaliseringen,

den största hänsyn bör tagas till den uppfattning som uttalas av lantbruksnämnden.»

I tredje stycket av 9 kap. 3 § 1 mom. har föreslagits en undantagsbestämmelse från förbudet att skilja skogsmark från odlad jord av innebörd, att vad i detta moment sägs ej skall utgöra hinder mot avstyckning av skogsmark i enlighet med tillstånd, som Konungen meddelat jämlikt lagen angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom. Denna bestämmelse har tillkommit för att undanröja den motsättning som genom ifrågavarande förbud eljest skulle uppkomma i förhållande till de s. k. lindrigare koncessionsgrunderna i bolagsförbudslagen. Beträffande den närmare motiveringen må här hänvisas till propositionen s. 121, 122.

Regler till skydd för bestående jordbruksfastigheter äro i Kungl. Maj:ts förslag intagna i 19 kap. 3 § 1 mom. Enligt fastighetsbildningssakkunnigas förslag skulle avstyckning från jordbruksfastighet icke få äga rum, om ändringen i fastighetsindelningen skulle medföra märklig skada för jordbruksnäringen utan motsvarande nytta för densamma. 1942 års jordbrukskommitté uppställde emellertid i sitt betänkande angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken det önskemålet, att delning av en befintlig jordbruksfastighet i två eller flera brukningsdelar, vilka vore avsedda att bestå var för sig som jordbruksfastigheter, i allmänhet icke borde tillåtas, såvida icke delningen medförde positiva fördelar i jordbruksekonomiskt hänseende samt envar av de nybildade brukningsdelarna kunde anses ha förutsättningar att bestå på lång sikt. Motsvarande principer borde gälla, då fråga vore att avstycka åkermark från jordbruksfastighet för sammanläggning med annan brukningsdel. Angående utformningen av ifrågavarande regler har *departementschefen* anfört bland annat följande.

»De av jordbrukskommittén sålunda uppställda reglerna ha i huvudsak samma syfte som de av fastighetsbildningssakkunniga föreslagna stadgandena, nämligen att förhindra att bestående jordbruksfastigheter försämras eller förstöras genom avstyckning. En skillnad av principiell innebörd föreligger emellertid i så måtto som enligt jordbrukskommitténs mening delning av en befintlig jordbruksfastighet i två eller flera brukningsdelar i allmänhet icke bör tillåtas, såvida icke delningen medför positiva fördelar i jordbruksekonomiskt hänseende, under det att enligt sakkunnigförslaget frågan härom gjorts beroende av huruvida delningen skulle medföra skada för jordbruksnäringen utan motsvarande nytta för densamma. De av jordbrukskommittén förordade reglerna taga uteslutande sikte på avstyckning för jordbruksändamål. För sådant fall torde också, i huvudsaklig överensstämmelse med vad jordbrukskommittén förordat, i princip som villkor för avstyckning från jordbruksfastighet böra gälla, att ändringen i fastighetsindelningen medför fördel för jordbruksnäringen som överväger med delningen förenade olägenheter. Samtidigt som en dylik regel förhindrar sönderstyckning av större eller medelstora jordbruksfastigheter på sådant sätt, att möjligheterna att ekonomiskt utnyttja jorden försämras, stämmer den med strävandena att

förbättra jordbrukets struktur genom att skapa lämpligare brukningsenheter. Regeln torde sålunda komma att positivt främja en utveckling i enlighet med de allmänna riktlinjerna för jordbrukets rationalisering. Skulle emellertid avstyckning från jordbruksfastighet vara ifrågasatt för annat ändamål än jordbruk, lärer det vara tillfyllest att, i överensstämmelse med sakkunnigförslaget, såsom villkor för avstyckningen föreskriva att ändringen i fastighetsindelningen icke må lända jordbruksnäringen till skada. Att såsom förutsättning för dylik avstyckning fordra, att avstyckningen skulle medföra förbättring för jordbruket, vore att gå för långt. Ty om viss till en jordbruksfastighet hörande mark icke skulle ha nämnvärd betydelse för jordbruksdriften, torde skäl saknas att vägra avstyckning av denna mark enbart av den anledningen att genom ändringen i fastighetsindelningen icke skulle uppstå förbättring för jordbruket. Det väsentliga måste här vara, att jordbruket icke tillskyndas skada. Med hänsyn till det sagda synes beträffande avstyckning från fastighet som är avsedd till jordbruk böra gälla, att avstyckning för jordbruksändamål må äga rum endast om ändringen i fastighetsindelningen medför fördel för jordbruket vilken överväger med ändringen förenade olägenheter. Är åter fråga om avstyckning från jordbruksfastighet för annat ändamål, kan motsvarande skyddsbestämmelse mildras så, att det är tillräckligt att ändringen i fastighetsindelningen ej medför skada av någon betydelse för jordbruket.»

I likhet med gällande lag innehåller Kungl. Maj:ts förslag föreskrifter som beträffande avstyckning av lägenheter för annat ändamål än jordbruk innefatta undantag från vissa av de stadgade materiella förutsättningarna för avstyckning (19 kap. 3 § 4 mom. och 4 § andra stycket). Bland de ändamål för vilka avstyckning må ske enligt dessa lindrigare bestämmelser hade i sakkunnigförslaget upptagits fall för vilka expropriationsrätt kan meddelas. I propositionen har icke ansetts behöfligt att meddela någon särskild bestämmelse härom. Det har förordats, att de ändamål för vilka avstyckning enligt ifrågavarande bestämmelser må ske, i huvudsaklig överensstämmelse med gällande rätt begränsas att avse stödjordbruk, bostadslägenheter samt industriella, kommunikationstekniska och kulturella anläggningar ävensom därmed jämförliga ändamål. Angående förslaget i denna del har *departementschefen* vidare anfört:

»I motsats mot gällande lag ha de i sakkunnigförslaget upptagna ändamålen icke i allo likställts som grund för avstyckning. Sker avstyckning för att tillgodose ett uppkommet behov av bostadslägenheter, må såväl det allmänna lämplighetskravet som de särskilda till jordbrukets och skogsbrukets skydd uppställda reglerna eftergivnas, men är fråga om avstyckning för bildande av stödjordbruk eller industriell eller därmed jämförlig anläggning, äro undantag medgivna allenast från skyddsbestämmelserna. Denna gränsdragning synes, på sätt anmärkts i flera remissyttranden, icke vara lämplig. Vål synes det vara riktigt att icke tillåta bildandet av stödjordbruk, om det allmänna lämplighetskravet därigenom skulle sättas åsido i vad angår restfastigheten. Är åter fråga om industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning

eller annat därmed jämförligt ändamål, torde intresset av att dylik anläggnings markbehov blir tillgodosett understundom kunna göra sig gällande med lika stor styrka som intresset av mark för bostadslägenheter. Detta förhållande blir, vad angår industrianläggningar, så mycket mer framträdande som ej sällan en industrianläggnings belägenhet kan vara av avgörande betydelse för anläggningens bärighet. En industrianläggning kan också vara mycket beroende av möjligheten att avleda avloppsvatten till lämpligt vattendrag. Såsom särskilt extrema exempel kunna nämnas vattenkraftstationer, vilka måste läggas där fallhöjden kan bäst utnyttjas. Alla här ifrågavarande anläggningar synas därför — i motsats mot stödjordbruk — böra likställas med bostadslägenheter, då fråga är om att medgiva undantag från de jordpolitiska villkoren.

Såsom fastighetsbildningssakkunniga anfört, är det av vikt att tillse, att icke skyddet för jordbruksnäringen sättes ur kraft för enbart privata intressen. De sakkunniga ha av detta skäl i förslaget uppställt krav på att det skall föreligga ett allmänt behov av bostadslägenheter eller stödjordbruk eller, vad angår industriella och därmed i förslaget jämställda ändamål, att anläggningen skall kunna anses vara till allmän nytta. Om innebörden av dessa fordringar får jag hänvisa till de sakkunnigas motiv för ifrågavarande undantagsbestämmelser. I den mån med förslagets fordran å allmänt behov respektive allmän nytta åsyftas, att den begärda avstyckningen skall avse ett behov, vars tillgodoseende icke är påkallat blott av enskilt intresse utan även får anses motiverat ur allmän synpunkt, synes någon befogad erinran mot nämnda krav icke kunna göras. Denna innebörd — och något därutöver synas ej heller de sakkunniga ha åsyftat med nyss angivna krav — torde dock komma till tydligare uttryck genom att som villkor för undantagsbestämmelsernas tillämplighet uppställas, att fastighetens delning finnes vara till gagn jämväl ur allmän synpunkt. — — —

Den prövning som enligt vad nu sagts skall ske vid tillämpning av ifrågavarande undantagsbestämmelser bör, såsom de sakkunniga framhållit, icke blott avse behovet av det uppgivna ändamålets tillgodoseende utan även behovet av att just den ifrågavarande marken tages i anspråk för ändamålet. Att en obegränsad valfrihet för den enskilde i detta avseende kan medföra avsevärda missförhållanden, har utvecklats i betänkandet. Skulle en begärd avstyckning för ändamål som nu är i fråga medföra, att lämplighetskravet måste eftersättas såvitt angår restfastigheten eller att jordbruks- eller skogsfastighet skulle tillfogas skada av någon betydenhet, synes sökanden icke äga befogat anspråk på att få just det av honom begärda området avstyckat. Avstyckning enligt förevarande bestämmelser bör därför icke få ske på ett sätt som medför större olägenhet med avseende å bestående fastighetsindelning än som är nödigt. Uttryckligt stadgande härom synes böra intagas i lagen. Och enär ett eftersättande av det allmänna kravet på fastighetslämplighet måste ur allmän synpunkt anses som något mer betänkligt än att undantag göres från de särskilda till jordbrukets skydd meddelade bestämmelserna, torde det vara befogat att för eftergift i förstnämnda hänseende



uppställa det ytterligare kravet, att den icke må ske utan så är att ändamålet med avstyckningen icke kan utan synnerlig olägenhet tillgodoses på annat lämpligt sätt.»

De här åsyftade stadgandena ha på hemställan av *lagrådet* något jämkats i Kungl. Maj:ts förslag. För att avsikten med bestämmelserna skall komma till tydligare uttryck har sålunda i 19 kap. 4 § andra stycket först upptagits den strängare regeln, att kraven på styckningsdels beskaffenhet icke må eftergivnas, såvitt ändamålet med avstyckningen kan med mindre avsteg från nämnda krav tillgodoses på annat lämpligt sätt. Skulle avstyckningen väl icke träda lämplighetskravet för nära men dock innebära ett eftersättande av de särskilda skyddsbestämmelserna för jordbruket eller skogsbruket, föreskrives att vid tillämpningen av undantagsbestämmelserna skall iakttagas, att i den mån jämkning kan ske ändringen i fastighetsindelningen ej medför större men för jordbruket eller skogsbruket än som är nödigt.

Beträffande härefter de ur plansynpunkt uppställda villkoren för avstyckning må till en början anmärkas, att i Kungl. Maj:ts förslag icke vidtagits någon ändring i gällande lags förbud mot avstyckning inom tomtindelade område. Det har i propositionen framhållits, att den föreslagna utvidgningen av rätten till avstyckning inom sådant område syntes medföra olägenheter ur fastighetsregistreringsynpunkt. En omarbetning av förslaget i denna del vore därför behöflig.

I fråga om förslaget att ur jorddelningslagen utmönstra reglerna om avstyckningsplan har *departementschefen* framhållit, att han vid utarbetandet av förslaget till ny byggnadsplan ansett övervägande skäl tala för att icke bibehålla institutet avstyckningsplan. Bestämmelserna i jorddelningslagen om sådan plan borde därför utgå. Departementschefen har i denna fråga vidare anfört:

»Emellertid anser jag det icke vara rådligt att taga ett sådant steg utan att sätta något annat än byggnadsplan i stället. Jag befarar nämligen, att även om byggnadsplan kan göras mycket enkel, det dock kan komma att oftare än nu inträffa att avstyckning för bostäder, sportstugor och dylikt kommer att äga rum utan hänsyn till den framtida utvecklingen. I syfte att förekomma detta synes i reglerna om avstycknings tillåtlighet böra införas ett stadgande, som redan på begynnelsestadiet gör det möjligt att vägra avstyckning, om den framstår som mindre lämplig med hänsyn till ännu icke aktuella men dock sannolika framtida avstyckningar. På detta sätt böra t. ex. strandområden m. m. kunna reserveras och ej bli en exklusiv förmån för viss tomt. Det bör i första hand vara förrättningsmannen och överlantmätaren, resp. ägodelningsrätten som beakta det nu berörda kravet, men länsstyrelsen torde böra äga att till ledning för tillämpningen i allmänhet eller i det särskilda fallet meddela erforderliga anvisningar.»

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skola de ur jordpolitisk synpunkt uppställda förutsättningarna för avstyckning i allmänhet icke äga tillämpning, då fråga

är om avstyckning inom planlagt område (19 kap. 4 § första stycket). Härom anför *departementschefen* i propositionen följande.

»I frågan, om de jordpolitiska villkoren för avstyckning skola upprätthållas inom planlagt område, har jag tidigare uttalat, att undantag från de villkor som hänföra sig till det allmänna lämplighetskravet eller som avse att bereda skydd för bestående jordbruks- eller skogsbruksfastigheter måste i viss mån medgivas för avstyckning av bl. a. mark för bostadslägenheter och industrianläggningar. För att undantag skall ske bör dock, enligt vad jag nämnt, fordras att det skall föreligga ett behov av dylika lägenheter och att avstyckning för tillgodoseende av detta behov kan anses vara till gagn jämväl ur allmän synpunkt. Vidare bör gälla, att avstyckning enligt dessa undantagsbestämmelser icke må ske på ett sätt som medför större skada för jordbruket i orten än som är nödigt. Skulle avstyckningen, såvitt angår restfastigheten, innebära ett eftersättande av det allmänna lämplighetskravet, bör avstyckningen ej medgivas annat än om ändamålet därmed icke kan utan synnerlig olägenhet tillgodoses på annat lämpligt sätt. Då fastighetsbildningsakkunniga intagit den ståndpunkten, att de jordpolitiska villkoren i full utsträckning skola upprätthållas även inom planlagt område, skulle nyssnämnda regler för avstyckning bliva tillämpliga jämväl inom sådant område. Att exempelvis byggnadsplan fastställts för visst område, skulle icke medföra någon garanti för att avstyckning i syfte att genomföra planen skulle få äga rum.

Även om de sålunda föreslagna reglerna i praktiken troligen icke skulle leda till större olägenheter, enär avstyckning inom detaljplanområde väl i allmänhet icke komme att vägras av jordpolitiska skäl, så kan det anmärkta förhållandet dock icke anses tillfredsställande från principiell synpunkt. Både för det allmänna och för de enskilda markägarna måste det anses olämpligt att stadsplan eller byggnadsplan skall få uppgöras och fastställas med de utgifter och konsekvenser i övrigt detta medför utan att man vet om planen kan tillämpas. Genom planens fastställande bör behovet av smärre lägenheter inom planområdet anses klarlagt. Fastställandet torde även i princip böra anses innebära, att de med tanke på jordbruket och skogsbruket uppställda jordpolitiska kraven inom planområdet skola vika för intresset av att tätbebyggelse i enlighet med planen kommer till stånd.

Detta gäller i synnerhet stadsplan. Den tätbebyggelse varom det inom dylik plan är fråga torde regelmässigt vara av sådan art, att jordbrukets intressen inom planområdet ej rimligen kunna vara utslagsgivande.

I fråga om byggnadsplan torde en viss skillnad böra göras mellan planer som fastställts före och planer som fastställts efter den nya planlagstiftningens ikraftträdande. Äldre byggnadsplaner ha icke sällan utlagts över orimligt stora områden utan större hänsyn till om någon tätbebyggelse inom planområdet i mera väsentlig omfattning vore att förvänta under överskådlig tid. Vid planens fastställande har hänsynen till jordbrukets intressen ofta icke tillmätts erforderlig betydelse. På grund härav torde det vara nödvändigt att de jordpolitiska villkoren tillämpas vid avstyckning inom dylika planområden. Detsamma torde gälla områden, för vilka avstyckningsplan godkänts. De olä-

genheter som härav kunna orsakas torde i väsentlig mån motverkas, därest — såsom jag i annat sammanhang förordat — äldre byggnads- och avstyckningsplaner underkastas en allmän översyn i syfte bland annat att utmönstra sådana planer eller delar därav, inom vilka tätbebyggelse ej kan förväntas äga rum i större utsträckning inom överskådlig tidrymd.

Vid uppgörande av ny byggnadsplan skall iakttagas, att planen ej får avse större område än som är eller kan väntas inom nära förestående tid bliva bebyggt. Behovet av tätbebyggelse inom byggnadsplaneområdet skall sålunda prövas på ett helt annat sätt än tidigare. Vidare skall vid planupprättandet hänsyn tagas även till jordbrukets intressen; det skall tillses, att jordbruk, skogsskötsel eller annan jämförlig näring icke genom planen i onödan hindras eller försämras. Skulle fråga uppkomma, huruvida fastställelse av plan som medför skada å jordbruket av denna anledning bör vägras, torde det kunna förväntas, att länsstyrelsen i ärendet inhämtar yttrande från — förutom överlantmätaren — de organ som lära komma att inrättas för jordbrukets rationalisering.

På grund av vad nu anförts vill jag förorda, att avstyckning inom område, som omfattas av stadsplan eller av byggnadsplan som fastställts efter den nya planlagstiftningens ikraftträdande, må verkställas utan hinder av de i 19 kap. uppställda jordpolitiska villkoren, därest avstyckningen överensstämmer med planen. Inom andra planområden än nu sagts — bland annat inom område som omfattas av generalplan eller avstyckningsplan eller av byggnadsplan som fastställts före nyssnämnda lags ikraftträdande — skola de jordpolitiska villkoren däremot i princip tillämpas.»

Den befogenhet att i avbidan på fastställande av plan utfärda avstyckningsförbud som länsstyrelsen äger enligt gällande lag har bibehållits i Kungl. Maj:ts förslag (se 19 kap. 13 § 3 mom. andra stycket). I detta avseende anför *departementschefen* följande.

»Enligt fastighetsbildningssakkunnigas förslag har en principiell gränsdragning skett mellan länsstyrelsens och fastighetsbildningsmyndigheternas befogenheter vid avstyckning. Länsstyrelsen skall för sin del pröva avstycknings lämplighet ur plansynpunkt och äger utfärda förbud mot avstyckning utan särskilt tillstånd av länsstyrelsen i avbidan på upprättande av plan. Fastighetsbildningsmyndigheterna åter skola pröva om avstyckningen eljest kan godkännas, främst då med hänsyn till de jordpolitiska villkoren. Finner lantmätaren vid avstyckningsförrättningen att plan erfordras, skall han hänskjuta planfrågan till länsstyrelsen och förklara förrättningen vilande i avbidan på länsstyrelsens beslut. Även i det fall då avstyckningsförbud råder torde, därest länsstyrelsens besked icke inhämtats redan före förrättningens påbörjande, förutsättas att förrättningen skall avbrytas för inhämtande av sådant besked.

Den dubbla prövningen hos länsstyrelsen och fastighetsbildningsmyndigheterna kan bli tidsödande. Denna olägenhet är av stor praktisk betydelse, enär, med den bestämning tätbebyggelsebegreppet erhållit enligt byggnadslagen, planfrågan torde bli aktuell i flertalet avstyckningsärenden. Skall, så-

som fastighetsbildningssakkunniga synas ha förutsatt, avstyckningsförrättningen i alla dessa fall avbrytas för inhämtande av planmyndighetens förhandsgodkännande, kommer detta att i hög grad tynga avstyckningsverksamheten. Tidsutdräkten och merkostnaden drabba i första hand förrättnings sökanden. Men även för lantmätaren uppkommer tidsförlust, om förrättningen icke kan slutföras vid ett enda besök på platsen. Detta är särskilt olägligt med hänsyn till den rådande bristen på arbetskrafter inom lantmäteriet.

På grund härav kunde ifrågasättas att uppdraga åt fastighetsbildningsmyndigheterna att pröva uppkommande planfrågor i alla de fall, där icke länsstyrelsen själv ägde fastställa avstyckning. Denna prövning skulle då ingå som ett normalt led i avstyckningsförrättningens handläggning och i fastställelseförfarandet. På fastighetsbildningsmyndigheterna skulle ankomma att tillse att yttrande inhämtades från planmyndigheterna, närmast länsarkitekten, i erforderlig omfattning, och det skulle förutsättas att den största hänsyn komme att tagas till den mening som dessa därvid uttalade. Några särskilda avstyckningsförbud skulle med en dylik anordning icke bli erforderliga.

Det torde emellertid vara betänkligt att på detta sätt minska länsstyrelsens och länsarkitektens inflytande i avstyckningsärenden, som äga samband med planfrågor. Avstyckning utgör i regel den första inledningen till begynnande tätortsbildning. Det synes därför böra ligga i länsstyrelsens hand att hindra avstyckningar, som äro olämpliga ur plansynpunkt. Att märka är också att avstyckningar, särskilt för bostads- eller industriändamål, ej sällan äga samband med aktuella väg- och avloppsfrågor. Rörande sådana frågor ha länsstyrelsen och länsarkitekten sakkunskap och erfarenhet. Även med hänsyn härtill synes det erforderligt att planmyndigheternas beslutanderätt med avseende å avstycknings tillåtlighet ur plansynpunkt i huvudsak bibehålles.

Vissa förenklingar i förfarandet vid prövning av uppkommande planfrågor torde dock vara möjliga. Det synes sålunda böra tillåtas, att avstyckningsförrättning fortgår och avslutas, oaktat länsstyrelsen utfärdat särskilt avstyckningsförbud. Lantmätaren bör alltså kunna lämna tillstånd till avstyckning under förutsättning att länsstyrelsen sedermera medgiver densamma. I viss utsträckning torde detta förfaringssätt tillämpas redan för närvarande, ehuru stöd i lagen därför saknas. Länsstyrelsens prövning kommer härvid att uppskjutas och ingå som ett led i fastställelseprövningen. Vidare torde länsstyrelsen böra kunna i vissa fall delegera sin rätt att medgiva avstyckning till länsarkitekten. Om åter länsarkitekten vid sin prövning av ärendet finner att avstyckning bör vägras, synes avgörandet böra tillkomma länsstyrelsen.

Har särskilt förbud mot avstyckning utan länsstyrelsens medgivande ej utfärdats, torde frågan i vad mån planläggning må anses erforderlig få prövas av fastighetsbildningsmyndigheterna, därvid dock måste iakttagas att yttrande från planmyndigheterna inhämtas i erforderlig omfattning. Finner lantmätaren att avstyckning ej bör äga rum utan att plan upprättats, bör han låta ärendet vila i avvaktan på länsstyrelsens besked.»

I övrigt har, vad angår avstyckning inom planlagda och därmed jäm-

förliga områden, icke föreslagits annan ändring i gällande lag än att den behörighet för annan än lantmätare att verkställa avstyckning inom vissa samhällen och planlagda områden varom stadgas i 19 kap. 5 § andra stycket i förslaget något begränsats. Enligt förslaget skall sålunda annan än lantmätare icke, såsom enligt gällande rätt, vara behörig att företaga avstyckning inom område, för vilket endast utomplansbestämmelser fastställts. Med hänsyn till att länsstyrelsen är fastställelsemyndighet inom sådana områden som avses i förevarande lagrum medför den föreslagna begränsningen av behörigheten, att fastställelseprövningen inom utomplansområdena övergår från länsstyrelsen till de vanliga fastställelsemyndigheterna. Beträffande motiven för den nu angivna ändringen må hänvisas till propositionen s. 174. För att vinna bättre kontroll över förrättningsmän, som icke äro statsanställda lantmätare, har vidare genom propositionen såsom förutsättning för sådan förrättningsmans behörighet uppställts krav på auktorisation av lantmåteristyrelsen.

Det genom propositionen framlagda förslaget om ändring i jorddelningslagen innehåller i övrigt huvudsakligen följande.

Beträffande nybildad fastighets arrondering innehåller gällande lag i 19 kap. 11 § vissa bestämmelser om antalet ägoskiften och om ägornas form. Dessa bestämmelser ha i förslaget utbytts mot ett mera allmänt avfattat stadgande av innebörd, att fastighets ägor såvitt möjligt skola ligga i ett sammanhang och hava så regelbunden och för ändamålet lämplig form som förhållandena medgiva. Tillika har intagits en erinran, att hänsyn skall tagas till väg- och vattenavledningssystemen.

Enligt en i senare delen av 19 kap. 12 § andra stycket intagen föreskrift gäller för närvarande, att vid avstyckning av mark till jordbruksfastighet bestämmelse ej må meddelas, varigenom den avstyckade ägovidden uteslutes från delaktighet i allmänning eller därmed likställd samfällighet. I sakkunnigbetänkandet har uttalats, att det syntes vara av mindre vikt att varje särskilt jordbruk finge andel i samfälligheten; huvudsaken vore att den ifrågavarande förmånen icke berövades jordbruksnäringen i orten. Bestämelsen har därför i Kungl. Maj:ts förslag ersatts med ett stadgande, som innehåller förbud mot avstyckning på sådant sätt att andel som nu sagts tillfaller fastighet som ej är avsedd till jordbruk.

Lagens bestämmelser i 19 kap. 19 § om kartredovisningen vid avstyckning ha i förslaget såtillvida ändrats, som förslaget beträffande frågan, hur ingående det med kartan avsedda området skall grafiskt beskrivas, innebär den nyheten, att även inom avrösningsjorden olika ägoslag skola specificeras och sålunda skillnaden mellan skogsmark och annan avrösningsjord utmärkas. För närvarande skall något särskiljande av olika ägoslag inom avrösningsjorden icke äga rum. Med hänsyn till den betydelse skogen inom stora delar av landet har för jordbruksfastighets bärighet har det emellertid ansetts som en brist, att icke läge och gränser för skogsmarken angivas. Till undvikande av onödiga kostnader göres emellertid i förslaget undantag från

den föreslagna regeln för de fall, då sådan redovisning uppenbarligen saknar betydelse för ärendets prövning.

Beträffande avstyckning av område, som varit anslaget till ständigt rytare-, soldat- eller båtsmanstorp, medgives i 19 kap. 26 § undantag från flertalet av de i lagen uppställda jordpolitiska villkoren ävensom från vissa föreskrifter som avse förfarandet. Fastighetsbildningssakkunniga ha framhållit, att dylika torp, sedan därav gjorts särskilda jordbruksfastigheter, ej sällan blivit typiska ofullständiga jordbruk med de olägenheter som därav plägade följa. Dessa undantagsbestämmelser ha därför i propositionen ansetts böra utgå.

Av jordpolitisk innebörd är vidare den ändring som föreslås i 9 kap. 7 § om delningsgrund vid utbrytning av servitut. Enligt tredje stycket i denna paragraf må sakägarna vid sådan utbrytning träffa förening om storleken av vederlagsjorden. I propositionen har uttalats, att den sålunda medgivna friheten att lägga träffad förening till grund vid utbrytning av servitut står i uppenbar strid mot den ståndpunkt gällande rätt i 7 a § lagen om servitut intager i fråga om servituts hävande genom överenskommelse mellan servitutsförhållandets parter. Med hänsyn härtill har föreslagits, att förening som nu sagts må lända till efterrättelse endast för det fall, att fråga ej är om servitut som tillkommit i sammanhang med laga delning eller som avses i 7 a § servitutslagen.

De föreslagna ändringarna i de materiella reglerna rörande avstyckning ha föranlett vissa jämkningar även i stadganden av huvudsakligen processuell karaktär. I sådant hänseende må anmärkas, att lagens bestämmelser i 3 kap. 2 § och 19 kap. 5 § om underrättelse till byggnadsnämnd om sökt förrättning undergått vissa jämkningar. Medan för närvarande underrättelse till byggnadsnämnd är föreskriven endast för det fall att förrättningen skall äga rum i samhälle, där den för städerna stadgade ordning för bebyggande skall iakttagas, har i förslaget underrättelseskyldigheten utvidgats att avse alla de fall, då förrättningen äger rum i ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov. Motsvarande ändring har föreslagits *dels* i 21 kap. 42 § angående skyldighet för fastställelsemyndighet att i vissa fall inhämta yttrande av byggnadsnämnd *dels ock* i samma kapitels 21 kap. 38 och 59 §§ beträffande skyldigheten för ägodelningsdomare, ägodelningsrätt och hovrätt att underrätta byggnadsnämnd om meddelat fastställelsebeslut.

Enligt gällande lag må i princip talan ej föras mot beslut, varigenom fastställelse meddelats å jorddelningsförrättning (21 kap. 51 §). Från denna regel uppställer lagen dock undantag bl. a. för det fall att förrättningen ägt rum inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas. I dylikt fall må nämligen fastställelsebeslutet överklagas av byggnadsnämnden. Nu föreslås, att beslut om fastställelse som meddelats av annan myndighet än överlantmätaren skall få överklagas jämväl av överlantmätaren och lantbruksnämnden. I propositionen har framhållits, att om man nu i syfte att förebygga en ytterligare försämring av fastighetsbildningen uppställde strängare villkor för jorddelning, motsättningen mellan all-

männa och enskilda intressen vid fastighetsbildningen tydligen komme att skärpas. Någon myndighet borde därför finnas som å statens vägnar kunde påkalla rättelse av beslut, däri det allmännas intresse av en ur jordpolitisk synpunkt lämplig fastighetsbildning eftersatts till den enskildes förmån. Även beslut, varigenom tillstånd till jorddelning meddelats efter underställning, skola enligt förslaget få överklagas av de nu nämnda myndigheterna.

Av det anförda framgår, att ej heller enligt förslaget klagan får föras över beslut om fastställelse, som enligt föreskrifterna i 21 kap. 43 § sista stycket fastställts av överlantmätaren. I stället har i förslaget intagits en föreskrift i nämnda lagrum av innebörd, att överlantmätaren ej skall äga fastställa en förrättning om lantbruksnämnden eller byggnadsnämnden framställt erinran mot förrättningen. Med en sådan regel skulle det ej finnas behov av klagerätt för nämnderna. Detta stadgande har tillkommit på hemställan av lagrådet, som därvid framhöll att man utan uttryckligt lagstadgande med full trygghet kunde förutsätta att överlantmätaren ej meddelade ett fastställelsebeslut utan att lantbruksnämnden, med vilken han skulle ha att nära samarbeta, blivit i tillfälle att framställa sina erinringar mot förrättningen. Vad anginge byggnadsnämnden erinrades, att denna jämlikt 19 kap. 5 § skulle underrättas om förrättningen.

Beträffande övriga i propositionen framlagda lagförslag må i detta sammanhang anmärkas förslagen angående ändringar i fastighetsbildningslagen, den s. k. Dalalagen och ensittarlagen. I fastighetsbildningslagen ha som följd av de nya bestämmelserna om avstyckning föreslagits vissa ändringar *dels* i 2 kap. om tomtmätning för att möjliggöra snabbare handläggning i vissa fall av dylika ärenden *dels* ock i 5 kap. om avstyckning, i 6 kap. om laga skifte och i 7 kap. om fastighetsregister för stad. I 5 och 6 kap. ha bestämmelserna om iakttagande vid jorddelningsförrättning av gällande planer och andra byggnadsbestämmelser omarbetats i huvudsaklig överensstämmelse med de i sådant hänseende föreslagna stadgandena i 19 kap. jorddelningslagen. I 7 kap. 1 § har föreslagits viss ändring med avseende å de planer och bebyggelse reglerande bestämmelser som skola anmärkas i fastighetsregistret. Ändringarna i Dalalagen (25 §) och ensittarlagen (18 §) ha påkallats för att åstadkomma överensstämmelse med de nya stadgandena i jorddelningslagen och fastighetsbildningslagen.

Lagändringarna ha föreslagits skola träda i kraft den 1 januari 1948.

## B. Ändrade bestämmelser om sammanläggning.

De sakkunniga ha uttalat, att som sammanläggningsinstitutet hade sin största praktiska betydelse i fall, då sammanläggning kombinerades med avstyckning, samt sådan jorddelning ofta vore beroende av en dylik kombination, en reform av reglerna om avstyckning icke borde företagas utan att samtidigt lagen om sammanläggning underkastades saklig översyn. De av nämnda reform påkallade ändringarna i sammanläggningslagen behövde må-

hända icke bli så djupgående. Emellertid syntes det lämpligt att samtidigt vidtaga vissa andra ändringar i denna lag, särskilt undanröja några mindre behövlige legala hinder mot institutets begagnande, vilka vållade besvärigheter i praxis och motverkade intresset att kunna genom sammanläggning förbättra fastighetsindelningen. De sakkunnigas förslag i detta hänseende borde dock icke uppfattas som om det åsyftade lösning av alla frågor om sammanläggningsinstitutets reformering. Slutlig ståndpunkt hade t. ex. icke tagits till det tvivelaktiga spörsmålet om möjlighet att tillåta sammanläggning av makars fastigheter. De ändringar av systematisk eller eljest av redaktionell natur, som ansetts lämpliga, medförde i förening med de sakliga nyheterna en så pass genomgripande omvandling av gällande lags text, att förslaget funnits böra erhålla formen av en helt ny lag.

I de sakkunnigas förslag till lag om sammanläggning av fastigheter å landet angivas först institutets innebörd och rättsverkningar (1 och 2 §§), där-efter den lokala begränsningen av lagens tillämplighetsområde (3 §), villkoren för sammanläggning i den mån de icke ansetts tillhöra frågan om institutets innebörd (4—11 §§) samt slutligen reglerna om förfarandet (12—19 §§).

Den viktigaste nyheten i förslaget kan anses ligga däri att — medan gällande lag utgår från att möjligheten till sammanläggning skall vara begränsad till fall, då fastigheterna med avseende å sättet för sin tillkomst stå i visst förhållande till varandra — förslaget däremot principiellt medger institutets användning beträffande fastigheter i allmänhet, oavsett deras härkomst. De hittillsvarande bestämmelserna avse sålunda till största delen att inskränka möjligheten att sammanlägga vad som tillhör skilda ursprungliga skifteslag; sammanläggning över rågång är i allmänhet icke tillåten. I förslaget ha några villkor med avseende å skifteslagsindelningen icke upptagits.

I samband härmed kan nämnas att förslaget innefattar ökade möjligheter att låta fastighet, som utgör andel i samfällid mark, ingå i sammanläggning.

Vid sidan av de nya reglerna beträffande frågan, vilka fastigheter som överhuvud kunna komma i fråga till sammanläggning med varandra, torde som den mest betydande nyheten i förslaget kunna betecknas dess bestämmelser om sammanläggnings beroende av gravationsförhållandena. I sådant hänseende innebär förslaget bland annat eftergivande av gällande lags krav att medgivande till sammanläggning måste föreligga från innehavare av särin-teckning med sämre rätt än gemensamma in-teckningar i fastigheterna. De sakkunniga ha därjämte ansett det möjligt att tillmötesgå det gamla önskemålet, att in-teckningar för servitut och därmed jämförliga rättigheter icke skola kunna, såsom andra in-teckningar, hindra sammanläggning, och förslaget innehåller därför ett stadgande att, vid bedömande av sammanläggnings tillåtlighet ur gravationssynpunkt, avseende icke skall fästas vid dylika in-teckningar.

Medan betydande lättnader sålunda ansetts kunna medgivas i de hittills



med hänsyn till skifteslagsindelningen och gravationsförhållandena uppställda villkoren för sammanläggning, har å andra sidan syntts påkallat att mer generellt än hittills hävda intresset av nybildade fastigheters lämplighet för sitt ändamål och överhuvud av jordpolitisk kontroll. Beträffande lämplighetskravets närmare innebörd utgå de sakkunniga från att samma regler i princip böra gälla, vare sig en fastighet tillskapas genom jorddelning eller genom sammanläggning. De bestämmelser om nybildad fastighets lämplighet, som upptagits i förslaget till nya avstyckningsregler, borde därför äga tillämplighet också vid sammanläggning, och i förslaget hänvisas i enlighet härmed till dessa bestämmelser.

Slutligen må anmärkas att förslaget till sammanläggningslag ansetts böra föranleda vissa följdändringar i den s. k. Dalalagen, varom särskilt lagförslag framlagts.

Beträffande innehållet i remissyttrandena hänvisas till propositionen (s. 223 o. f.).

*Departementschefen* har anfört följande.

»Såsom framgår av statsrådsprotokollet för den 17 januari 1947 har fastighetsbildningssakkunnigas förslag till nya regler om avstyckning lagts till grund för ett inom justitiedepartementet utarbetat förslag till lag angående ändring i jorddelningslagen. Lagförslaget avser icke att vara en definitiv lösning av frågan om avstyckningsinstitutets reformering; denna är nämligen i väsentlig grad beroende av utformningen av jorddelningslagstiftningen i övrigt. Det huvudsakliga syftet med förslaget är att söka förhindra uppkomsten av icke bärkraftiga brukningsdelar och frånskiljandet av skog som är behöfvlig för jordbruket.

Parcelleringen av landets jordbruksjord har otvivelaktigt redan drivits för långt. Ett medel att utvidga brukningsdelarnas areal och förbättra arronderingen eller ägosammansättningen är sammanläggningsinstitutet. Likaväl som för jorddelning bör för sammanläggning gälla, att tillskapandet av ny fastighet skall vara beroende av att denna ur jordbruksekonomiska och andra synpunkter är ändamålsenlig.

De sakkunniga ha med allmänt instämmande i remissyttrandena ansett, att sammanläggningsinstitutet enligt gällande lag icke kan tillfredsställande fylla nämnda uppgift, och det torde icke kunna bestridas, att den nuvarande lagstiftningen om sammanläggning är bristfällig. Å ena sidan saknas erforderliga garantier för att endast lämpliga fastigheter bildas genom sammanläggning och å andra sidan gälla för sammanläggning åtskilliga villkor som varken betingas av jordpolitiska krav eller eljest kunna anses tillräckligt motiverade.

Av den förut lämnade redogörelsen framgår att de sakkunnigas förslag till lag om sammanläggning av fastigheter å landet avser att förbättra sammanläggningsinstitutet främst i nämnda avseenden. De sakkunniga ha själva framhållit, att med förslaget icke åsyftas lösning av alla frågor om sammanläggningsinstitutets reformering.

En ny lagstiftning om sammanläggning måste emellertid för närvarande få karaktären av ett provisorium redan av samma anledning som enligt vad nyss anförts föranleder att avstyckningsinstitutet icke kan definitivt regleras; även lagstiftningen om sammanläggning är beroende av den slutliga revisionen av jorddelningslagen. Särskilt stor betydelse torde sammanläggningsinstitutet få i den mån rationaliseringssträvandena nödvändiggöra bättre överensstämmelse mellan jordens indelning i faktiska brukningsenheter och den rättsliga fastighetsindelningen. Såsom i vissa remissyttranden framhållits synes man för detta syfte böra överväga, i vad mån det erfordras regler om sammanläggning av gemensamt brukade fastigheter jämväl utan ägarens samtycke.

Frågan om förhållandet mellan fastighetsredovisningen samt den kommunala och ecklesiastiska indelningen är för närvarande föremål för övervägande inom lantmäteristyrelsen. I samband därmed torde även spörsmålet om sammanläggning över skilda slag av förvaltningsgränser upptagas till prövning. Det i flera remissutlåtanden uttalade önskemålet om möjlighet att sammanlägga över sockengräns bör med hänsyn därtill tills vidare lämnas å sido.

De lättnader i fråga om sammanläggnings beroende av gravationsförhållandena, som de sakkunniga föreslagit, ha i allmänhet hälsats med tillfredsställelse. I olika remissyttranden har dock gjorts gällande att lättnaderna icke gå nog långt. Även enligt min mening är det i och för sig önskvärt att lämpligheten av sammanläggning får bedömas uteslutande efter jordpolitiska grunder. Härför erfordras emellertid anordningar som på betryggande sätt tillgodose inteckningshavarnas intresse. Den i lagberedningens utlåtande antydda inteckningsregleringen kan möjligen visa sig vara en utväg men utformningen av ett dylikt institut torde sammanhålla med reformeringen av inteckningsrätten i övrigt. För närvarande är det därför icke heller i fråga om gravationsförhållandena möjligt att slutligt reformera sammanläggningsinstitutet.

Särskilt från ägodelningsdomarhåll har mot sakkunnigförslaget riktats anmärkning, att gällande lags bestämmelser om förfarandet lämnats i det närmaste orubbade. Jag är icke beredd att gå närmare in på detta problem i nu förevarande sammanhang. Vissa jämkningar i förfarandet synas mig dock kunna företagas utan någon mera djupgående undersökning.

Av det anförda framgår att jag icke för närvarande anser det möjligt att framlägga förslag angående sammanläggningsinstitutets slutliga utformning. På grund av institutets betydelse ur jordpolitisk synpunkt böra emellertid redan nu vissa ändringar vidtagas i den riktning som fastighetsbildningssakkunniga föreslagit. Ändringarna torde lämpligen kunna genomföras inom ramen för den gällande sammanläggningslagen, fränsett de följdändringar som samtidigt torde böra göras i den s. k. Dalalagen och fastighetsbildningslagen.»

Innebörden av de föreslagna lagändringarna framgår av den i propositionen givna specialmotiveringen (s. 230 o. f.). Beträffande huvudpunkterna i förslaget må här anmärkas följande.

I 1 § sammanläggningslagen stadgas för närvarande bland annat de villkor för sammanläggning som gälla med avseende å skifteslagsindelningen. För sammanläggning fordras i princip att de fastigheter som skola sammanläggas antingen utgöra primära skifteslag eller gemensamt ingå i ett sådant. Sammanläggning över rågång är sålunda i allmänhet ej tillåten. Då det ur rationaliseringssynpunkt uppenbarligen är angeläget att en äldre tids skifteslagsindelning icke klavbinder utvecklingen av fastighetsbildningen, föreslås villkoren för sammanläggning med avseende å skifteslagsindelningen skola borttagas.

Förslaget till ändring av sammanläggningslagen upptager i 7 § bestämmelser om den jordpolitiska kontrollen vid sammanläggningar. Medan gällande lag, 6 §, utgår från att vid sammanläggning, som innebär återgång till förutvarande, genom delning upplöst fastighetsenhet, prövning av fastighetsbildningens lämplighet är överflödig, utsträcker genom förslaget den jordpolitiska kontrollen att gälla generellt vid alla slag av sammanläggningar. Den föreslagna regleringen av de jordpolitiska villkoren för fastigheters uppdelning genom avstyckning har i princip syntts vara lämplig även för fastigheters bildande genom sammanläggning. Ifrågavarande bestämmelse innehåller därför en hänvisning till vad i 19 kap. 2, 3, 4 och 11 §§ jorddelningslagen stadgas.

8 § sammanläggningslagen behandlar för närvarande det fallet att en eller flera men icke samtliga av de fastigheter, som ifrågakomma till sammanläggning, häfta för viss ränta, avgäld eller ersättning eller visst lån eller förskott. Det stadgas att sammanläggningen icke må äga rum, med mindre medgivande därtill lämnas av den som på grund av in-teckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken har säkerhet för fordran eller annan rättighet i fastighet, som ej är på nyss nämnt sätt belastad. I förslaget uppgives kravet på medgivande i den mån sammanläggningen är väsentligen utan betydelse för den som eljest skulle lämnat medgivandet. Dessutom innebär förslaget i denna del att det för närvarande i 14 § ingående stadgandet, att fastighet som är föremål för återköpsrätt ej må sammanläggas med annan fastighet utan medgivande av återköpsrättens innehavare, överflyttas till 8 §. I samband därmed utvidgas denna regel till att avse fordran på medgivande även av andra som ha rätt att återtaga eller tillösa sig fastighet. Undantag härifrån stadgas dock i fråga om lösningsrätt enligt ensittarlagen samt beträffande kronans och arrendators förköpsrätt. I dessa fall kan nämligen sammanläggning icke på samma sätt som beträffande vanliga lösningsrätter äventyra möjligheterna att göra rättigheten gällande.

Den i 9 § av gällande lag om sammanläggning upptagna särskilda bestämmelsen rörande fastigheter som äro underkastade vanhävdslagstiftningen föreslås skola upphävas, enär sammanläggnings lämplighet hör bedömas utslutande efter de regler som framgå av 7 § i förslaget.

Vad angår 10 och 11 §§ sammanläggningslagen innebär förslaget att sammanläggnings sökandens skyldighet att förete gravationsbevis avskaffas. Vidare bestämmes sökandens åliggande att förebbringa lantmåteriteknisk utred-

ning så att den skall avse all utredning som erfordras för bedömande av frågan om sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt och icke annorledes är tillgänglig. Om överlantmätaren vid sin granskning av ärendet finner att dylik utredning saknas, skall han hänvända sig till sökanden och, därest bristen ändock icke avhjälpes, göra anmälan därom hos ägodelningsdomaren.

Bestämmelserna i 14 § sammanläggningslagen innehålla villkoren för sammanläggning med avseende å lagfarts- och inteckningsförhållanden. I sistnämnda hänseende innebär förslaget väsentliga nyheter. Å ena sidan skall inteckningsbelastningen å fastigheter som skola sammanläggas icke i något fall utgöra hinder för sammanläggningen, om inteckningshavarna lämnat medgivande till densamma; i vissa fall fordras att medgivandena lämnats på grundval av upprättat förslag till förmånsordning för inteckningarna i den sammanlagda fastigheten. Å andra sidan skall medgivande av inteckningshavare icke erfordras då sammanläggningen är väsentligen utan betydelse för hans säkerhet, och under särskilt angivna omständigheter skall överhuvud taget avseende icke fästas vid vissa inteckningar. Om den föreslagna regleringen har *departementschefen* bland annat anfört:

»Sammanfattningsvis må slutligen angivas huru ett sammanläggningsärendes behandling ur inteckningssynpunkt kommer att gestalta sig i enlighet med vad jag i det föregående förordat. Därvid förutsattes att inteckning för återköpsrätt icke gäller i någon av fastigheterna; finnes sådan inteckning, fordras alltid att innehavaren därav medgivit sammanläggningen. I första hand undersökes, om fastigheterna besväras av inteckningar som skola lämnas utan avseende. Inteckningar för servitut eller nyttjanderätt, som icke rör mark som skall ingå i sammanläggningen, samt inteckningar, vilkas dödande i fastighet, varom fråga är, sökts och funnits icke möta hinder därest sammanläggningen genomföres, betraktas sålunda som obefintliga. I den mån sökanden förvärvat fastighet med utfästelse om gravationsfrihet, är det givetvis lämpligt att han uppmanas söka få utfästelsen infriad. Nästa åtgärd i ärendet blir nämligen, att ägodelningsdomaren konstaterar huru återstående inteckningar belasta fastigheterna. Befinnes icke mera än en av fastigheterna vara besvärad av dessa inteckningar eller utgöras alla inteckningarna av gemensamma inteckningar som gälla i samma fastigheter med samma inbördes förmånsrätt, kan sammanläggningsansökningen beviljas utan vidare, såvitt avser inteckningsförhållandena. Finnes, förutom sådana gemensamma inteckningar som nyss sagts, särinteckning med sämre rätt i någon av de gemensamt intecknade fastigheterna, fordras att särinteckningens innehavare lämnat medgivande till sammanläggningen, därest denna ej är väsentligen utan betydelse för hans säkerhet. Föreligger icke något av nu nämnda fall, har ägodelningsdomaren att upprätta förslag till förmånsordning för inteckningarna i den sammanlagda fastigheten. För detta syfte skall han förhandla med sakägarna; om det finnes ändamålsenligt, bör förhandlingen ske vid särskilt sammanträde. Sedan förslaget uppgjorts och godkänts av sökanden till sammanläggningen, bedömer ägodelningsdomaren

huruvida sammanläggningen är väsentligen utan betydelse för inteckningshavares säkerhet. Finnes detta icke vara fallet beträffande vissa inteckningshavare, måste dessa medgiva sammanläggningen. Kan sökanden förete erforderliga medgivanden av inteckningshavare, utgöra alltså inteckningsförhållandena ej hinder mot sammanläggningen, men i annat fall skall ansökningsdärom avslås.»

I 15 § sammanläggningslagen föreslås ett stadgande som avser att giva upprättat förslag till förmånsordning definitiv karaktär. Därest förordnande om sammanläggning gives, skall sålunda förmånsordningen i beslutet därom fastställas till efterrättelse.

Slutligen kan nämnas att 21 § sammanläggningslagen enligt den föreslagna lydelsen medgiver överlantmätare och sådan lantbruksnämnd, som avses skola från och med den 1 juli 1948 inrättas inom varje hushållningssälls-kaps verksamhetsområde, rätt att överklaga förordnande om sammanläggning.

Lagändringarna ha föreslagits skola träda i kraft den 1 januari 1948.

### Utskottet.

Landets jordbruksfastigheter förete obestriddligen i många fall betydande brister. Parcelleringen av jordbruksjorden har vida överskridit gränserna för vad som kan anses betingat av naturförhållandena eller önskligt ur näringspolitisk synpunkt. Ägosammansättningen och arronderingen äro ofta otillfredsställande. Dessa förhållanden ha sedan åtskillig tid tillbaka varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet och föranlett ingripanden från det allmännas sida. Genom 1926 års jorddelningslag och än mer genom den revision som år 1937 vidtogs av lagens bestämmelser om avstyckning blev det i betydande omfattning möjligt att förhindra ett ytterligare tillskapande av för rationell drift olämpliga jordbruksfastigheter. Emellertid har det visat sig, att ännu åtskilligt brister i restriktionernas effektivitet och att ytterligare skärpningar äro påkallade. Särskilt ha gällande lags villkor för avstyckning visat sig otillräckliga för att hindra att ofullständiga jordbruk bildas och att för jordbruket behöflig skogsmark avskiljes därifrån. I de över fastighetsbildningssakkunnigas betänkande avgivna yttrandena har också tämligen allmänt vitsordats, att det på många håll förekommit en alltför långt gående uppdelning av jordbruksjorden genom avstyckning och att ett effektivare skydd för jordbruket mot skadlig avstyckningsverksamhet därför vore av behovet påkallat. Icke mindre angeläget torde emellertid vara att åtgärder vidtagas för att främja skapandet av fastigheter som äro lämpade för rationell jordbruksdrift. Det är ur denna synpunkt uppenbarligen av vikt att användningen av sammanläggningsinstitutet i görligaste mån underlättas. Med hänsyn till det anförda finner utskottet det böra hälsas med tillfredsställelse, att lagens materiella regler om avstyckning och sammanläggning nu blivit föremål för revision.

Målsättningen för den jordpolitiska kontrollen måste helt naturligt vara

beroende av de riktlinjer som uppdragas för den framtida jordbrukspolitiken. Dessa riktlinjer ha angivits i propositionen nr 75 till årets riksdag. Som det närmaste målet för de statliga åtgärderna på jordbrukets område uppställas här att snarast möjligt söka åstadkomma likställighet i inkomsthänseende mellan jordbruksbefolkningen och jämförliga befolkningsgrupper. Härför erfordras, att staten även i fortsättningen lämnar jordbruksnäringen ett visst prisstöd och därjämte i väsentligt större utsträckning än hittills medverkar till en fortsatt rationalisering av jordbruket. Strävandena böra härvid inriktas på att få till stånd brukningsdelar av bondejordbrukets storlekstyp, och prisstödet bör avvägas med beaktande av det genomsnittliga behovet vid jordbruk av den typ som representerar huvuddelen av de egentliga bondejordbruken, d. v. s. jordbruk av ungefärligen den typ som för närvarande är uppställd som mål i den statliga egnahemsverksamheten. Det uttalas i den ovannämnda propositionen, att utifrån dessa utgångspunkter avvägningen av prisstödet bör ske med hänsyn till behovet vid jordbruk, vilka till storleken motsvara genomsnittet i storleksgruppen 10—20 hektar och vilka fylla rimliga anspråk i fråga om arronderingen och de fasta anläggningarnas beskaffenhet. Under denna grupp faller flertalet av de jordbruk som under senare tid ansetts hänförliga till familj jordbruk eller bondejordbruk. Uppgifterna för den statliga verksamheten för yttre rationalisering av jordbruket har i propositionen angivits vara, bland annat, att söka genomföra en dylik rationalisering av sådana ofullständiga jordbruk, där det med hänsyn till brukningsdelens beskaffenhet och försörjningsmöjligheterna utanför brukningsdelen icke kan väntas bliva möjligt för brukaren att på lång sikt uppnå en tillfredsställande inkomst, samt att medverka till en förstärkning av andra ofullständiga jordbruk, då deras brukare framställa begäran därom. I skogsbygderna bör arbetet med den yttre rationaliseringen — vid sidan av den rationalisering av själva jordbruket som lämpligen kan genomföras — även inriktas på att komplettera brukningsdelarna med skog, så att de brukningsdelar å vilka jordbruket utgör brukarens huvudsakliga sysselsättning i största möjliga utsträckning skola bliva bärkraftiga brukningsdelar, där vad som kan brista i jordbrukets lönsamhet uppväges av tillgången på egen skog. Propositionen angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken m. m., som hänvisats till och behandlats av särskilda utskottet, har i nu förevarande delar tillstyrkts av utskottet.

I överensstämmelse med de nu antydda riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken har i förslaget till nya bestämmelser om avstyckning det s. k. familj jordbruket uppställts som norm vid nybildningen av jordbruksfastigheter, varigenom det ofullständiga jordbruket i princip utmönstras såsom godtagbar fastighetstyp. Å andra sidan har emellertid betonats, att jordbruk av större mått än familj jordbruket under vissa förutsättningar kunde äga vissa företräden, och i förslaget ha med hänsyn härtill uppställts särskilda regler i syfte att förebygga en ur jordbruksekonomisk synpunkt skadlig parcellering av dylika gårdar. Med tanke på att de topografiska förhållandena i stora delar av landet lägga hinder i vägen för att bilda jordbruk av den stor-

lek som erfordras för ett lönsamt jordbruk inbegripas under begreppet familj jordbruk även det s. k. kombinerade jordbruket, där visserligen själva jordbruket icke förslår till brukarens fulla bärgning men där brukaren kan få erforderligt tillskott till sin försörjning genom andra naturtillgångar å fastigheten, varvid då främst tillgång på egen skog kommer i beaktande. Mot de allmänna grunder, varpå förslaget sålunda bygger beträffande nybildning av jordbruksfastigheter genom avstyckning, synes intet vara att erinra.

I fråga om skogens betydelse för jordbruket utgår förslaget i likhet med gällande lag från den uppfattningen, att det i de skogrika delarna av landet föreligger ett naturligt samband mellan jordbruket och skogsbruket och att ett jordbruk därstädes i regel behöver ha tillgång till egen skog för att fastigheten skall bli bärkraftig och brukaren erhålla full sysselsättning och en tillfredsställande försörjning. Lagens bestämmelser om skogen ha dock i förslaget omarbetats i betydande omfattning. De för närvarande i lagen upptäckta presumptionsreglerna om tilldelning av skog till jordbruksfastigheter ha begränsats att endast gälla orter, där jordbruket i allmänhet på grund av natur- och näringsförhållandena tarvar skog, så att det beträffande övriga orter får bero helt på vanlig individuell prövning, om skogstilldelning skall fordras eller ej för att fastigheten i fråga skall anses lämplig. Någon principiell skillnad mellan skog till husbehovet och s. k. stödskog göres icke i förslaget. Att på nu angivet sätt begränsa och förenkla föreskrifterna om skogstilldelning synes utskottet välbetänkt och ägnat att trygga en riktig lagtillämpning.

En genomgående strävan i lagstiftningen har sedan länge varit att söka begränsa eller förhindra att skog avskiljes från jordbruket. I detta avseende innefattar förslaget en skärpning av nu gällande bestämmelser, i det att man vid bedömandet av huruvida skog är att anse såsom överloppsskog och sålunda må avstyckas till särskild skogsfastighet enligt förslaget har att taga hänsyn — icke endast såsom enligt gällande lag till det behov av skog som kan föreligga för styckningsfastigheten — utan till behovet för ortens jordbruk i allmänhet av skog. Föreligger ett sådant behov må enligt förslaget skogen icke avstyckas till särskild skogsfastighet. Stadgandet härom har dock icke utformats som ett absolut förbud; äro fördelar med avseende å arrondering o. dyl. att vinna genom avstyckning som nu sagts, blir avstyckningen tillåten, dock endast under förutsättning att dessa fördelar måste anses överväga de olägenheter som för ortens jordbruk i allmänhet kunna vara förenade med förlust av skogen. Utskottet, som anser det riktigt att man i allmänhet söker bibehålla skogen vid jordbruket, vill här erinra om de vid 1944 års riksdag väckta motionerna I: 22 och II: 43 om tillfälligt förbud mot sådan avstyckning som möjliggör, att åker och äng skiljas från jordbruksfastighet tillhörande skogsmark. I motionerna gjordes gällande, att förmögna samhällsbor m. fl. med olika motiv sökte förvärva skogsfastigheter och att de i många fall därefter sålde jordbruksdelen för att endast behålla skogsskiftena. Resultatet av dessa avstyckningar bleve i många fall, att livsdugliga hemman nedlades och fristående skogsfastigheter, lämpade för jobberi, uppstode. Mo-

tionärerna ansågo den effektivaste vägen att förhindra detta vara att man, i avvaktan på en ny jorddelningslagstiftning, införde ett tillfälligt förbud mot dylika avstyckningar. Andra lagutskottet, som behandlade motionerna och vars utlåtande godkändes av riksdagen, hemställde, att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Utskottet hänvisade emellertid till att fastighetsbildningssakkunniga ämnade framlägga förslag, som bland annat åsyftade att effektivare än för närvarande skydda jordbruket genom restriktiva villkor för avstyckning. Genom det nu föreslagna principiella förbudet att genom avstyckning skilja skogen från jordbruket synes det önskemål som låg till grund för motionerna vara på ett tillfyllestgörande sätt tillgodosett.

Beträffande den närmare utformningen av de jordpolitiska villkoren för avstyckning har utskottet funnit anledning till erinran endast såvitt angår 19 kap. 3 § 2 och 3 mom., varjämte särskilt yttrande från utskottets sida synts påkallat beträffande innehållet i 4 §.

Till utveckling av det allmänna lämplighetskrav som är uppställt i förslagens 19 kap. 2 § meddelas i 3 § 2 mom. närmare regler om hur en jordbruksfastighet bör vara beskaffad. Därvid angivas till en början under punkten 1 fordringarna på ett bärkraftigt jordbruk (familj jordbruk). I andra stycket av samma punkt medges, att jordbruksfastighet under vissa förutsättningar må bildas genom avstyckning, oaktat den icke fyller dessa fordringar. Det har nämligen ansetts mindre välbetänkt att avskära varje möjlighet att ändra fastighetsindelningen i sådana fall, då den nybildade fastigheten väl icke skulle bliva fullt lämplig men betydande förbättring dock skulle kunna vinnas genom ändringen. Såsom vilkor för dylik avstyckning — som i förening med sammanläggning är ägnad att varaktigt giva brukaren av den nybildade fastigheten en mera tillfredsställande bärning än förut — är föreskrivet, bland annat, att någon för sitt ändamål varaktigt lämpad fastighet icke däri genom undergår försämring av någon betydelse. I vad detta villkor tager sikte på bestående jordbruksfastighet, synes det utskottet välbetänkt. Enligt ordalagen avser villkoret emellertid icke blott sådan fastighet utan jämväl det fall att avstyckningen sker från en angränsande skogsfastighet. I vad mån en dylik fastighet bör få undergå försämring för förstärkning av ett ofullständigt jordbruk är dock en fråga som är och även torde böra vara reglerad genom det i 3 mom. uppställda stadgandet om uppdelning av skogsmark på olika fastigheter. Uti förevarande lagrum torde villkoret i fråga därför böra begränsas att avse endast jordbruksfastighet.

Vad därefter angår stadgandet i 3 mom. angående delning av skogsmark finnes i gällande lag förutom stadgandet i 3 § andra stycket under b) ingen bestämmelse, som hindrar en långt gående parcellering av skogsmarken. Och nämnda föreskrift, som endast gäller vid avstyckning i ort med ringa skogstillgång och för sådant fall medger undantag från de eljest gällande reglerna om tilldelning av skog, innebär icke något verkligt skydd mot en fastighetsbildning, som är ägnad att äventyra skogsbrukets intressen. Utskottet hälsar därför med tillfredsställelse, att i förslaget under 3 § 3 mom. upptagits en föreskrift, som stadgar förbud mot en sådan uppdelning av skogsmark som



är till skada för ett rationellt skogsbruk. I remissutlåtanden över sakkunnigbetänkandet ha uttalafts farhågor för att den huvudsakliga nyttan av den föreslagna regeln komme att elimineras av den till regeln anknutna undantagsbestämmelsen, enligt vilken det stadgade förbudet mot en för skogsbruket skadlig ändring i fastighetsindelningen icke skall utgöra hinder för avstyckning, som främjar jordbruksnäringen. Även utskottet har funnit betänkligt att så generellt medgiva undantag till förmån för jordbruksnäringen. Med hänsyn till den betydelse tilldelningen av skog under vissa omständigheter har för ett jordbruks bärkraft torde det visserligen vara ofrånkomligt, att intresset att skogen ej delas får träda tillbaka i viss omfattning. Delning av skogsmark genom avstyckning bör alltså i allmänhet vara tillåten, då det gäller att bilda bärkraftiga jordbruk, och vidare bör överföring av skog för komplettering av mindre jordbruk principiellt få ske, då syftet med överföringen är att åstadkomma en ur det allmännas synpunkt önskvärd förstärkning av ofullständiga jordbruk. För de eftergifter från förbudet att dela skogen vilka sålunda måste göras till förmån för jordbruksnäringen synes dock någon begränsning böra uppställas. Ett visst skydd för intresset att skogen ej delas i alltför stor utsträckning ligger visserligen i det allmänna lämplighetskravet, som regelmässigt skall hindra att direkt olämpliga skogsfastigheter uppstå, men detta krav torde knappast kunna anses tillfyllest. Därutöver synes böra gälla, att om en tilltänkt avstyckning av skogsmark i visst fall skulle medföra avsevärd olägenhet för skogsbruket, avstyckningen i regel icke bör vara medgiven. Endast i de speciella undantagsfall som åsyftas i förslagets 4 mom. synes det böra vara tillåtet att i vidare mån än nu sagts åsidosätta de i 3 mom. uppställda reglerna till skogsbrukets skydd. Med hänsyn till det anförda torde senare ledet av 3 mom. böra så ändras, att delningsåtgärd som där avses icke blir medgiven, om genom åtgärden skulle uppkomma avsevärd olägenhet för skogsbruket. Jämsides med denna ändring torde i lagrummets första led ordet »märkligt», vars innebörd kan vara något tvivelaktig, böra utbytas mot det i 1 mom. använda uttrycket »av någon betydelse».

Enligt den föreslagna bestämmelsen i 4 § första stycket skall vad i 2 och 3 §§ stadgats ej utgöra hinder mot avstyckning som äger rum inom område under stadsplan eller sådan byggnadsplan, som fastställts efter den 1 januari 1948, under förutsättning att avstyckningen överensstämmer med planen. Enligt motiven för stadgandet skulle inom sådant planlagt område de jordpolitiska villkoren ej behöva upprätthållas. Uttalandena i motiven torde närmast åsyfta de jordpolitiska krav som uppställts med tanke på jordbruket och skogsbruket. Att hänsynen till dessa näringar ej skall få hindra avstyckning av lägenheter för bostäder, industrier och dylikt inom samhälle eller annat landsområde, för vilket fastställts plan, synes utskottet riktigt. Av motiven att döma läser stadgandet emellertid ej innebära, att det grundläggande kravet på nybildad fastighets lämplighet skulle få eftergivnas vid avstyckning inom planlagt område. I lagrummet i fråga har visserligen även 2 § satts ur kraft, men det är att märka att detta icke sker för annat fall än då avstyck-

ningen står i positiv överensstämmelse med planen. Och sådan överensstämmelse lär icke kunna sägas föreligga, om icke det avstyckade området är för sig eller efter sammanläggning med annan mark lämpat för det ändamål som bostads- eller industritomt eller dylikt för vilket det kan vara avsett. Det uppställda villkoret om överensstämmelse med planen torde således förhindra, att såsom särskilda fastigheter utläggas småområden vilka endast tillsammans med annan mark kunna få en ändamålsenlig användning.

Vad härefter angår de avstyckningsregler som ha samband med byggnadsverksamhetens reglering genom olika slag av planer m. m. må anmärkas, att gällande lags stadganden om avstyckningsplan utmönstrats ur lagen. I stället ha i förslaget upptagits vissa regler, vilka äro avsedda att förebygga sådan avstyckning som kan försvåra en framtida planläggning. Förslaget, som i denna del huvudsakligen är att betrakta som en följd av den nya byggnadslagen, har i dessa avseenden ej givit anledning till erinran.

Förslaget innefattar i övrigt inga större sakliga nyheter i nu förevarande avseenden. Någon ändring har sålunda icke föreslagits i den ordning som för närvarande gäller för fastställelse av avstyckning inom samhälle eller annat område under plan. På denna punkt har endast gjorts den jämkningen, att länsstyrelsen icke vidare skall vara fastställelsemyndighet inom områden, för vilka endast utomplansbestämmelser fastställts. Däremot skall länsstyrelsen enligt förslaget liksom hittills fullgöra den eljest på de reguljära jorddelningsmyndigheterna ankommande fastställelseprövningen i de fall, då avstyckningen ägt rum inom samhälle, där byggnadslagens bestämmelser för stad äga tillämpning, eller inom annat område, för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställts eller avstyckningsplan godkänts. Beträffande fastställelse av jorddelningsförrättning gäller eljest enligt 21 kap. 43 § följande. Avstyckningsförrättning, med vilken avses bildande av särskild fastighet, prövas av överlantmätaren och avstyckning av område för sammanläggning med annan mark av ägodelningsdomaren. Förekommer anledning att förrättningen icke är lagligen beskaffad eller kan i förekommande fall förordnande om sammanläggning icke meddelas, skall frågan om fastställelse å avstyckningsförrättningen hänskjutas till ägodelningsrätten. Bestämmas fastighetsgräns i samband med avstyckningsförrättning, åligger det ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten att fastställa gränsbestämningen. Detta gäller även i det fall, att själva avstyckningsförrättningen skall fastställas av länsstyrelsen. I dylikt fall får avstyckningsförrättningen icke avslutas, innan den förrättning varvid gränsfrågan behandlats blivit genom laga kraft ägande beslut fastställt (19 kap. 10 § andra stycket). Är avstyckning förenad med villkor om sammanläggning, äger länsstyrelsen fastställa förrättningen endast under villkor att förordnande gives om sammanläggning (21 kap. 68 §). Sådant förordnande skall meddelas av ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten (15 § lagen om sammanläggning av fastigheter å landet).

Enligt 19 kap. 1 § gällande jorddelningslag äger länsstyrelsen utfärda förbud mot avstyckning utan länsstyrelsens medgivande inom område, för vilket länsstyrelsen funnit avstyckningsplan eller byggnadsplan erforderlig. Denna

länsstyrelsens befogenhet har bibehållits i förslaget (19 kap. 13 § 3 mom.), därvid dock såsom förutsättning för sådant förbud stadgats, att fråga väckts om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan för visst område eller om ändring av sådan plan. För att i görligaste mån förenkla förfarandet då avstyckningsförbud utfärdats har i förslaget (19 kap. 13 § 4 mom.) medgivits, att lantmätaren må utan hinder av att dispens från förbudet ej erhållits meddela tillstånd till avstyckningen under villkor att sådan dispens sedermera lämnas samt slutföra förrättningen.

Vissa ändringar i de nu angivna reglerna har förordats i några motioner. I motionerna I: 279 och II: 418, vilka äro likalydande, liksom även i likalydande motionerna I: 286 och II: 430 har framhållits, att det nuvarande fastställelseförfarandet inom samhällen och andra planlagda områden medförde ett synnerligen omständligt remissförfarandet och att proceduren till följd därav vore i hög grad tidsödande och tungrodd. Dessa olägenheter vore mest påtagliga i de fall, då gränsbestämning ägt rum i samband med avstyckningen eller avstyckningen vore förenad med sammanläggning. I motionerna I: 279 och II: 418 har därjämte anförts, att om — såsom ofta vore fallet där tätortsbebyggelse väntades — avstyckningsförbud rådde, avstyckningsärendena komme att ytterligare fördröjas med den tid som åtginge för erhållande av dispens från sådant förbud. På i huvudsak nu angivna skäl har hemställts, i motionerna I: 279 och II: 418 att sådana ändringar måtte företagas i jorddelningslagen, att länsstyrelsens fastställelsebefogenhet beträffande avstyckningar samt dess rätt att meddela förbud mot avstyckning utan särskilt tillstånd av länsstyrelsen upphäves, samt i motionerna I: 286 och II: 430 att riksdagen måtte besluta sådan ändring i jorddelningslagens regler om fastställelse, dels beträffande avstyckning, att behörigheten härtill helt överflyttas på jorddelningsmyndigheterna, närmast överlantmätaren, under iakttagande att yttrande från planmyndigheterna inhämtas i erforderlig omfattning, dels beträffande gränsbestämning i samband med avstyckning att fastställelsen överflyttas från ägodelningsdomaren till överlantmätaren.

Vad först angår frågan om fastställelse å avstyckning inom samhälle eller annat område, för vilket plan är gällande, vill utskottet till en början erinra om att fråga om förenkling av fastställelseförfarandet inom dylika samhällen och områden genom att överflytta fastställelseprövningen på jorddelningsmyndigheterna, närmast överlantmätaren, tidigare varit under riksdagens prövning utan att dock föranleda till någon riksdagens åtgärd. Utskottet syftar här på den vid 1938 års riksdag väckta motionen II: 71 av herr Holmbäck, som då hemställde om förslag till sådan ändring i jorddelningslagen som nu sagts. Andra lagutskottet, som behandlade motionen, ansåg i utlåtande (nr 46) det icke påkallat att tillstyrka en särskild framställning till Kungl. Maj:t i ämnet men framhöll, bland annat, att utskottet i särskilt utlåtande samma dag förordat en allmän revision av jorddelningslagen och att utskottet förutsatte, att de uppslag som framkommit till vinnande av snabbare handläggning i nu åsyftade fall därvid komme att tagas under närmare övervägande. Fastighetsbildningssakkunniga, åt vilka uppdrogs att

verkställa nämnda revision, ha icke i det betänkande som ligger till grund för ifrågavarande lagstiftning upptagit frågan till behandling. De sakkunniga ha visserligen i betänkandet uttalat, att det kunde ifrågasättas, om ej länsstyrelsens funktion såsom fastställelsemyndighet borde upphöra och dess kontroll över samhällsbildningen kunna fullt ut lika effektivt göra sig gällande på annat sätt i avstyckningsärendena. Någon slutlig lösning av detta spörsmål åsyftades emellertid icke med de sakkunnigas förslag. Såsom ovan nämnts vid redogörelsen för Kungl. Maj:ts förslag, ha ej heller i propositionen de spörsmål som hänföra sig till fastställelseproceduren upptagits till prövning. Enligt utskottets mening bör emellertid den nu i motionerna berörda frågan om länsstyrelsens fastställelsebefogenhet snarast bringas till sin lösning. Det lär nämligen icke kunna förnekas, att den nuvarande ordningen, enligt vilken skilda myndigheter ha att i olika hänseenden taga befattning med ett och samma fastställelseärende, är till hinder för en så skyndsamt handläggning av ärendet som vore önskelig. Utskottet kan därför i allt väsentligt instämma i vad motionärerna uttalat om önskvärdheten av att gällande lags bestämmelser om fastställelse inom samhällen och andra planlagda områden revideras för att få till stånd ett enklare och snabbare fastställelseförfarande. Då det torde kunna förutsättas, att fastighetsbildningssakkunniga komma att verkställa utredning rörande ifrågavarande frågekomplex samt anledning saknas att föregripa de förslag i ämnet som kunna komma att avgivas av de sakkunniga, anser sig utskottet dock icke böra tillstyrka, att riksdagen nu företager sådan ändring i jorddelningslagen som förordats av motionärerna. Av skäl som ovan anförts är det emellertid angeläget att utredningen bedrivs med all skyndsamt, så att förslag till ändring i de bestämmelser som gälla med avseende å mål om avstyckning inom samhällen och andra planlagda områden snarast kan föreläggas riksdagen. Enligt utskottets mening torde riksdagen därför, i anledning av motionerna, böra avlåta särskild skrivelse härom till Kungl. Maj:t.

Beträffande härefter yrkandet i motionerna I: 286 och II: 430, att fastställelse å gränsbestämning i samband med avstyckning måtte överflyttas från ägodelningsdomaren till överlantmätaren, må erinras, att fastighetsbildningssakkunniga i sitt betänkande tillagt överlantmätaren behörighet att fastställa gränsbestämning, därvid åtskillnad icke gjorts mellan gränsbestämning som skett såsom en helt fristående förrättning och sådan som ägt rum i samband med annan jorddelningsförrättning. De sakkunnigas förslag i denna del har emellertid icke upptagits i propositionen. Anledningen härtill har, såsom ovan antytts, angivits vara, att frågor som röra förrättningsförfarandet och fastställelseproceduren ansetts böra prövas i ett större sammanhang. Enligt utskottets mening saknas anledning att nu föreslå avvikelse från propositionen i detta avseende. Utskottet vill dock framhålla, att det framdeles, sedan utredning verkställts om förenkling av fastställelseförfarandet med avseende å avstyckning, kan visa sig erforderligt att taga jämväl den i motionerna upptagna frågan om ordningen för fastställelse av gränsbestämning under omprövning. Med hänsyn till vad sålunda anförts torde

motionerna i denna del icke böra för närvarande föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vidkommande slutligen länsstyrelsens befogenhet att utfärda avstyckningsförbud framgår av propositionen (s. 136, 137), att det med hänsyn till de olägenheter som kunna vara förenade med ett sådant förbud under överarbetningen av sakkunnigförslaget övervägts att slopa dessa förbud och i stället uppdraga åt fastighetsbildningsmyndigheterna att pröva uppkommande planfrågor i alla de fall, där icke länsstyrelsen själv ägde fastställa avstyckning. Det har emellertid ansetts betänkligt att på detta sätt minska länsstyrelsens och länsarkitektens inflytande i avstyckningsärenden som äga samband med planfrågor, och planmyndigheternas beslutanderätt med avseende å avstycknings tillåtlighet ur plansynpunkt har därför i huvudsak bibehållits i förslaget. Vissa förenklingar i förfarandet vid prövning av uppkommande planfrågor ha dock ansetts möjliga. Här avstyckningsförbud utfärdats för visst område, behöver sålunda enligt förslaget dispens till avstyckningen icke inhämtas i förväg; förrättningslantmätaren äger i viss omfattning påbörja och avsluta förrättningen med villkorligt tillstånd till avstyckningen, och frågan om dispens prövas därefter i samband med fastställelseprövningen.

Även med de förenklingar som i propositionen föreslagits beträffande handläggningen av avstyckningsförrättning inom område, för vilket avstyckningsförbud utfärdats, torde ett sådant förbud icke sällan kunna medföra omgång och tidsutdräkt samt ökade kostnader för sakägarna. En snabbare handläggning av avstyckningsförrättningarna samt större enkelhet och reda vid deras fastställande skulle otvivelaktigt möjliggöras genom att den formella prövningen av plansynpunkterna vid avstyckning helt överfördes på de reguljära fastighetsbildningsmyndigheterna. Det skulle med hänsyn härtill kunna övervägas, huruvida icke länsstyrelsens befogenhet att meddela avstyckningsförbud borde upphävas eller i varje fall starkt begränsas. Utskottet har emellertid ansett sig icke böra nu taga slutgiltig ställning till denna fråga. Samtliga de spörsmål som hänföra sig till länsstyrelsernas befogenheter beträffande avstyckning — vare sig de avse fastställelse å avslutad avstyckningsförrättning eller kontroll över avstyckningsverksamheten genom avstyckningsförbud — torde nämligen lämpligen böra upptagas till övervägande i ett sammanhang. Med hänsyn till vad sålunda anförts vill utskottet icke för närvarande tillstyrka bifall till det yrkande, som i förevarande hänseende framstälts i motionerna I: 279 och II: 418. Utskottet vill emellertid understryka föredragande departementschefens uttalande om vikten av att den frihet som lämnats länsstyrelserna att utfärda avstyckningsförbud icke utnyttjas för onödigt lång tid eller för onödigt stora områden.

I propositionen ha ytterligare föreslagits vissa ändringar i 3, 9, 19, 20 och 21 kapitlen i jorddelningslagen, huvudsakligen föranledda av den omarbetning som skett av de jordpolitiska och plantekniska villkoren för avstyckning. Av dessa ändringar må här endast anmärkas det förslag till vidgad klagorätt för det allmänna som införts i 21 kap. 51 § jorddelningslagen.

Medan för närvarande beslut om fastställelse å jorddelningsförrättning må överklagas endast av byggnadsnämnden, skall enligt förslaget fastställelsebeslut, som meddelats av annan än överlantmätaren, även få överklagas av överlantmätaren och lantbruksnämnden. Med hänsyn till det allmännas intresse av en effektiv och likformig tillämpning av de nya lagbestämmelserna anser utskottet det vara av värde, att beslut som rör ifrågasatt jorddelningslämplighet sålunda må kunna genom talesman för det allmänna dragas under prövning av högre instans. Utskottet har ej heller något att erinra mot att från denna klagorätt undantagits de beslut om fastställelse som meddelas av överlantmätaren. Genom det i förslaget under 21 kap. 43 § intagna villkoret, att överlantmätaren icke skall äga fastställa avstyckningsförrättning, där byggnadsnämnden eller lantbruksnämnden framställt erinran däremot, torde på ett betryggande sätt ha sörts för att förrättningar, vilkas lämplighet kan ifrågasättas ur jordpolitisk eller planteknisk synpunkt, må kunna bringas under ägodelningsrätts prövning.

Den föreslagna ändringen i 21 kap. 43 § har föranlett yrkanden i två motioner. I motionen I: 287 har hemställts, att riksdagen ville företaga sådana ändringar eller förtydliganden av lagtexten, att remiss till byggnadsnämnden och lantbruksnämnden vid den av överlantmätaren företagna granskningen av jorddelningsmål icke skall förekomma i andra fall än där överlantmätaren i enlighet med därom instruktionsvis meddelade bestämmelser så finner nödvändigt. I motionen II: 429 yrkas, att riksdagen måtte besluta, att till de föreslagna stadgandena i 21 kap. jorddelningslagen skall fogas den bestämmelsen, att överlantmätaren före av honom företagen fastställelseprövning av avstyckningsförrättning skall inhämta yttrande från lantbruksnämnd, endast därest det kan antagas att förrättningen ur jordpolitisk synpunkt är av intresse för nämnden i dess verksamhet för jordbrukets rationalisering. Med anledning av vad sålunda yrkats får utskottet framhålla, att det åsyftade stadgandet i 21 kap. 43 § icke innefattar något åläggande för överlantmätaren att före fastställelse å förrättning inhämta yttrande från byggnadsnämnd eller lantbruksnämnd; det är endast utsagt, att överlantmätaren ej äger meddela fastställelse, därest byggnadsnämnd eller lantbruksnämnd framställt erinran däremot. I propositionen har visserligen understrukits ett uttalande av lagrådet, att det utan uttryckligt lagstadgande med full trygghet kunde förutsättas, att överlantmätaren ej meddelade ett fastställelsebeslut utan att lantbruksnämnden, med vilken han skulle hava att nära samarbeta, blivit i tillfälle att framställa sina erinringar mot förrättningen; vad anginge byggnadsnämnden skulle denna jämlikt 19 kap. 5 § underrättas om förrättningen. Detta uttalande torde emellertid icke böra så förstås, att överlantmätaren skulle ha att i varje särskilt fall inhämta yttrande från lantbruksnämnden. Departementschefen har på tal om lantbruksnämndens klagorätt i propositionen (s. 194) förklarat sig förutsätta, att överlantmätaren komme att instruktionsvis åläggas att underrätta nämnden om fastställelse- och tillståndsbeslut, vilka ur jordpolitisk synpunkt kunde antagas vara av intresse för nämnden i dess verksamhet för jordbrukets rationalisering. Med hänsyn

till detta uttalande anser sig utskottet kunna utgå från att i de instruktioner som i nu förevarande hänseende kunna komma att utfärdas för överlantmätaren denne ej ålägges skyldighet att i större utsträckning än nu sagts lämna lantbruksnämnden tillfälle att framföra eventuella erinringar mot förrettningen. Någon lagändring torde sålunda icke behövas för att vinna det med motionerna åsyftade önskemålet, och utskottet anser sig därför böra avstyrka motionerna.

Utskottet har ej heller eljest funnit anledning till anmärkning mot de ovan omnämnda ändringarna i jorddelningslagen.

Vad härefter angår förslaget till lag om ändring i sammanläggningslagen har utskottet icke funnit skäl till erinran mot de där upptagna bestämmelserna. Utskottet har emellertid uppmärksammat, att sammanläggning såväl enligt gällande rätt som efter genomförande av de föreslagna ändringarna i vissa fall kan inverka på arrendators förköpsrätt. Några praktiska olägenheter härav lära hittills icke ha uppkommit. Om detta framdeles skulle bliva förhållandet, förutsätter utskottet att konstruktionen av arrendators förköpsrätt upptages till övervägande eller att eljest åtgärder vidtagas i syfte att motverka olägenheterna.

Förslaget innefattar slutligen även ändringar i den s. k. Dalalagen, fastighetsbildningslagen och ensittarlagen. Gentemot dessa ändringar, vilka huvudsakligen tillkommit för att bringa dessa lagar i överensstämmelse med de nya avstycknings- och sammanläggningsbestämmelserna, har utskottet ej funnit anledning till anmärkning.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A) att riksdagen — med avslag å motionerna I: 287 och II: 429 samt med förklarande att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen att 19 kap. 3 § erhåller följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

## 19 KAP.

### 3 §.

1 mom. Avstyckning från jordbruksfastighet må ej äga rum, om ändringen i fastighetsindelningen skulle för jordbruksnäringen medföra men av någon betydelse. Sker avstyckningen för jordbruksändamål, fordras, att ändringen i fastighetsindelningen kan antagas för jordbruksnäringen medföra fördel som överväger med delningen förenade olägenheter.

I ort, där det i allmänhet på grund av natur- och näringsförhållandena förutsattes, att jordbruksfastighet, som ej är att hänföra till stödjordbruk, har

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

skog till husbehov eller eljest såsom stöd åt jordbruket, skall vid tillämpning av första stycket såsom menligt för jordbruksnäringen anses, att skogsmark skiljes från odlad jord, utan så är att skogsmarken tillägges jordbruksfastighet eller med hänsyn till skogstillgången i orten prövas icke behöva bibehållas vid jordbruket därstädes.

Vad i detta moment sägs utgör ej hinder mot avstyckning av skogsmark i enlighet med tillstånd, som Konungen meddelat jämlikt lagen angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

2 mom. Vid bedömande, hur jordbruksfastighet bör vara beskaffad, skall särskilt iakttagas följande.

1. För att jordbruksfastighet, som ej är att hänföra till stödjordbruk, må anses lämpad för sitt ändamål erfordras, att den varaktigt kan giva brukaren och hans familj tillfredsställande bärgning. Fastigheten skall sålunda, allt efter ortens förhållanden och jordbrukets art, rymma för jordbruket erforderlig inrösningsjord så ock därutöver erbjuda annan behöfvlig naturtillgång, såsom skogbärande mark eller fiskevatten.

Avstyckning, som i förening med sammanläggning är ägnad att varaktigt giva brukaren av den nybildade fastigheten en mera tillfredsställande bärgning än förut, må dock, där ej någon för sitt ändamål varaktigt lämpad *fastighet* undergår försämring av någon betydelse och ej heller eljest en mera ändamålsenlig fastighetsindelning motverkas, äga rum, även om den nybildade fastigheten ej är fullt lämplig.

Avstyckning, som i förening med sammanläggning är ägnad att varaktigt giva brukaren av den nybildade fastigheten en mera tillfredsställande bärgning än förut, må dock, där ej någon för sitt ändamål varaktigt lämpad *jordbruksfastighet* undergår försämring av någon betydelse och ej heller eljest en mera ändamålsenlig fastighetsindelning motverkas, äga rum, även om den nybildade fastigheten ej är fullt lämplig.

2. Är fastighet, som avses under 1, belägen i ort, varom förmåles i 1 mom. andra stycket, skall den för att anses lämpad för sitt ändamål erbjuda tillgång till skog i den omfattning, som efter ortens allmänna förhållanden anses erforderlig för jordbruk av den storlek varom är fråga, utan så är att fastigheten uppenbarligen ej har behov av sådan skogstillgång.

3. Fastighet, som kan giva brukaren och hans familj allenast ett mindre bidrag till deras försörjning, må anses lämpad såsom stödjordbruk, om det med hänsyn till ortens förhållanden kan antagas, att han kan varaktigt erhålla en tillfredsställande bärgning huvudsakligen genom kroppsarbete i annans tjänst eller genom hantverk, hemslöjd, fiske eller annan därmed jämförlig verksamhet.

4. Föreligger behov av bete, skall fastigheten rymma erforderlig för ändamålet lämpad inrösningsjord, om behovet ej är annorledes betryggande tillgodosett.

3 mom. Mark, som är avsedd för skogsbruk, må ej uppdelas på olika

3 mom. Mark, som är avsedd för skogsbruk, må ej uppdelas på olika



(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

fastigheter så, att möjligheten att ekonomiskt utnyttja skogen *märkligt försämras, med mindre åtgärden prövas* erforderlig för ändring i fastighetsindelningen som främjar jordbruksnäringen.

fastigheter så, att möjligheten att ekonomiskt utnyttja skogen *undergår försämring av någon betydelse. Prövas sådan åtgärd* erforderlig för ändring i fastighetsindelningen som främjar jordbruksnäringen, *må den dock ske, om därigenom icke uppkommer avsevärd olägenhet för skogsbruket.*

4 mom. Vad i 1 mom. stadgas utgör ej hinder mot avstyckning för bildande av stödjordbruk, som är till gagn ur allmän synpunkt.

Avstyckning, som innebär avsteg från vad i 2 eller 3 mom. sägs, må det oaktat äga rum, om den kan anses oundgängligen erforderlig för att i annat hänseende vinna en i jämförelse med olägenheterna av delningen betydande fördel för jordbruksnäringen.

B) att riksdagen, i anledning av likalydande motionerna I: 279 och II: 418 samt likaledes likalydande motionerna I: 286 och II: 430, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om skyndsamt utredning angående upphävande av den befogenhet med avseende å mål om avstyckning inom samhälle eller annat planlagt område, som i 21 kap. 68 § lagen om delning av jord å landet tillagts länsstyrelse, samt snarast möjligt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda;

C) att motionerna I: 279 och 286 samt II: 418 och 430, i den mån de icke kunna anses besvarade genom utskottets hemställan under B) här ovan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

D) att riksdagen måtte för sin del antaga de genom propositionen framlagda förslagen till

lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet,

lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län;

lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad; samt

lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Stockholm den 20 juni 1947.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

*Vid ärendets behandling ha närvarit*

från första kammaren: herrar Norman, Holmbäck, Linder, Löfvander, Björkman, Sten, Nils Elowsson och Hagman;

från andra kammaren: herrar Olovson i Västerås, Hellbacken, Johnsson i Kastanjegården, fru Johansson, herrar Hedlund i Rådom, Larsson i Östersund, Andersson i Gisselås och Lundberg.

---

**Reservationer:**

- 1) av herr *Björkman*; samt
  - 2) av herr *Lundberg*.
-

**Innehållsförteckning.**

	Sid.
Författningsförslag .....	1
Lag angående ändring i lagen om delning av jord å landet .....	1
Lag angående ändring i lagen om sammanläggning av fastigheter å landet ..	17
Lag angående ändring i lagen med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län .....	29
Lag angående ändring i lagen om fastighetsbildning i stad .....	32
Lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen om rätt i vissa fall för nyttjande- rättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område .....	43
Inledning till utskottets utlåtande .....	44
A. Ändrade bestämmelser om avstyckning .....	45
Sakkunnigförslaget .....	48
Yttrandena .....	54
Propositionen .....	55
B. Ändrade bestämmelser om sammanläggning .....	71
Utskottet .....	77
Utskottets hemställan .....	87
Reservationer .....	90

Stockholm 1947. Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner.  
472277